ÖLÜMLÜLÜK MANİPÜLASYONUNUN, BAĞLANMA TÜRLERİNİN VE KARANLIK ÜÇLÜ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN RİSK ALMA DAVRANIŞINA ETKİSİ

Elif Bayramoğlu
181180152

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hasan Galip Bahçekapılı

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haziran, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ELİF BAYRAMOĞLU'ın "Ölümlülük Manipülasyonunun Bağlanma Türlerinin ve Karanlık Üçlü Kişilik Özelliklerinin Risk Alma Davranışına Etkisi" başlıklı tezi 10.06.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans/~~Doktora~~ tezi oy birliğiyle/~~oy çokluğu~~yla, başarılı/~~başarısız~~ olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	1- Dr.Öğr.Üyesi Hasan Galip BAHÇEKAPILI (Danışman) Doğuş Üniversitesi	
Üye	2- Doç.Dr. Ferzan CURUN Maltepe Üniversitesi	
Üye	3- Dr.Öğr.Üyesi Kuntay ARCAN Maltepe Üniversitesi	

Prof. Dr. Ahu TUNÇEL ÖNKAL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

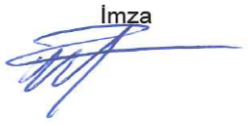
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

17/06/2019

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

İmza

Öğrencinin Adı ve Soyadı

Elif BAYRAMOĞLU

iii

TEŞEKKÜR

Psikoloji lisans eğitimim sırasında kendisinden aldığım derslerle bana öğretmiş olduğu bilgiler ve lisansüstü eğitimim sırasında da tez danışmanım olarak tüm bu süreç içerisinde bana vermiş olduğu destek için değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Hasan Galip Bahçekapılı'ya,

Kaygılı hissettiğim ve güçlü hissettiğim her anımda yanımda olan, bu hayatı onlarla paylaştığım hepsi nev-i şahıslarına münhasır arkadaşlarıma,

Sevgilerini hep kalbimde hissettiğim dedem İlhan'a, babaannem Türkan'a ve anneannem Kadriye'ye,

Ve benim gezegenimdeki en önemli insanlara, her nefeslerinde huzuru içlerinde hissetmelerini arzuladığım ve anlamlarını kelimelerle ifade edemeyeceğim canım annem Sema'ya ve babam Selim'e çok teşekkür ediyorum.

Ve hayatıma.
Beni güldüren, beni üzen, beni büyüten tüm yaşam anları ile bu süreçte bana öğrettiği ve nefes alıp verdiğim her an öğretmeye devam edeceği her şeyi ile hayatıma çok teşekkür ediyorum. Huzurun ve neşen bol olsun.

İyi ki.

ÖZ

ÖLÜMLÜLÜK MANİPÜLASYONUNUN, BAĞLANMA TÜRLERİNİN VE KARANLIK ÜÇLÜ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN RİSK ALMA DAVRANIŞINA ETKİSİ

Elif Bayramoğlu
Yüksek Lisans Tezi
Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hasan Galip Bahçekapılı
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019

Bu araştırmada, ölümlülüğün hatırlatılmasının bağlanma türleri ve karanlık üçlü kişilik özelliği üzerinden risk alma davranışına etkisi incelenmektedir. Araştırma deneysel bir çalışma olup 219 deney ve 205 kontrol grubunu içeren 419 katılımcının anket sorularına verdikleri yanıtlar üzerinden analizleri gerçekleştirilerek yapılmıştır. Deney grubundaki bireylere ölümlülük manipülasyonu; kontrol grubundaki bireylere acı manipülasyonu uygulanmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan ölçekler: Kişisel Bilgi Formu, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II, Dirty Dozen Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği, Domain-Specific Risk-Taking (DOSPERT) Risk Alma Ölçeği'dir. Bireylerin sahip oldukları bağlanma türü, bağlanmanın kaygılı ve kaçıngan türleri hakkında bilgi veren Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II ile ölçülmüştür. Bireylerin Makyavelizm, psikopati ve narsisizm kişilik özellikleri hakkında bilgi Dirty Dozen Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, ölümlülük farkındalığının bireylerdeki risk alma davranışını sınırda anlamlı olarak arttırdığı bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre, ölümlülük ve risk alma davranışı arasındaki ilişkide moderatör etkiye sahip olması beklenen bağlanma türlerinin ve karanlık üçlü kişilik özelliklerinin anlamlı bir etkiye sahip olmadıkları saptanmıştır. Kadın bireylerin erkek bireylere oranla kaçıngan bağlanma ve narsisizm kişilik özelliği puanları yüksek bulunmuştur. Makyavelizm ve psikopati kişilik özelliğinin ise erkek bireylerde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Karanlık üçlü kişilik özelliğine sahip olmak ile genel risk alma davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu gösterilmiştir. Kaçıngan bağlanma türüne sahip olmak ile genel risk alma davranışı arasında negatif bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Araştırma birlikte kullanılan değişkenler kapsamında literatüre teorik bir katkı sağlamaktadır. Pratik anlamdaki katkısı ise ölüm ile ilgili yaşantıları olan ve terapi desteği alan bireylerin kişilik özellikleri de düşünülerek bu süreçte alabilecekleri riskli davranış ya davranış eğilimleri hakkında terapiste bilgi vermesini içermektedir.

Anahtar sözcükler: 1.Ölümlülük; 2.Risk alma; 3.Bağlanma türleri; 4.Karanlık üçlü kişilik özellikleri.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF MORTALITY SALIENCE, ATTACHMENT STYLES AND DARK TRIAD PERSONALITY TRAITS ON RISK TAKING

Elif Bayramoğlu
Master Thesis
Psychology Department
Clinical Psychology Programme
Thesis Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Hasan Galip Bahçekapılı
Maltepe University, Graduate School of Social Sciences, 2019

This research investigated the effect of mortality salience on risk taking through the possible moderating effects of attachment styles and dark triad personality traits. The research is an experimental study with 419 participants with 219 in the experimental group and 205 in the control group. Mortality salience manipulation was applied to individuals in the experimental group and pain manipulation was applied to individuals in the control group. The measurement instruments for data collection included Personal Information Form, Experiences in Close Relationships-Revised, Dark Triad Dirty Dozen Scale, and Domain-Specific Risk-Taking Scale. The type of attachment that individuals possess, measured by the Inventory of Experiences in Close Relationships - II, which provides information about the anxious and avoidant types of attachment. The information about personality traits of Machiavellism, psychopathy and narcissism of individuals was obtained by Dark Triad Dirty Dozen Scale. The result of the study indicated that there was a negative relationship between avoidant attachment and general risk taking behavior. According to the results, awareness of mortality increased the risk taking behaviour of individuals. The results were marginally significant. In addition, attachment styles and the dark triad personality traits that were expected to have a moderation effect on the relationship between mortality and risk taking behaviour had no significant effect. The avoidant attachment style and narsissism personality trait scores were higher female participants than male participants. The personality traits of Machiavellism and psychopathy were found to be higher in male participants. The study was demonstrated that there was a significant relationship between dark triad personality and general risk taking behavior. The research provides a theoretical contribution to the literature within the context of the variables used together. The practical significance of the study includes informing therapists about the possible risk taking tendencies of clients who have certain personality traits and who have had death-related experinces.

Keywords: 1.Mortality; 2.Risk taking; 3.Attachment style; 4.Dark triad personality.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii

TEŞEKKÜR iv

ÖZ v

ABSTRACT vi

İÇİNDEKİLER vii

TABLOLAR x

KISALTMALAR xi

ÖZGEÇMİŞ xii

BÖLÜM 1. GİRİŞ 1

1.1. Terör Yönetim Kuramı 2

1.2. Ölüm ve Yakın İlişkiler 9

1.3. Bağlanma ve Bağlanma Türleri 11

1.3.1. Bağlanma Türlerinin Öz saygı, Aşk Tanımlamaları ve Ruh Sağlığı ile İlişkisi 12

1.3.2. Bağlanma Türleri ile Kişilik Özellikleri İlişkisi, Farklı Alanlardaki Etkileri 15

1.3.3. Bağlanma Türleri ve Diğer Bireyler ile İlişkiler 16

1.3.4. Bağlanma Türleri ve Yaşam Amacı İlişkisi 18

1.3.5. Bağlanma Türleri ile Karar verme, Risk Alma ve Durumlar ile Baş Edebilme Arasındaki İlişki 19

1.3.6. Bağlanma Türleri ve Ölüm Farkındalığı İlişkisi 23

1.4. Karanlık Üçlü Kişilik Özellikleri 27

1.4.1. Bağlanma ve Karanlık Üçlü 32

1.4.2. Karanlık Üçlü Kişilik Özelliği ile Risk Alma Davranışı İlişkisi 35
1.5. Risk Alma Davranışı 41
1.6. Ölüm Farkındalığı ve Risk Alma Davranışı İlişkisi 48
1.7. Araştırmanın Amacı 52
1.8. Önem 53
1.9. Varsayımlar 54
1.10. Sınırlılıklar 55
BÖLÜM 2. YÖNTEM 56
2.1. Araştırma Modeli 56
2.2. Örneklem 56
2.3. Veri Toplama Araçları 61
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu 61
2.3.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (Experiences in Close Relationships-Revised) 62
2.3.3. Dirty Dozen Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği 62
2.3.4. DOSPERT (Domain-Specific Risk-Taking) Risk Alma Ölçeği 63
2.3.5. Ölüm ve Acı Manipülasyonu 64
2.3.6. Dikkat Dağıtıcı Görev 64
2.4. İşlem 64
2.4.1. Veri Toplama 64
2.4.2. Verilerin Analizi 65
BÖLÜM 3. BULGULAR ve YORUMLAR 66
3.1. Bulgular 66
3.1.1. Ölümlülük Farkındalığının Risk Almaya Etkisi 66
3.1.2. Bağlanma Türünün ve Karanlık Üçlü Kişilik Özelliğinin Risk Alma Davranışında Moderatör Etkisi 68

3.1.3. Değişkenler Arası İlişkiler ve Karşılaştırmalar 69
3.2. YORUMLAR 75
3.2.1. Ölümlülüğün Risk Alma Davranışı Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi 75
3.2.2. Bağlanma Türünün ve Karanlık Üçlü Kişilik Özelliğinin Risk Alma Davranışında Moderatör Etkisi Analizinin Değerlendirilmesi 77
3.2.3. Değişkenler Arası İlişkiler ve Karşılaştırmalar 78
BÖLÜM 4. SONUÇ 84
4.1. Özet 84
4.2. Yargı 85
4.3. Öneriler 87
EKLER 89
EK-1 89
EK-2 90
EK-3 92
EK-4 93
EK-5 94
KAYNAKÇA 96

TABLOLAR

Tablo 2.2.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler 57
Tablo 2.2.2. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler (devamı) 58
Tablo 2.2.3. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler (devamı) 59
Tablo 3.1.3.1. Karanlık Üçlü Kişilik Özelliği ile Risk Alma Alanları Korelasyon Analizi Sonuçları……..70
Tablo 3.1.3.2. Karanlık Üçlü Kişilik Özelliği ile Bağlanma Türleri Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları 71
Tablo 3.1.3.3. Bağlanma Türleri Alt Boyutu ve Karanlık Üçlü Kişilik Özellikleri Alt Boyutu ile İlişki Süresi Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları 72
Tablo 3.1.3.4. Yaş Gruplarının Risk Alma Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları 72
Tablo 3.1.3.5. Cinsiyetin Risk Alma Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına Yöenelik t Testi Sonuçları 73
Tablo 3.1.3.6. Gelir Seviyesine Göre Risk Alma Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları 74
Tablo 3.1.3.7. Dini İnanç Puanları İle Etik Risk Korelasyon Analizi Sonucu 75

KISALTMALAR

Ort. :	Ortalama
ss :	Standart Sapma
n :	Toplam Sayı
p :	Anlamlılık Düzeyi
r :	Korelasyon Katsayısı
t :	T- Testinin Hesaplanmış Değeri
α :	alpha, Cronbach iç tutarlılık
β :	standartlaştırılmış çoklu regresyon katsayısı
% :	Yüzde
ANOVA :	Tek Yönlü Varyans Analizi

ÖZGEÇMİŞ

Elif Bayramoğlu

Psikoloji Anabilim Dalı

Eğitim

Derece	*Yıl*	*Üniversite, Enstitü, Anabilim Dalı*
Y.Ls.	2019	Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı
Ls.	2017	Doğuş Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Anabilim Dalı
Lise	2012	Şehit Abdullah Ümit Sercan Anadolu Lisesi

İş/İstihdam

Yıl	*Görev*	
2013	Gönüllü	Kadıköy Belediyesi Engelsiz ve İş İstihdam Merkezi
2013	Gönüllü	Kadıköy Belediyesi Görme Engelliler Sesli Kütüphanesi
2016	Stajyer	Eskişehir Psikoloji Enstitüsü
2018	Stajyer	Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi
2018	Stajyer	Mentalica Danışmanlık Eğitim ve Araştırma Merkezi
2018	Proje Bursiyeri	TÜBİTAK Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı (KAMAG) GCAT - Psikolojik Ölçme Aracı Geliştirilmesi

Alınan Burs/Ödüller

2012	Tam Lisans Bursu/ Doğuş Üniversitesi'ne en yüksek Tm-3 puan girişi
2017	Doğuş Üniversitesi Üniversite İkinciliği

2017		Doğuş Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Birinciliği

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı	Eskişehir, 1994	Cinsiyet : K
Yabancı Diller		İngilizce
GSM		05348463610
e-posta		elfbayramoglu@gmail.com

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Topluluklar bireylerden oluşmaktadır ve bu topluluklarda var olan bireyler sahip oldukları kişilik özellikleri ile grup içi bütünlüğü, bireylerarası kurulan etkileşimi ve grup dinamiklerini etkilemektedir. İki ya da daha fazla insanı içeren bu ilişkinin sürdürülebilir oluşu, sağlamlığı ve ilişkiye ne kadar yatırım yapıldığı gibi ilişki özellikleri bireylerin sahip oldukları kişilik özellikleri tarafından şekillenmektedir. Bireyin öncelikle kendisi ile kurduğu ve daha sonra genişleyerek diğer insanları da içine alan ilişkisinin temeli ilk doğduğu andan itibaren sürekli ilişki halinde olduğu ilk bakım vereni tarafından etkilenmektedir. Bakım veren ile kurulmuş olan bu ilişki, bireyin kişilik özellikleri ile birleştiğinde kişinin içinde bulunacağı olaylar ya da durumlar karşısında göstereceği tepkileri ve yapacağı davranışları etkilemektedir. Sahip olunan bağlanma ve kişilik özellikleri, yapılan risk değerlendirmelerini etkilemekte ve bireyler arası farklılıklara neden olmaktadır. Birbiri ile bağlantılı olan bütün bu parçalar, bireylerin hayat içerisinde karşılaştıkları olumsuz durumlar karşısında hissettikleri duyguları arttıran ya da azaltan bir etki yaratmaktadır. Genel olarak insanlarda olumsuz duygular yaratan ölüm, bahsedilen yaşam durumlarından biridir.

Bu çalışma, bireylerin ölümlülük farkındalığının, bağlanma ve karanlık üçlü kişilik özelliklerinin risk alma davranışlarına olan etkisi hakkında temelini bilimsel araştırmaların oluşturduğu bölümler ile konu hakkında bilgi verilmesini içermektedir.

İlk bölümde, ölümün bireylerin üzerinde yarattığı etkilerden bahsedilmektedir. Ölümlülüklerini hatırlayan bireylerin davranışlarında yaşanan değişimler üzerine bilgi verilmektedir.

İkinci bölümü, ölümlülük ve bireylerin yakın ilişkileri arasındaki ilişki araştırmalar üzerinden anlatılmaktadır.

Üçüncü bölümü, bireylerin doğumları ile başlayan ve ölümlerine kadar yaşamlarındaki birçok alanı ve özellikle kurdukları ilişkileri etkileyen bağlanma kuramı oluşturmaktadır. Bu bölümde, bağlanma kuramı hakkında bilgi verilmiş ve sahip olunan bağlanma özelliklerinin, bireylerin ölümlülükleri karşısında risk alma davranışlarına olan etkisi incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, Makyavelizm, psikopati ve narsisizm kişilik özelliklerinin oluşturduğu karanlık üçlü kişilik özellikleri hakkında bilgi verilmektedir. Olaylar ve durumlar karşısında bu kişilik özelliklerine sahip bireylerin gösterdikleri duygu ve davranışlar araştırmalar ile açıklanmıştır. Bu bölümün alt başlıklarında, bağlanma türleri ve karanlık üçlü kişilik özelliklerinin birbirleri ile olan ilişkisi ve karanlık üçlü kişilik özelliklerinin bireylerin risk alma davranışları üzerinde yarattığı etkiler incelenmiştir.

Beşinci bölümde, bireylerin yaşam şartları, yaşları gibi farklı değişkenlerin bireylerin risk alma davranışları üzerinde yarattığı farklılıklar incelenmiştir.

Son bölümü ise ölüm farkındalığı ile risk alma davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar oluşturmaktadır.

1.1. Terör Yönetim Kuramı

Terör yönetim kuramı, ölümlülük farkındalığının bireylerde büyük bir kaygıya neden olduğundan ve bu kaygı sonucunda da bireyde iki psikolojik mekanizmanın devreye girdiğinden bahseder. Bu mekanizmaları ölümlülüğün yarattığı kaygıya karşı tampon görevi gören kültürel dünya görüşü ve benlik saygısı oluşturmaktadır (Pyszczynski, Greenberg & Solomon, 1997). Kültürel dünya görüşü, gerçekliğin doğası hakkında bir grup insan tarafından benimsenen bir dizi inanç olarak tanımlanmaktadır. Bu inançlar o dünya görüşündeki değerlere uygun yaşayan bireyler için anlam, düzen, kalıcılık, denge ve (gerçek veya sembolik) ölümsüzlük vaadi sağlar. Dünya görüşü, bireylerin neden yaşadıkları, hayatlarının anlamının ne ya da neler olduğu ve öldüklerinde neler ile karşılaşacaklarına dair bireylerin varoluşsal sorularına cevap vermektedir. Büyük bir bölümünü gerçek ölümsüzlük umudunun oluşturduğu dünya görüşü, bu umut ile bireylere ölümden sonraki hayatları için bir anlayış sağlarken; bireylerin bu anlayışı nasıl sağlayacağı hakkında da onlara yollar göstermektedir. Sembolik ölümsüzlük umudu ise ait olunan kültür tarafından bireylere sağlanan, bireylerin kendi varoluşlarından daha büyük ve sonsuza dek sürecek olan bir şeyin değerli parçaları oldukları hissini hissetmelerine olanak vermesi ile sağlanmaktadır (Maxfield, John & Pyszczynski, 2014).

Ölümlülüğün yarattığı kaygıya karşı tampon görevi görmekte olan bir diğer unsur öz saygıdır. Öz saygı, bir bireyin kendi dünya görüşündeki değer standartlarına ne kadar uygun yaşadığı cinsinden tanımlanmaktadır (Harmon-Jones vd., 1997). Birey, doğduğu

andan itibaren içinde bulunduğu kültür ile şekillenmeye başlar. İlk olarak bakım vereninin ona karşı olan davranışları ile bireyin dünyaya karşı bir bakışı, yorumu ve duygusu oluşmaya başlar. Zaman ile çevresindeki insanların davranışlarını gözlemleyerek ya da kendi yaptığı davranışlarının sonucunda toplumun ona gösterdiği olumlu ya da olumsuz tepkilere göre olduğu bireyi şekillendirmeye devam eder. Birey sosyalleşmeye ve yaşadığı kültürün içinde rol almaya başladığında, var olduğu bu sosyal ortam tarafından kabul edildiğini hissetmesi birey için öz saygısını destekleyici bir nitelik taşımaktadır. Öz saygı, bireyin hissettiği kendilik değerini oluşturan, inanç/güven yani belirli bir kültürel yaşantı içinde insan hayatının anlamlı, önemli ve devamlı olarak tasvir edilmesini ve bu belirli kültürel yaşantı içinde bireyin anlamlı bir role sahip olmasını içeren iki bileşeni ile kaygıya karşı tampon görevi görmektedir (Greenberg, Pyszczynski & Solomon, 1986). Yapılan bir araştırmada öz saygısı yüksek olan bireylere ölümlülükleri hatırlatıldığında, özsaygının ölümlüğün yarattığı kaygıya karşı temel bir koruyucu işlevi olduğu saptanmıştır (Harmon-Jones ve ark., 1997).

Kaygıya karşı tampon görevi görmekte olan öz saygı ve kültürel dünya görüşü, ihtiyaçları karşısında çaresiz olan bebek ile bakım verenleri arasında oluşmuş olan bağlanma türünün yarattığı davranış biçimleri ile oluşmaktadır. Muhtaç durumda olan bebeğin ihtiyaçlarının ne şekilde giderildiği ya da ihtiyaç anlarında bebeğe ne şekilde cevap verildiği, bebek ile bakım vereni arasında oluşacak olan bağlanma türünü etkilemektedir. Bebekler göstermiş oldukları hangi davranışlar ile ebeveynleri tarafından destekleneceklerini ya da hangi davranışlar ile onları kızdırıp cezalandırılacakları hakkındaki sinyalleri kolaylıkla öğrenmektedirler (Maxfield ve ark., 2014). Bowlby (1973) bebek ile bakım vereni arasında kurulan ilişkinin bireyin içsel çalışma modelini şekillendirdiğinden bahseder. İçsel çalışma modeli bebeğin bakım vereni tarafından şefkat görme beklentisini ve bakım verenin ona karşı duyarlı davranacağı inancını içermektedir. Bebeklikte oluşmaya başlayan bu içsel model, bireyin yaşamı boyunca kendisini önemsenen ve ilgi görmeye değer bir birey olarak hissedebilme inancını da kapsamaktadır. Bebekler, konuşmanın öğrenilmesi ve bilişsel kapasitelerinin gelişmeye başlaması sonucu, dünyada yaşanan olaylar ya da hayattaki durumlar karşısında neden ve nasıl sorularını sormaya başlamaları ile bakım verenlerinin dünya görüşlerini benimseyip, onların görüşlerini muhafaza etmeleri halinde kendilerine ek bir sevgi ve onay sağlamış olmaktadırlar (Maxfield ve ark., 2014).

Ölümün hatırlatılmasının kişinin bireysel kimlik algısı ve kültürel dünya görüşü ile girdiği ilişkiye bakılmıştır. Kendi cinsel tanımlarını ve cinsiyet rollerini erkek ve erkeğe özgü olarak tanımlayan erkek bireyler, ölümün hatırlatılması karşısında erkeksi cinsiyet rolüne sahip erkekler ile ilişki kurma isteklerinde bir artış göstermemiş fakat kadın cinsiyet rolüne sahip erkekler ile ilişki kurma isteklerinde azalma göstermişlerdir. Kadın cinsiyet rolüne sahip erkek bireylerde ise ölümün hatırlatılması, bu bireylerin kadın cinsiyet rolüne sahip erkek bireyler ile ilişki kurma isteklerinde artışa neden olurken, erkeksi cinsiyet rolüne sahip erkekler ile ilişki kurma isteklerinde azalmaya neden olmuştur. Araştırma kadın katılımcılarla yapıldığında kadın cinsiyet rolüne sahip kadın bireyler ölümün hatırlatılması karşısında kadın cinsiyet rolüne sahip kadınlar ile etkileşime girme isteklerinde artış göstermiş; erkek cinsiyet rolüne sahip kadın bireyler de erkek cinsiyet rolüne sahip kadın bireyler ile etkileşime girme isteklerinde artış göstermişlerdir. Araştırma, bireylerin ölümün cinsel rollerine ve kültürel dünya görüşlerine karşı potansiyel tehdit olabileceği durumlardan kaçındıklarını göstermektedir. Bireyler, ölüme karşı tampon görevi görmesi açısından sahip oldukları cinsel rolleri ile kültürel dünya görüşü arasında uyumsuzluk olduğu durumlarda da bireysel kimliklerini destekleme ihtiyacı içinde olmuşlardır (Florian, Mikulincer & Hirschberger, 2001).

Yapılan bir araştırmada ölümlülüğün hatırlatılması grup içi üyelerin değerlendirilmesine pozitif yönde etki ederken; grup dışı üyelerin değerlendirilmesine negatif yönde etki etmiştir. Ölümlülüğünü hatırlayan bireylerin, sahip oldukları dünya görüşlerine övgüde bulunanlara karşı olumlu tepki gösterirken; bu dünya görüşünü eleştirenlere karşı negatif bir tutum sergiledikleri bulunmuştur. Ölümün hatırlatıldığı ve Amerika Birleşik Devletleri hakkında destekleyici metin okuyan grup, diş ağrısını düşünmeleri istenen ve Amerika Birleşik Devletleri hakkında destekleyici metin okuyan gruba göre okudukları metni daha olumlu değerlendirdikleri; konusu Amerika karşıtı olan metni ise daha negatif bir tutumla değerlendirdikleri gösterilmiştir (Greenberg vd., 1990). Dört farklı yaş grubundaki bireyleri içeren araştırmada, katılımcılara kendilerine verilen yarım saatlik boş zaman dilimini tanıdık oldukları ve tanıdık olmadıkları biri ile geçirme tercihleri sorulmuştur. Sorular 11 Eylül öncesi, 11 Eylül'ün hemen sonrası ve 11 Eylül'ün dört ay sonrasını içeren zaman dilimlerinde katılımcılara iletilmiştir. Genç grupta olan bireylerin 11 Eylül öncesi ve 11 Eylül'ün dört ay sonrasını içeren zamanlardaki tercihleri

arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ve tanıdık biri ile zaman geçirme tercihlerinin düşük olduğu görülmüştür. 11 Eylül'ün hemen sonrasını içeren zaman diliminde ise bu gruptaki bireylerin tanıdık biriyle zaman geçirme tercihlerinde artış olduğu gösterilmiştir. Daha yaşlı bireyleri içeren grubun seçimlerinde zaman dilimleri arasında herhangi bir farklılığa ulaşılamamıştır. Bu gruptaki bireylerin tanıdık biri ile zaman geçirme tercihlerinin her zaman diliminde genç gruptaki bireylere oranla daha yüksek olduğu gösterilmiştir (Fung & Carstensen, 2006).

Öz olumlamanın ve ölümün yapılan değerlendirmeler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Öz olumlama ve ölümün hatırlatıldığı grupta olan bireylerin, Amerika karşıtı metni değerlendirirken öz olumlama ve diş ağrısı grubundaki bireylere göre daha olumlu bir değerlendirme yaptıkları, Amerika destekçisi metnin değerlendirmesinde ise iki grup arasında herhangi bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Ölümün hatırlatıldığı grupta, Amerika karşıtı metnin değerlendirmesinde, bireylerin öz olumlama alması sonuçlarda farklılık yaratmış ve öz olumluluk koşulundaki bireylerin Amerika karşıtı metni daha olumlu bir tutumla değerlendirdikleri bulunmuştur. Amerika destekçisi metnin değerlendirilmesinde ise bireylerin öz olumlama alıp almaması gruplar arası olumlu değerlendirmede herhangi bir farklılığa neden olmamıştır. Diş ağrısının hatırlatıldığı ve öz olumlama grubunda olan bireylerin, diş ağrısı grubunda ama öz olumlama almayan bireylere göre Amerika destekçisi metni daha olumlu bir tutumla değerlendirdikleri görülmüştür (Greenberg ve ark., 1990). Ölüm farkındalığı altında yapılan öz olumlamanın, bireyin dünya görüşünü korumasını desteklediği ve bireyin dünya görüşünü eleştiren insanlara karşı küçümseyici bir tutumda olma eğilimini azalttığı gösterilmiştir (Schmeichel & Martens, 2005).

Kültürel dünya görüşünde eşitlikçi tutuma verilen değerin yüksek olması, ölümün hatırlatıldığı durumda, bireylerin kültürlerindeki kurallara ve değerlere verdikleri önemi ve kültürlerine olan bağlılıklarını arttırarak önyargılarında azalmaya neden olmuştur. Ölümün hatırlatıldığı grupta olup eşitlikçi tutumun önemi hakkında paragraf okuyan bireyler, ölümün hatırlatıldığı fakat kontrol metnini okuyan bireylere oranla siyahilere karşı daha az önyargı içinde olmuşlardır. Kültürel dünya görüşünde yardım etmeye verilen yüksek önemin, ölümün hatırlatıldığı grupta olan bireylerin yardım etme isteklerinde artışa neden olduğu görülmüştür. Bu artış ölümün hatırlatıldığı ve kültürel dünya görüşünde yardım etmenin öneminden bahseden paragrafı okumamış bireyler ile

ölümün hatırlatılmadığı ve kültürel dünya görüşünde yardım etmenin öneminden bahseden paragrafı okuyan bireylerde görülmemiştir. Araştırma gerçek yaşam üzerine kurulduğunda mezarlığın olduğu yoldan geçen ve o sırada telefonda yardım etmenin öneminden bahseden yabancı birinin konuşmasına maruz kalan bireylerin, yolda kitaplarını düşüren kişiye yardım etme davranışlarında artış gözlemlenmiştir. Bu artış mezarlıktan ya da otoparktan geçerken, yardım etmenin öneminden bahsedildiği bir konuşmaya şahit olmayan bireylerde gözlemlenmemiştir. Davranıştaki artışın yalnızca yardımlaşmanın kültürel dünya görüşünde önemli olduğu durumda yaşandığı bulunmuştur. Buna ek olarak ölümün hatırlatıldığı grupta olmayıp, yardım etmenin öneminden bahsedilen konuşmaya şahit olmak bireylerin yardım etme davranışlarında azalmaya neden olmuştur. Araştırma kitapları yere düşüren bireyin tekerlekli sandalye kullanan bir birey olup olmamasına göre düzenlendiğinde, ölümlülüğün hatırlatıldığı ve tekerlekli sandalye kullanan bireyin olduğu koşuldaki katılımcıların diğer koşullara oranla en fazla yardım etme davranışı gösterdiği bulunmuştur (Gailliot, Stillman, Schmeichel, Maner & Plant, 2008).

Kültürel değerlerler, ölümün yarattığı mutlak yok oluşa karşı bireylerin hissettiği korku karşısında bir tampon görevi görmektedir. Ölümlülüğün hatırlatılması, bireylerin kültürel değerlere verdikleri önemin artmasına neden olmaktadır. Bir cenaze evinin önünden ve cenaze evinin birkaç blok ötesinden geçen katılımcılara yardım kuruluşları hakkındaki düşünceleri ve bu kuruluşlara olan yardım etme davranışları sorulmuştur. Sonuçta, cenaze evinin önünden geçen grupta yardım etme davranışının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda bu bireyler, yardım kuruluşlarının toplum için ne kadar faydalı olduğu, bu tip kuruluşlara toplumda ne kadar ihtiyaç duyulduğu ve kişisel olarak bu kuruluşlara yardım etmeyi ne kadar arzuladıkları şeklinde yöneltilen sorulara, cenaze evinin birkaç blok ötesinde araştırmaya katılan bireylere oranla daha olumlu cevaplar vermişlerdir. Yardım kuruluşunun ulusal ya da uluslararası bir kuruluş olmasının yardım etme davranışında bir farklılığa neden olup olmadığına bakıldığında, ölümlülüğün hatırlatıldığı grupta olan bireylerin ulusal yardım kuruluşlarına daha fazla bağışta bulunma eğilimi gösterdikleri bulunmuştur. Bu farklılık, ölümün hatırlatılmadığı grupta gözlenmemiştir (Jonas, Schimel, Greenberg & Pyszczynski, 2002).

Lifshin vd. (2017) yaptıkları araştırmada yakın birinin ölümünü deneyimlemiş olan üniversite öğrencilerinin böyle bir kaybı deneyimlememiş üniversite öğrencilerine

oranla öğrenci kimliklerine, bulundukları üniversiteye ve Amerikan kimliğine sahip olmalarına daha fazla değer atfettiklerini bulmuşlardır. Araştırmacılar çıkan sonuçların ölüm ile ilişkili olup olmadığını kontrol etmek amacıyla bireylerin yakın birini kaybetmiş olmaları ve romantik ilişkilerinin sonlanma deneyimlerini karşılaştırmışlardır. Araştırmanın sonucunda, sadece yakın birinin kaybının grup içi aidiyet hissini arttırdığı tespit edilmiştir. Sosyal bir birey olmanın sonucunda alınan sosyal destek ile grup içi aidiyet arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bireyin var olduğu gruba daha bağlı hale gelmesinin ve ait hissetmesinin kişinin sosyal destek görmesinden bağımsız olarak yakın birinin ölümünü deneyimlemiş olmasının etkili olduğu görülmüştür.

Ölümün hatırlatılmasının sorunlu aile, arkadaş ve romantik ilişkiler üzerindeki etkisine ayrı ayrı bakılmıştır. Ölüm, aile ilişkilerinin iyileşmesinde, sorunlar için çaba gösterilmesinde ve gelecekte bu aile ilişkisinden hissedilecek tatmin duygusunda artışa neden olmuştur. Ölümlülük farkındalığı romantik ilişkiler bağlamında, bireylerin ilişkilerinin düzelmesi yönündeki beklentilerinde, partnerlerin ilişkiyi düzeltmek adına çaba göstermelerinde ve gelecekte bu ilişkiden tatmin olma duygularında azalmaya neden olurken; ilişkinin düzelme süresinde uzamaya neden olduğu bulunmuştur (Anglin, 2014).

Bireylerin ve partnerlerinin sahip olduları dünya görüşü farklılığının ya da benzerliğinin ölümlülük farkındalığı altında aralarındaki bağlılıkta yaratacağı etki incelenmiştir. Partneri ile görüş farklılığının olduğu ve ölümün hatırlatıldığı grupta olan bireyler, görüş farklılığının olduğu ve diş acısının hatırlatıldığı grupta olan bireylere göre bağlılık oranlarını düşük bildirmişlerdir. Benzerliklerinin hatırlatıldığı durumda ölümlülüğün ya da diş acısının hatırlatılmasının bireylerin bağlılık oranlarında herhangi bir değişikliğe neden olmadığı görülmüştür. Aynı sonuç benzerliğin ya da farklılığın bireylere diş acısı üzerinden hatırlatıldığı koşulda da olduğu görülmüştür. Araştırmacılar sonuçların bağlanma türlerine göre farklılaştığını göstermişlerdir. Kaçıngan bağlanma ile bağlılık arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Ölüm koşulunda, partnerlerin benzerliğinin ya da farklılığının hatırlatılmasının var olan bu negatif ilişkide herhangi bir değişim yaratmadığı gösterilmiştir (Strachman & Schimel, 2006).

Ölümlülüğün hatırlatılması, bireylerin öz farkındalıklarını yükselten ortamlarda bulunmaktan kaçınmalarına neden olmaktadır. Ölümün öz farkındalık üzerindeki etkisi bireylerin aynalı bir oda içerisinde ne kadar süre durdukları üzerinden incelenmiştir.

Aynalı bir odada ölümün hatırlatıldığı grupta olan bireyler odada daha az zaman geçirmiş, ölümleri ile alakalı yazdıkları metinde daha az kelime kullanmış ve odadan daha hızlı bir şekilde çıkmışlardır. Araştırmacılar süredeki kısalmanın bireylerin kendilerine odaklanmalarında yaşanan artış nedeniyle olabileceğini değerlendirmişlerdir. Bu sebep ile bireyleri aynalı odada önemli bir sınava girdiklerini düşündükleri durum ile karşılaştırmışlardır. Sonuçta, sürede meydana gelen kısalmanın yalnızca ölümün hatırlatıldığı grupta olan bireylerde yaşandığı görülmüştür. Ölümün hatırlatılmasının kişilerin içsel (ben, benim gibi kelimeler) ya da dışsal (sen, senin, onun gibi kelimeler) odaklı hikâye yazmaları üzerindeki etkisine bakılmıştır. İçsel odaklı hikâye yazanların daha kısa metinler yazdıkları bulunmuştur. Ölümün hatırlatıldığı ve dış odaklı hikâye grubunda olan bireylerin kelime tamamlama görevinde ölümle alakalı kelimelere ulaşma oranları iç odaklı hikâye yazanlara göre daha fazla olduğu gösterilmiştir (Arndt, Greenberg, Simon, Pyszczynski & Solomon, 1998).

Ferraro, Shiv ve Bettman (2005) bireylerin sahip oldukları özgüvenleri ile yaptıkları seçimlerde ölümlülük farkındalığının yarattığı etkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucunda yoğun bir şekilde ölüm farkındalığına maruz kalan, bedenine karşı özgüveni düşük kadın bireylerin çikolatalı kek ve meyve salatası seçim durumunda çikolatalı keki seçme oranları bedenine karşı özgüveni yüksek olan bireylere oranla daha yüksek bulunmuştur. Bu bireylerin ölümün yarattığı kaygı karşısında çikolatalı keki baş etme yöntemi olarak kullandıkları belirtilmektedir. Düşük ya da yüksek ölüm farkındalığı karşısında bireylere baş etme yöntemleri hatırlatıldığında, bedenine karşı yüksek özgüvene sahip olan ve olmayan bireyler arasında çikolatalı kek seçiminde bir farklılık bulunamamıştır. Bireyler arasındaki farklılık baş etme yöntemlerinin bireylere hatırlatılmadığı, yüksek ölüm farkındalığına maruz kalan ve bedenine karşı yüksek özgüveni olan ve olmayan bireyler arasında görülmüştür. Baş etme yöntemlerine değil, düşüncelerine ve duygularına odaklanan, bedenine karşı özgüven duymayan kadın bireylerin, çikolatalı kek seçim oranları aynı koşuldaki bedenine karşı özgüven duyan kadın bireylere oranla daha yüksek bulunmuştur. Ölüm farkındalığının, düzenli olarak ağırlık çalışan ve ağırlık çalışmayı kişisel olarak önemli bulan bireyler üzerinde yarattığı etki incelenmiştir. Ölüm farkındalığı, özgüvenini çalıştığı ağırlıkla eşleştiren bireylerin uyguladığı fiziksel güçlerinde artışa neden olmuştur. Güçle ilgili herhangi bir yatırım yapmayan ya da emek göstermeyen bireylerde ise ölüm farkındalığı böyle bir etkiye

neden olmamıştır. Ölüm farkındalığının, kültürel dünya görüşünde önemli olan konularda bireylerin kendilerini önemli hissetme dürtülerini harekete geçirici bir etkisi olduğu gösterilmektedir (Peters, Greenberg, Williams & Schneider, 2005).

1.2. Ölüm ve Yakın İlişkiler

Florian, Mikulincer ve Hirschberger (2002) tarafından romantik bağlanmanın bireylerin ölüm korkuları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla 3 farklı araştırma düzenlenmiştir. Birinci çalışmada kullanılan üç farklı manipülasyondan (ölüm, fiziksel bir acının hatırlatılması ve televizyon izlemeyi içeren nötr durum) ölümün hatırlatıldığı grupta olan bireyler, diğer grupta olan bireylere oranla partnerine olan bağlılıklarını daha yüksek oranda bildirmişlerdir. İkinci çalışma, bireylerin sosyal ihlal durumlarını değerlendirirken ölümlülük ve nötr koşulunda olmalarının yarattığı etki ile romantik bağlanmanın hatırlatılmasının ve hatırlatılmamasının yarattığı etki olarak dizayn edilmiştir. Çalışmanın sonucunda ölümün hatırlatıldığı grupta olanların sosyal ihlal durumlarını nötr grupta olanlara oranla daha keskin ve sert bir şekilde değerlendirdikleri; romantik bağlanmanın hatırlatıldığı grupta olanların bu bağlanmanın hatırlatılmadığı grupta olanlara oranla ihlal durumlarını değerlendirirken daha ılımlı bir davranış gösterdikleri bulunmuştur. Üçüncü çalışma, romantik bağlanmada yaşanılan bir problem ile akademik alanda yaşanılan bir problemin bireyin ölüm kaygısı üzerindeki etkisi üzerine kurulmuştur. Bireyin partneri ile arasındaki probleme odaklanmasının, romantik bağlanmanın ölüm karşısında var olan kaygı önleyici işlevindeki gücünün azalmasına neden olduğu ve bireylerin ölüm ile alakalı düşüncelere daha erişebilir hale geldikleri gösterilmiştir.

Bireylerin partnerlerinin ölümünü ya da yakın ilişkilerinin sonlandığını düşündükleri durumlarda, televizyon izlediklerini düşündükleri duruma göre ölüm ile alakalı düşüncelere daha erişebilir hale geldiği ve kelime tamamlama testinde ölüm ile ilgili kelimeleri daha fazla kullandıkları gösterilmiştir. Yakın ilişkilerinin sonlandığını düşünmeleri istenen durumda kaygılı bağlanma türüne sahip bireylerin, bağlanma türünde kaygının düşük olduğu bireylere oranla ölümle alakalı düşüncelere daha duyarlı hale geldikleri görülmüştür. Ölüm ile alakalı düşüncelere erişmede yaşanılan bu kolaylığın, yakın bir ilişkinin sonlanması ya da sonlanmanın kendisini içeren iki farklı durum ile kurduğu ilişkiye bakılmıştır. Bireyler yakın ilişkiden ayrılma, tanışık olduğu birinden

ayrılma ve önemli bir sınavdan başarısız olma olarak üç farklı koşula atanmışlardır. Yakın bir ilişkiden ayrılma koşuluna atanmış olan bireylerin, diğer iki gruptakilere göre ölüm ile alakalı düşünceler içerisinde olma oranları daha yüksek bulunmuştur. Bireylerin stres seviyeleri incelendiğinde, yakın ilişkide olunan birinden ayrılmanın ve önemli bir sınavda başarısız olmanın; bireyin tanışık olduğu birinden ayrılmasından daha fazla strese neden olduğu bulunmuştur. Akademik alanda yaşanılan başarısızlığın bireyin stres seviyesini arttıran bir etkisinin olduğu ve ölüm ile alakalı düşüncelere ulaşmasını kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olmadığı gösterilmiştir (Mikulincer, Florian, Birnbaum & Malishkevich, 2002).

Ölümün hatırlatılması erkek bireylerin tek gecelik ilişki yaşama arzularında artışa neden olurken, kadın bireylerin arzularında böyle bir artışa neden olmadığı bulunmuştur. Senaryonun içeriğini kısa dönemli romantik ilişki yaşamak olduğunda, ölümün hatırlatılmasının cinsiyet farkı gözetmeksizin bireylerin karşılarındaki kişi ile cinsel ilişki yaşama arzularında artışa neden olduğu bulunmuştur. Bireylerden ölümlülüğün hatırlatılması ile var olan ya da geçmişteki partnerleri ile samimi, şefkatli ve sevgi dolu olarak nitelendirilen cinsel ilişki yaşamaları ile yalnızca ihtiyacın karşılanması için araç olarak nitelendirilen cinsel ilişki yaşamaları arasında seçim yapmaları istenmiştir. Ölümün hatırlatıldığı grupta olan bireylerin, duygunun olduğu cinsel ilişkiyi sadece fiziksel temasın olduğu cinsel ilişkiden daha çok arzuladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ölümün hatırlatılması, duyguları içeren cinsel ilişkinin arzulanması üzerinde arttırıcı bir etken olurken; yalnızca ihtiyacın karşılandığı cinsel ilişki yaşama arzusunda ise azaltıcı bir etken olmamıştır. Bu sonuç ölümlülük karşısında yaşanılan kaygıyı azaltmak adına insanların ilişkiyi bir tampon görevinde kullandıkları görüşünü desteklemektedir (Birnbaum, Hirschberger & Goldenberg, 2010).

Bütün bu araştırmalar sonucunda ölüm farkındalığının bireylerin davranışları, düşünceleri ve duyguları üzerinde etki yarattığı söylenebilmektedir. Ölümün yarattığı kaygı sonucu, bireylerin bulundukları ortama ve bireysel özelliklerine göre farkında olarak ya da olmayarak varoluş kaygıları karşısında önlemler aldıkları ve davranışlarında, duygularında ve düşüncelerinde değişime gittikleri görülmektedir.

1.3. Bağlanma ve Bağlanma Türleri

Bağlanma, bireyin onun için özel olan bir birey ile kurduğu şefkatli bağlantı olarak tanımlanabilmektedir. İlk bağlanma genellikle anne ile kurulmaktadır fakat bu bağlanmaya bireyler için özel olan diğer bireyler ile olan bağlanmaları da zaman ile eklenmektedir (Ainsworth, 1969).

Anne ve bebek arasında bebeklik döneminde oluşmaya başlayan bağlanma ilişkisini gözlemlemek amacıyla 8 ayrı ardışık durumu içeren ve yabancı durum olarak nitelendirilen kontrollü bir deney ortamı hazırlanmıştır (Ainsworth, 1979). Bebeklerin deney süresince bu 8 farklı duruma (örneğin: anne ve bebeğin keşfedilecek birçok oyuncağın bulunduğu odada birlikte olmaları, bir süre sonra yabancı birinin odaya girmesi, annenin bu yabancı ile bebeği odada yalnız bırakması, yabancının odadan çıkması ile bebeğin odada yalnız kalması, annenin odaya geri dönmesi ve birlikteliğin yeniden sağlanması) karşı vermiş oldukları tepkiler incelenmiştir. İncelemeler sonucu bağlanma türleri A, B ve C olarak üç ana gruba ayrılmıştır. A grubunda olan bebeklerin, anne ile tekrar bir araya geldikleri durumda, anne ile herhangi bir yakınlık ya da ilişki kurma arayışında olmadıkları hatta bunu reddettikleri ya da annenin varlığını dikkate almadıkları görülmüş ve bu bağlanma türü kaçıngan olarak nitelendirilmiştir. B grubu yani güvenli bağlanmaya sahip olan bebekler, anneleri ile olan ilişkilerini ve yakınlıklarını sürdürme ihtiyacı içinde olmuşlardır. Anneleri odadan ayrıldığında buna tepki gösterseler dahi anneleri odaya tekrar girdiğinde ona karşı herhangi bir direnç göstermemiş, kaçınmacı bir davranış içinde bulunmamış, annelerinin dönüşünü sevgi ile karşılamışlardır. C grubunda olan ve kaygılı-kararsız olarak nitelendirilen bebekler ise anneleri ile birlikteliklerinin yeniden sağlandığı durumda, ortamdaki diğer varlıklara karşı ilgilerini yitirmiş ve tüm odaklarını anneleri ile yakınlık kurma ihtiyaçlarına çevirmişlerdir fakat bunu yaparken anneye karşı yoğun bir öfke duygusu içinde olmuş ve bu duygularını sakinleştirmekte güçlük çektikleri görülmüştür.

Yetişkinlik döneminde 3 türlü bağlanma türünden bahsedilmiştir (Hazan & Shaver, 1987). Bunlar güvenli, kaygılı ve kaçıngan bağlanma türleridir. Hazan ve Shaver (1987) bu bağlanma türlerini şu şekilde açıklamaktadır: Güvenli bağlanan bireyler herhangi bir şeye ihtiyaç duymaları halinde bağlandıkları ya da çevrelerinde var olan bireylerin onların yanında olacaklarına dair güven duygusu içindedirler. Yakınlık kurduklarında kendilerini daha iyi hissetmekte ve sahip oldukları bağlanma türünün

oluşum hikâyesine bakıldığında yaşadıkları olayların ve durumların güvensiz ya da kaçıngan bağlanan bireylerin yaşadıkları olay ve durumlara göre daha olumlu olduğu görülmektedir. Kaçıngan bağlanma türüne sahip olan bireyler duygusal yakınlaşmadan uzak durmayı tercih eden grup olarak tanımlanmaktadır. Kaygılı bağlanma türüne sahip olan bireylerin ise bağ kurdukları bireyler ile iç içe geçmiş bir ilişki içinde olmayı arzuladıkları, reddedilmeye karşı korku duydukları ve buna karşı oldukça büyük bir direnç gösterdikleri görülmüştür.

Bağlanma türü özelliklerinin yakın olma, güven ve endişe olarak üç ayrı boyuta ayrılarak incelenebileceği görülmüştür (Collins & Read, 1990). Yakın olma, bireyin bir başkasına olan yakınlığı ve aralarındaki samimiyet ile kendisini memnun hissetmesi; ihtiyacı olduğunda diğerlerinin onun için orada olacaklarına dair duyduğu inanç, güven; kişinin terk edilme ya da sevilmeme üzerine hissettiği duygular endişe olarak açıklanmaktadır. Yakın olma ve güven puanın yüksek, endişe puanının düşük olması güvenli bağlanma; yüksek endişe, orta değerde yakın olma ve güven puanı kaygılı bağlanma; düşük oranda yakın olma, güven ve endişe puanları da kaçıngan bağlanma ile ilişkilidir.

Bireyleri bağlanma türlerine göre sınıflandırmayı amaçlayan tek bir ölçek yoktur. Bartholomew ve Horowitz (1991) da bağlanmayı bireylerin kendilerini tanımladıkları öz imgeleri ve diğer bireyler hakkında sahip oldukları pozitif ve negatif tanımlamaları ile oluşturulmuş olan dört ayrı kategoriye ayırmışlardır. Kendi öz imgeleri ve başkaları hakkında olumlu değerlendirmelere sahip olmak güvenli bağlanma; kendileri hakkında olumsuz, başkaları hakkında olumlu değerlendirmeye sahip olmak saplantılı bağlanma; kendileri hakkında olumlu, başkaları hakkında olumsuz değerlendirmeye sahip olmak kayıtsız bağlanma ve hem kendileri hem de başkaları hakkında olumsuz değerlendirmeye sahip olmak korkulu bağlanma olarak tanımlanmaktadır.

1.3.1. Bağlanma Türlerinin Öz saygı, Aşk Tanımlamaları ve Ruh Sağlığı ile İlişkisi

Ebeveynlerini sıcak ve duyarlı olarak tanımlayan bireylerin öz saygılarının olumlu olduğu bulunmuştur. Bu bireylerin, diğer insanların davranışlarını pozitif bir şekilde değerlendirmeye eğilimli oldukları görülmüştür. Buna karşın ebeveynlerini duyarsız ve

tutarsız olarak değerlendiren bireylerin hem öz saygılarının hem de diğer bireylere bakış açılarının daha olumsuz olduğu bulunmuştur (Collins & Read, 1990).

Mikulincer (1998), kaçıngan bağlanan bireylerin kendilerini daha pozitif terimlerle tanımladıklarını, işleyen belleklerinde kendilikleri hakkında pozitif yüklemelerine ulaşmalarının daha yüksek olduğunu ve olumlu kendilik yüklemelerine karşı tepki sürelerinin görece daha hızlı olduğunu göstermiştir. Bu bireylerin, herhangi bir stres anında, bu stres ile başa çıkabilmek için kendilerine olan güvenlerini ve hayat kaçınılmaz olarak onları zorlukların içine attığında bu zorluklar ile baş edebilmek için içsel olarak dayanıklı, sorunlara karşı çözümcül yaklaşan biri olduklarını doğrulama stratejisi içinde olduklarını göstermiştir. Kaygılı bağlanan bireylerin, kendilerini daha çok olumsuz kelimeler ile tanımladıkları bulunmuştur. Bu bireylerin, işleyen belleklerinde kendilikleri hakkında negatif yüklemelerine ulaşmalarının daha kolay olduğu ve negatif kendilik yüklemelerine karşı tepki sürelerinin görece daha hızlı olduğu gösterilmiştir.

Bir başkasına güven duyan ve diğerlerine yakın olmaktan dolayı rahatsızlık duymayan bireylerin kendilik saygılarının, sosyal alanlardaki özgüvenlerinin ve kendilerini ifade etme oranlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bireylerin dünyayı algılama biçimleri daha olumlu olmakta ve diğer bireyleri güvenilir, özgecil, inançlarını destekleyen ve hayatları üzerinde kontrol sahibi olabilen bireyler olarak gördükleri bulunmuştur. Kaygılı bağlanma stiline sahip olan bireylerin, öz benlikleri ve diğerleri hakkında olumsuz inançlara sahip oldukları gösterilmiştir. Bu bireylerin hissettikleri yüksek kaygının, sahip oldukları düşük öz saygı ve sosyal alanlardaki düşük özgüvenleri ile kendilerini güvenilir bir şekilde ortaya koyamama ve kontrol hissi yoklukları ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Bu bireyler, diğer bireyleri daha az özgecil bulurken, düşüncelerinin ve eylemlerinin sonuçlarını kontrol edemeyeceklerini düşünmekte; yaşamı karmaşık ve anlaşılması güç olarak görmektedirler (Collins & Read, 1990).

Yaş ortalamasının 11 olduğu bir araştırma örnekleminde, bireylerin sahip oldukları bağlanma türlerinin, farklı benlik alanlarındaki değerlendirmeleri ve hissettikleri kaygı arasında aracı değişken rolünde olduğu görülmüştür. Güvensiz bağlanmaya sahip olmanın, bireylerin benliklerini değerlendirmelerini (kendilerini akademik olarak yetkin hissetme, fiziksel görünümüyle ilgili düşünceleri ve sosyal algı) olumsuz olarak etkilediği gösterilmiştir. Bu durum, bireylerde kaygının artması sonucunu

doğurmaktadır. Araştırmada, bireylerin anneleri ve babaları ile olan bağlanma ilişkisi ayrı ayrı incelenmiştir. Bireylerin anneleri ve babaları ile olan bağlanma ilişkilerindeki farklılıkların, farklı benlik alanlarındaki değerlendirmelerini etkilediği bulunmuştur. Ebeveynlerinden her birine güvenli olarak bağlanmanın, benlik değerlendirmelerini olumlu etkilemesi ile bireylerin kaygı düzeylerinde azalmayı sağladığı gözlemlenmiştir (Sümer & Anafarta Şendağ, 2009). Ebeveynleri yaşamını yitirmiş olan bireylerin, ebeveynleri hayatta olan bireylere göre kaçıngan bağlanma özellikleri gösterdikleri bulunmuştur (Brennan & Shaver, 1998).

Güvenli bağlanma özelliklerine sahip ve yakınlıktan hoşnut olan bireylerin aşkı tanımlarken özverili olma, bencil olmama gibi özellikler ile tanımlamaya eğilimli oldukları bulunmuştur. Bu bireylerin, aşkı oyun gibi görme ve ilişkiye takıntılı olma oranlarının az olduğu görülmüştür. Güvenli bağlanan bireylerin aşkı karakterize ederken, aşk duygusunu yalnızca mantıklarını kullanarak hareket etme ya da aşkın yalnızca bireyler arasındaki arkadaşlık ilişkisi yönüne dayalı olması ile tanımlama oranlarının düşük olduğu bulunmuştur. Kaygılı bağlanan bireylerin ise aşkı, takıntılı ve bağımlı olma ile karakterize etmeye eğilimli oldukları gösterilmiştir (Collins & Read, 1990).

Bireylerin sahip oldukları bağlanma türü ile majör depresif ve sosyal anksiyete bozukluğuna sahip olmaları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Kaçıngan ve kaygılı bağlanma türüne sahip bireylerin, bu bozukluklara sahip olmayan bireylere kıyasla majör depresif bozukluğuna sahip olma oranları yüksek bulunmuştur. Majör depresif bozukluğu tanısına komorbidite olarak sosyal anksiyete bozukluğu gösteren bireylerin yalnızca majör depresif bozukluğu gösteren bireylere oranla yüksek oranda kaçıngan ve kaygılı bağlanma türüne sahip bireyler olduğu gösterilmiştir (Adams, Wrath, Mondal & Asmundson, 2018).

Bu araştırmalar sonucunda sahip olunan bağlanma türünün, bireyi öncelikle kendi varlığı üzerinden etkilediği söylenebilmektedir. Bağlanma türünün bireyin hayata bakış açısını etkilemesi, bireyin insan ilişkilerini ve ruhsal bozukluklara olan yatkınlığını etkilediği ve hayatının birçok alanını şekillendirdiği görülmektedir.

1.3.2. Bağlanma Türleri ile Kişilik Özellikleri İlişkisi, Farklı Alanlardaki Etkileri

Kişilik özellikleri beş büyük faktör kuramı ile dışadönüklük, nevrotiklik (duygusal dengesizlik), uyumluluk, deneyime açıklık ve öz-denetim(sorumluluk) olarak beş ayrı boyuta ayrılmıştır (John & Srivastava, 1999). Ayrılmış olan bu beş boyut da onları tanımlayan altı ayrı özellikten oluşmaktadır. Bu özellikler NEO PI-R Kişilik Envanteri ile ölçülmektedir (Costa & McCrae, 2008).

Yapılan araştırmada kaygılı bağlanma ile nevrotik kişilik özelliği arasında ilişki bulunurken, bu ilişkinin nevrotikliğin depresyon boyutu ile en yüksek ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Dışa dönüklüğün bir özelliği olan kendine güven ile kaygılı bağlanma arasında negatif yönde bir ilişki olduğu gösterilmiştir. Kaçıngan bağlanma ise dışa dönüklüğün samimi olma, girginlik ve olumlu duygulara sahip olma yönleri ile negatif yönlü bir ilişki kurmaktadır (Noftle & Shaver, 2006).

Mikulincer, Dolev ve Shaver (2004) düşük ve yüksek bilişsel yük altında iken kaygılı ve kaçıngan bağlanma türüne sahip olan bireylerin, ayrılık ve kendilikleri hakkındaki düşüncelerinde yaşanan farklılıkları araştırmışlardır. Kaçıngan bağlanan bireylerin yüksek bilişsel yüke maruz bırakıldıkları koşulda ayrılık ile ilgili düşüncelerini bastırmakta zorluk çektikleri ve olumsuz benlik tanımlarına ulaşma oranlarının arttığı bulunmuştur. Kaygılı bağlanan bireylerin olumsuz benlik tanımlarında artış görülmüş ve bu bireylerin sürekli olarak ayrılık ile ilgili düşünceler ile uğraş içinde oldukları bulunmuştur. Düşük bilişsel yük altında iken kaçıngan bağlanan bireylerin, ayrılık ile ilgili herhangi bir düşünce içine girmedikleri ve olumlu benlik tanımlarının da aktif hale geldiği gösterilmiştir.

Silva, Soares ve Esteves (2012) tarafından yapılan araştırmada olumsuz duyguları içeren dikkat dağıtıcıların, bireylerin görevleri doğru yapma oranlarını etkilediği gösterilmiş ve kaygılı bağlanma türüne sahip bireylerin bu dikkat dağıtıcılardan en çok etkilenen bireyler oldukları bulunmuştur. Dikkat dağıtıcı fotoğrafların yarattığı uyarılma oranının kaygılı bağlanan bireylerde en yüksek düzeyde duygusal aktivasyona neden olduğu bulunmuştur. Kaçıngan bağlanan bireylerin ise bu karıştırıcı değişkenin yarattığı etkiyi kontrol edebildikleri tespit edilmiştir. Dikkat dağıtıcı uyaranın olumlu, olumsuz ve nötr duygu ifadesi taşımasının da bağlanma türleri üzerinde ortak bir etkiye neden olduğu

gösterilmiştir. Tüm bağlanma türlerinde olumsuz duygu ifadesi taşıyan fotoğrafların nötr ve olumlu duygu ifadesi taşıyan fotoğraflara oranla bireylerin görevlerdeki doğru yapma oranlarını azalttığı gösterilmiştir.

1.3.3. Bağlanma Türleri ve Diğer Bireyler ile İlişkiler

Kendini açma, bireyin kendisi hakkındaki bilgileri (duygu ya da düşünceleri) bir başkası ile paylaşması, bunun ne kadarını diğeri ile paylaştığı ya da bu paylaşımın ne kadarına izin verdiği üzerinden tanımlanmaktadır. Araştırmalar sonucunda kendileriyle ilgili bilgi paylaşma oranları yüksek olan partnerlerin, kaçıngan bağlanan bireylerde, güvenli ve kaygılı bağlanan bireylere oranla olumsuz duygulara neden olduğu bulunmuştur. Güvenli ve kaygılı bağlanan bireylerin, kaçıngan bağlananlara oranla kendi duygu ve düşüncelerinden bahseden bireylerden daha fazla etkilendiği ve bu paylaşımdan hoşlandıkları bulunmuştur. Güvenli bağlanan bireylerin, kaygılı ve kaçıngan bağlananlara oranla konuşma boyunca karşılarındaki bireye karşı daha duyarlı ve hassas davrandıkları gösterilmiştir (Mikulincer & Nachshon, 1991).

Kaygılı bağlanma, bireyin duygusal farkındalığı ile negatif ilişki göstermektedir. Kaygılı bağlanma puanı yüksek olan bireylerin kendi duygularının inceliklerini fark etme eğilimine sahip olmadıkları görülmüştür (Mallinckrodt & Wei, 2005).

Kadın partnerin kaygılı bir duruma karşı gösterdiği tepki ve bu duruma karşı erkek partnerin, kadına karşı sergilediği davranış incelenmiştir. Güvenli bağlanma türüne sahip kadın partnerin, yaşadığı stresli durum karşısında partnerini güven kaynağı olarak gördüğü ve partnerinden destek alma arayışında artış yaşadığı görülmüştür. Aynı stresli durum karşısında kaçıngan bağlanma türüne sahip kadın partnerin ise erkek partnerinden destek alma arayışında azalma gösterdiği ve partnerinden duygusal ve fiziksel olarak uzaklaşma davranışı sergilediği bulunmuştur. Güvenli bağlanma türüne sahip olan erkek partnerin kadın partnerin kaygılı durumu karşısında ona duygusal destek ve güven sağlama davranışı sergilediği; kaçıngan bağlanma türüne sahip olan erkek partnerin ise gösterdiği desteğin az olduğu görülmüştür (Simpson, Rholes & Nelligan, 1992). Problemler karşında kaçıngan bağlanma türüne sahip bireylerin, partnerlerinden ve diğer insanlardan sosyal destek arayışında olma oranlarının düşük olduğu bulunmuştur. Araştırmacılar, baş etme yönteminin uygulanmasında var olan problemin yarattığı stres boyutunun da önemli olduğunu belirtmektedirler. Kaçıngan bağlanan bireylerin, yoğun

stres yaratan problemler karşısında uzaklaşma baş etme mekanizmasını öncelikle kullandıkları ve partnerlerinden sosyal destek alma arayışına ilerleyen zamanlarda başvurdukları bulunmuştur. Kaygılı bağlanan bireylerin ise yoğun stres yaratan problemler karşısında öncelikli olarak duygu odaklı baş etme yöntemlerine başvurdukları bulunmuştur. Düşük stres seviyesi yaratan problemler karşısında ise kaygılı bağlanma türüne sahip olan bireylerin, problemlerin ilerleyen süreçlerinde duygu odaklı baş etme yöntemlerini kullandıkları gösterilmiştir (Holmberg, Lomore, Takacs & Prıce, 2010).

Cinselliğe bakışta, kaçıngan bağlanma özelliğine sahip kadın birey olmak ile cinselliğin; cinsel yakınlık, heyecan duyma, partnere karşı ilgili olma ve duygusal yakınlığı arttırma gibi ilişkisel yönleri arasında negatif bir ilişkinin olduğu bulunmuştur (Simpson ve ark., 1992).

Cinsel ilişki sırasında kendine yabancılaşma ya da ortamdan kopma hissi, kendini suçlu ve utanmış hissetme ile kaygılı bağlanma arasında pozitif bir ilişki; cinsel ilişkiden tatmin olma ile negatif bir ilişki bulunmaktadır. Bu sonuç, kaygılı bağlanma türüne sahip olan kadın bireylerin, cinsel ilişki sırasında, cinsellik ve bağlanma ile ilgili endişelerinin artması sonucu cinsel ilişkiyi duygusal reddedilme ve sevgi, şefkat gibi duygulardan yoksun olarak deneyimlemeleri ile bağdaştırılmaktadır (Birnbaum, 2007).

Bireylere, güvenli bağlanma kurdukları bireylerin isimleri bilinçaltı düzeyde gösterilmiştir. Bu durumda kaygılı bağlanan bireylerin destek alma ihtiyaçlarında artış olduğu ve yakınlık kurma ile ilgili sorulara verdikleri tepki sürelerinin diğer bağlanma türlerindeki bireylere oranla daha uzun olduğu bulunmuştur. Bireylere, kaygılı bir ilişkiye sahip olduklarını düşündükleri bireylerin isimleri ile etki yapılmıştır. Kaygı yaratan bireylerin isimlerine bilinçaltı düzeyde maruz kalmak, kaygı uyandıran kelimelere verilen tepki süresinde kısalmaya neden olmaktadır. Aynı durum, güvenli bağlanılan bireyin ismi ile uygulandığında güven hissi yaratan; kaçıngan bağlanılan bireyin ismi ile uygulandığında kaçınma hissi yaratan kelimelere verilen tepki sürelerinin kısaldığı görülmektedir (Gillath vd., 2006).

Bireyin sahip olduğu bağlanma türünün, kelimelere vereceği tepki süresi üzerindeki etkisine bakılmıştır. Kaygılı bağlanma türüne sahip olan bireylerin, güvenli bağlandıkları bireyin ismi ile karşılaştıklarında kaygı uyandıran kelimelere vermiş oldukları tepki süresinde uzama gözlemlenmiştir. Güvenli bağlanılan bireyin ismine

maruz kalan kaçıngan bağlanma türüne sahip bireylerin, güven hissi yaratan kelimelere verdikleri tepki sürelerinin uzadığı tespit edilmiştir. Güvenli bağlanma türüne sahip olan bireylerin, kaygılı ve kaçıngan bağlanma türüne sahip olan bireyler ile karşılaştırıldıklarında, zor zamanlarında bağlandıkları insanların yanlarında olacaklarına dair inançlarının bulunduğu görülmüştür. Bu inanç ile güvenli bağlanan bireylerin bağlandıkları bireyleri zorluklar karşısında hissettikleri duyguları düzenlemede yardımcı olarak görme oranları ve onlardan sosyal destek alma arayışında olma oranları diğer bağlanma türlerine oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur (Gillath ve ark., 2006).

Güvensiz bağlanan bireylerin destek almanın duygusal ve araçsal destek olarak (para yardımı gibi) ayrıldığı durumlarda, rasyonel karar verme stratejisi yerine hissettikleri endişeye odaklandıkları görülmüştür. Bu sebep ile güvensiz bağlanma türüne sahip olmak ile araçsal destek almak arasında düşük bir ilişki bulunmuştur (Florian, Mikulincer & Bucholtz, 1995).

Bağlanma türlerinin uzun süreli bekarlık durumu üzerindeki öngörücü etkisi şu şekilde açıklanmaktadır. Kaçıngan bağlanma türüne sahip olan bireylerin işlevsiz olan ilişkisel bilişlerinin, etkisiz hale getirmeye çalıştıkları duygularının ve bastırma ile bırakma baş etme yöntemlerini kullanıyor olmalarının uyumsuz davranış süreçlerinin sürmesini etkilediği bulunmuştur. Bu sürecin devam etmesi ilişkideki istikrarın sürdürülmesini engelleyici etkisi ile ayrılma riskini arttırıcı yönü, potansiyel partnerlere olan düşük ilgiyi ve cinsellik yaşamak adına kurulan, bağlılıktan uzak yaşanan ilişki alanlarını içermesi yönü ile bekarlık durumumun uzun sürmesini öngörmektedir. Kaygılı bağlanma türüne sahip olan bireylerin işlevsiz olan ilişkisel bilişleri, ani ve düzensiz duygu yükselişleri uyumsuz davranış süreçlerinin sürmesinde rol oynamaktadır. Uyumsuz davranış süreçlerinin ilişkideki istikrarın sürdürülmesini engelleyici yönü ile ayrılma riskini arttırması, başlangıçta potansiyel partnerlerden alınan düşük çekicilik ve kurulan çoklu, kısa, istikrarsız ilişkiler yönü ile uzun dönemli bekarlık durumunda öngörücü bir etki yarattığı görülmüştür (Pepping, MacDonald & Davis, 2018).

1.3.4. Bağlanma Türleri ve Yaşam Amacı İlişkisi

Yapılan araştırmada güvenli bağlanan bireylerin güvensiz bağlanan bireylere oranla yaşam amacına sahip olma, yaşamlarını anlamlı bulma oranlarının yüksek; yaşamda bir görev edinme ve amaç bulma arayışlarının ise düşük olduğu bulunmuştur.

Sahip olunan bağlanma özelliğinde kaygı ve kaçınma boyutu düşük olan güvenli bağlanma türüne olan sahip bireylerin, kaygı boyutu yüksek, kaçınma boyutu düşük olan kaygılı bağlanma türüne sahip ve kaygı ile kaçınma boyutu yüksek olan korkulu bağlanma türüne sahip bireyler ile karşılaştırıldıklarında yaşamlarını anlamlı bulma oranları daha yüksek bulunmaktadır. Yaşam amacı arayışında olma oranı ise korkulu bağlanma türüne sahip bireylerde, güvenli ve kaçıngan bağlanan bireylere oranlara daha yüksek bulunmuştur. 21-30 yaşındaki kaçıngan bağlanan bireylerin, güvenli, korkulu ve kaygılı bağlanan bireylere oranla yaşam amacı arayışlarının daha düşük olduğu bulunmuştur. 31-49 yaşındaki kaygılı bağlanan erkekler, yaşamlarını anlamlı bulma oranlarını güvenli, korkulu ve kaçıngan bağlanan erkek bireylere oranla daha düşük bildirmişlerdir. 31-49 yaş aralığında korkulu bağlanma özelliğine sahip kadın bireylerin, güvenli, kaçıngan ve kaygılı bağlanma özelliğine sahip kadın bireylere oranla yaşamlarını anlamlı görme oranları daha düşük bulunmuştur (Bodner, Bergman & Cohen-Fridel, 2013). Güvenli bağlanma oranı düşük ileri evre kanser hastalarının hastalık ile mücadele etme, süreçteki içsel güçlerini sürdürme ve yaşamdaki amaçlarına devam etme uyumlarında kısıtlı bir güce sahip oldukları bulunmuştur. Araştırmacılar, hastaların diğer bireylere ihtiyaç duymaları halinde onların yanlarında olacaklarına dair güven duygusu taşımalarının tedavi sürecinde bireyin içsel gücünü koruyabilmesinde etkili olduğunu göstermişlerdir (Vehling vd., 2019).

Yapılan araştırmalar ile bağlanma türlerinin, stresli durumlarda sahip olunan ilişkileri ve ilişkideki beklentileri etkilediği görülmektedir. Araştırmalar bağlanma türlerinin bilinçaltı düzeyde de bireylerin yaşamlarına etki ettiğini göstermiştir. Bireylerin sahip oldukları bağlanma türünün yaşamlarının temelini şekillendirdiği ve hayata bakış açılarını ve hayat amaçlarını etkilediği görülmüştür.

1.3.5. Bağlanma Türleri ile Karar verme, Risk Alma ve Durumlar ile Baş Edebilme Arasındaki İlişki

Bireylerin bağlanma özellikleri ve karar verme stratejileri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Güvenli ve güvensiz bağlanma türüne sahip bireyler, kişilerarası ilişkiler ve öz benlik bağlamında karşılaştırılmıştır. Güvenli bağlanma ile mantıklı ve bağımsız karar verme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken; korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanmanın oluşturduğu güvensiz bağlanma türü ile arasında negatif ve anlamlı

bir ilişki bulunmuştur (Erözkan, 2011). Korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma türüne sahip olan bireyler, sürekli kaygı puanı ve onaylanma kaygısı üzerinden karşılaştırıldıklarında kayıtsız bağlanma türüne sahip bireylerin, diğer üç bağlanma türüne sahip olan bireylere oranla bu alanlarda daha düşük puan aldıkları görülmüştür (Sümer & Güngör, 1999). Aynı araştırma içinde bireylerin yalnızlık ve yalnızlık karşısında duydukları hislere bakılmıştır. Yalnızlıktan rahatsızlık duymama oranlarına bakıldığında, bu oranlar arasındaki farkın kayıtsız ve saplantılı bağlanma türüne sahip bireyler arasında oldukça yüksek olduğu bulunmuştur. Saplantılı bağlanan bireylerin yalnız olmaktan dolayı hissettikleri rahatsızlık puanları diğer bağlanma türlerine kıyasla yüksek bulunmuştur.

Bağlanma ve risk alma davranışının incelendiği, 17-22 yaş aralığındaki üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmada olumlu öz benlik düşüncesine sahip olan öğrencilerin olumsuz öz benlik düşüncesine sahip olanlara kıyasla risk alma davranışlarının daha düşük olduğu bulunmuştur. Kaygılı bağlanma stiline sahip olan öğrenciler güvenli ve kaçıngan bağlanan öğrencilere oranla daha fazla risk alma davranışı içinde bulunmuşlardır. Bu sonuç ile beraber olumlu öz benlik düşüncesine sahip olmanın risk alma davranışlarında azaltıcı bir etken olduğu; olumsuz öz benlik düşüncesinin ise risk alma davranışlarında arttırıcı bir etken olduğu söylenebilmektedir (Morsünbül, 2009).

Kaçıngan ve güvenli bağlanma türüne sahip bireyler risk alma davranışları üzerinden karşılaştırılmıştır. Kaçıngan bağlanma türüne sahip olan bireylerin, sorunlarını çözerken baş etme mekanizmalarını uygulamada karşılaştıkları güçlükler ve bir başkasının yakınlığından duydukları rahatsızlık nedeni ile risk alma davranışlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Bireylerin öz benlikleri hakkındaki yargılarının risk alma davranışlarını etkilediği ve olumsuz öz benlik düşüncesine sahip olan bireylerin risk alma davranışlarının da daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Kaçıngan bağlanma türüne sahip olan ergen bireylerin, kaygılı bağlanma türüne sahip olan ergen bireylere oranla belirgin olarak daha az düşmanca bir tavır ve bunalımlı bir ruh hali içinde oldukları gösterilmiştir. Kaçıngan bağlanan bireylerin, akademik olarak kendilerini daha yetkin hissettikleri; sosyal anlamda kendilerini yetersiz buldukları, romantik ilişki deneyimlerinin, suç teşkil edecek davranışlarının ve madde kullanım oranlarının da daha az olduğu görülmüştür. Kaçıngan bağlanma türüne sahip ergen bireyler ile güvenli bağlanma türüne sahip ergen bireyler arasında risk alma davranışları bakımından anlamlı

bir farklılık bulunamamıştır; fakat kaçıngan bağlanma türüne sahip ergen bireylerin risk içeren davranışta bulunma oranları daha düşük bulunmuştur. Kaçıngan bağlanan ergenlerin sosyal ortamlarda bulunma oranlarının daha az olması nedeni ile madde kullanım oranlarının güvenli bağlanma türüne sahip ergen bireylere oranla daha az olduğu düşünülmektedir. Kaçıngan bağlanma türüne sahip ergen bireylerin cinsel ilişki deneyimi gibi davranış oranlarının az olmasının nedeni ise kaçıngan bağlananların güvenli bağlananlara oranla bir başkası ile ilişki kurarken hissettikleri kaygı olarak açıklanmaktadır (Cooper, Shaver & Collins, 1998).

Büyük bir bölümünü 16 yaş grubundaki bireylerin oluşturduğu araştırmada bireylerin madde kullanımlarının bağlanma türlerine göre dağılımları incelenmiştir. Çeşitli madde kullanımının ve düzenli esrar kullanımının, yakınlığı reddeden, kendisi hakkında olumlu diğerleri hakkında olumsuz görüşlere sahip kayıtsız bağlanma türü ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki kurduğu bulunmuştur (Tarı Cömert & Ögel, 2014; Bartholomew & Horowitz, 1991).

Kaçıngan ve kaygılı bağlanma türüne sahip olan kadınların risk alma davranışları incelenmiştir. Kaygılı bağlanma türüne sahip olan kadınların yabancı bireyler ile cinsel ilişkiye girme, birden fazla partner ile ilişkiyi sürdürme ve cinsel ilişki ile bulaşan hastalıkları bildirme oranlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Kaçıngan bağlanma türüne sahip kadınların ise sigara kullanımlarının ve trafikte emniyet kemeri takmama oranlarının yüksek olduğu belirtilmiştir (Ahrens, Ciechanowski & Katon, 2012).

Üniversite öğrencileri ile öğrencilerin bağlanma türünün, utanç duyguları, risk alma davranışları ve yalnızlık hisleri ile arasındaki ilişki incelenmiştir. Kayıtsız (kaçıngan) bağlanma özellikleri ile utanç ve suçluluk duyma arasında negatif; yalnız hissetme ile pozitif bir ilişkisi olduğu bulunmuştur (Akbağ & İmamoğlu, 2010).

Bireylerin sahip oldukları bağlanma türlerinin, karar verme süreçleri üzerinde yarattığı etki incelenmiştir. Korkulu bağlanma özellikleri gösteren bireylerin, karar anlarında panikleyerek karar vermeye yatkın oldukları; güvenli bağlanan bireylerin ise var olan seçenekleri değerlendirerek, kendilerinden ve seçimlerinden emin olarak hareket ettikleri görülmüştür. Güvenli bağlanmanın, bireylerin öz saygılarını desteklemesi ve sıkıntılı durumlar karşısında bireylerin kendilerini daha yetkin hissetmelerini sağlaması yönü ile destekleyici bir etkisi olduğu görülmüştür. Bu sebep ile güvenli bağlanan

bireyler, karar anlarında seçenekleri değerlendirerek hareket etme eğiliminde olmaktadırlar (Deniz, 2011).

Mikulincer ve Florian (1995), dört hafta boyunca muharebe eğitimi alacak olan 18 yaşındaki erkeklerin sahip oldukları bağlanma türlerinin, eğitimin neden olacağı stres ile bireylerin baş etme mekanizmalarında ve bilişsel değerlendirmelerinde oluşturabileceği bireysel farklılıkları araştırmışlardır. Kaygılı bağlanma türüne sahip olan bireylerin, duygu odaklı başa çıkma stratejisini, kaçıngan ve güvenli bağlanan bireylere oranla daha fazla kullandıkları görülmüştür. Güvenli ve kaygılı bağlanma türüne sahip olan bireylerin, kaçıngan bağlanan bireylere oranla stresleri ile baş ederken başkalarından destek alma arayışlarının daha fazla olduğu bulunmuştur. Kaçıngan bağlanan bireylerin, güvenli ve kaygılı bağlanan bireyler ile karşılaştırıldığında uzaklaşma baş etme mekanizmasını yüksek oranda kullandıkları bulunmuştur.

Bireylerin, bu stresli eğitim sürecini değerlendirmeleri istenmiştir. Kaygılı bağlanan bireylerin, kaçıngan bağlanan bireyler ile karşılaştırıldıklarında aldıkları eğitimi daha tehdit edici olarak değerlendirdiği; güvenli bağlanan bireylerin kaygılı bağlanan bireylere oranla aldıkları eğitimi onlara mücadele etme motivasyonu sağlayan bir dönem olarak nitelendirdikleri bulunmuştur. Güvenli ve kaçıngan bağlanan bireylerin, kaygılı bağlanan bireylere oranla süreçle baş etme konusunda kendilerine olan güven duygularının daha yüksek olduğu görülmüştür (Mikulincer & Florian, 1995). Kaygılı bağlanan bireylerin ortamda yaşanabilecek tehlikelere karşı duyarlı oldukları, ortamdaki tehlike ile ilgili ipuçları topladıkları ve yaşanabilecek olumsuz durumlar karşısında çevrelerindeki bireyleri uyarmak için hazırlıklı oldukları gösterilmiştir. Kaçıngan bağlanan bireylerin ise tehlike anlarında kendi güvenliklerini sağlama eğiliminde oldukları ve diğerleri ile işbirliği kurmadan ortamı terk etmeye eğilimli oldukları bulunmuştur (Ein-Dor, Mikulincer, & Shaver, 2011).

Nguyen ve Youssef (2006) yaptıkları araştırma ile bireylerin duygudurumunun ve bağlanma türlerinin etkileşime girerek risk alma davranışlarını etkilediğini göstermişlerdir. Olumsuz duygudurum içerisinde olan kaçıngan bağlanma türüne sahip bireylerin, kayıp ve kazanç durumlarında risk alma davranışlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Kazanç durumlarında, olumsuz duyguduruma sahip kaçınması düşük olan bireylerin risk alma davranışlarında herhangi bir farklılık görülmez iken, kayıp

durumlarında negatif duygudurumun bu bireylerin risk alma davranışlarını düşürdüğü gözlemlenmiştir. Kaygılı bağlanan bireylerde ise olumsuz duygu durumun ya da koşul farklılıklarının risk alma davranışlarını etkilemediği görülmüştür. Araştırmacılar, kaçıngan bağlanan bireylerin kendilerini koruyacak aktiviteler içerisinde olduklarını ve riskli seçimler yaparak bir başkasının yardımı olmaksızın bulundukları olumsuz duygudurumdan kaçabilmeyi umduklarını belirtilmektedirler. Kaygılı bağlanan bireylerin bağlanma figürlerine karşı daimi olarak hissettikleri ayrılma kaygısının ve korkusunun, olumsuz duygudurumun riskli davranışlar sergileme üzerindeki etkisinde azaltıcı bir etken yarattığı görülmektedir. Bireylerin yaş ve cinsiyet değişkenleri kontrol edilerek yapılan analizlerde, güvensiz bağlanma türüne sahip ebeveyn bireylerin risk alma davranışlarının aynı bağlanma türüne sahip fakat ebeveyn olmayan bireylere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Güvenli bağlanma türüne sahip olan bireylerde ise ebeveyn olmanın ya da olmamanın risk alma davranışlarında herhangi bir farklılık yaratmadığı gösterilmiştir (Li, Lu, Lan & Jiang, 2019).

Yapılan araştırmalar bireyin bakım verenine ya da hayatındaki önemli olan birine güvenli bağlanmış olmasının, bireyin duygusu ve duygulanımı üzerinde düzenleyici bir etkisi olduğunu göstermektedir. Güvenli bağlanmanın, bireylerin farklı durumlara uyarlanabilen stratejiler uygulamasını destekleyen bir etkisinin olduğu ve bu etkinin bireyin iyi oluşunu destekleyerek, sağlıklı duygusal ilişkiler kurmasına zemin hazırladığı belirtilmektedir. Güvensiz bağlanmanın ise uyumsuz ve uygunsuz duygu ve duygulanım stratejileri ile birlikte bireylerin hissettikleri baskı ve karşılaştıkları stresli yaşam olayları karşısında rahatlayabilmek amacı ile alkol, sigara ya da uyuşturucu madde kullanımı gibi uyumsuz davranış metotlarını benimsemelerine zemin hazırladığı görülmektedir (Pooravari, Ghanbari, Mohammadi, Panaghi & Aghdasta, 2014).

1.3.6. Bağlanma Türleri ve Ölüm Farkındalığı İlişkisi

Farklı bağlanma türlerine sahip olan bireyler ölümlülüğün hatırlatılmasına karşı birbirlerinden farklı şekillerde baş etme yöntemleri kullanmaktadırlar. Ölümlülüğün hatırlatılmasından sonra güvenli bağlanma türüne sahip olan bireylerin dünya görüşlerini savunma ihtiyaçlarında herhangi bir artış meydana gelmediği görülmüştür. Fakat bu sonuçtan, güvenli bağlanan bireylerin ölüm tehdidine karşı ilgisiz kaldıkları ya da bu tehdit ile baş edebilmek adına hiçbir şeye ihtiyaç duymadıkları sonucuna varılmamalıdır.

Araştırma sonucunda, güvenli türde bağlanan bireylerin ölümlüğün hatırlatılmasına karşı düşük oranda ölümlülük ile alakalı düşünceler içine girdikleri; fakat bu düşük ölümlülük düşüncesine karşı yüksek oranda sembolik ölümsüzlük ve yakınlık kurma ihtiyacı içinde oldukları bulunmuştur. Bu sonuç ile bu türde bağlanma özelliğine sahip bireylerin, ölümlülüğün hatırlatılmasına karşı alternatif savunma mekanizmaları oluşturdukları söylenebilmektedir. Kaygılı ve kaçıngan bağlanma türüne sahip olan bireyler ölümlülüklerinin hatırlatılması ile baş edebilmek amacı ile dünya görüşü savunmalarına başvurmaktadırlar. Bu savunmada yaşanan artışın sebebi olarak, bireylerin bağlanma türlerinin oluşumu aşamasında yaşamış oldukları olumsuz olaylar ile beraber diğer bireylerin iyi niyetlerine ve kendi içsel güçlerine karşı duydukları zayıf inançları olduğu belirtilmektedir. Bireylerin bu alanlarda yaşamış oldukları başarısızlıklar, tepki oluşturmalarına neden olmakta ve bu da savunmalarında artışa sebep olmaktadır (Mikulincer & Florian, 2000).

Kaygılı bağlanan bireylerin güvenli bağlanan bireylere kıyasla bilinç ve bilinçaltı farkındalık düzeylerinde ölüm korkusunu daha fazla sergiledikleri bulunmuştur. Ölüm ile beraber toplum içindeki sosyal kimliklerini kaybedecekleri korkusunun, bu bireylerin ölüm ile ilgili korkularının kaynağını oluşturduğu bulunmuştur. Kaçıngan bağlanan bireylerin güvenli bağlanan bireylere kıyasla ölümün bilinmeyen doğasından kaynaklı korkularının daha fazla olduğu bulunmuştur (Mikulincer, Florian, & Tolmacz, 1990).

Mikulincer, Florian ve Tolmacz (1990) tarafından yapılan araştırmada bireylerin ölüme karşı gösterdikleri tepki ile yakın ilişkilerindeki ayrılmalara karşı verdikleri tepki arasında bir ilişki olduğu gösterilmiştir. Bu duruma şu şekilde bir açıklama getirilebilir: Bağlanma sürecindeki deneyimler ile oluşmuş olan bilişsel şemalar hayatın birçok alanında genelleştirilerek birçok farklı durumda da aynı tepkilerin verilmesine neden olmaktadır. Örneğin, bağlanma sürecinde yaşanan stresli bir duruma nasıl tepki verilmiş ya da birey o dönemde kendisini nasıl hissetmiş ise ölüm korkusuna karşı da bireyin aynı tepkiyi verme eğiliminde olduğu söylenmektedir. Bağlanma türlerindeki farklılıkların bireylerin hayatlarında karşılaştıkları stresli durumlara verdikleri tepkileri etkilediği ve bu stresli durumlar karşısında her bağlanma türünün farklı savunma mekanizmalarını etkinleştirdiği söylenebilmektedir.

Yakın ilişkiler, ölümün yarattığı kaygı karşında farklı bağlanma türüne sahip bireylerde farklı şekillerde düzenleyici işlevlere sahiptir. Kaygılı bağlanma türüne sahip bireylerin diğer insanların iyi niyetlerine karşı yüksek oranda şüphe taşımaları, ölümün yarattığı kaygı karşısında yakın ilişkilerine güvenme konusunda gönülsüz olmalarına neden olmaktadır. Kaygılı bağlanma türüne sahip olan bireylerin ilişkilerinde yaşamış oldukları kırılmalar, ölüm farkındalıkları karşısında kullandıkları psikolojik mekanizmalarında işlev kaybına neden olmaktadır. Kaçıngan bağlanan bireylerin de kaygılı bağlanan bireyler gibi yakın ilişkide oldukları insanların iyi niyetlerine inanmadıkları görülmüştür. Bu bireylerin de ölüm kaygıları karşısında ilişkilerini tampon olarak kullanmaktan kaçındıkları bulunmuştur. Kaçıngan bağlanan bireylerin ilişkilerinde yaşamış oldukları kırılmalar, ölüm karşısında kullandıkları savunma mekanizmalarını kaygılı bağlanan bireylere kıyasla daha etkili hale getirdiği görülmüştür (Mikulincer, Florian & Hirschberger, 2003).

Katılımcılarını 55-65 yaş arasındaki bireylerin oluşturduğu araştırmada, bireyin Tanrı'ya olan bağlılığı ve ölüm karşısında hissettiği kaygı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. (Bitarafan, Kazemi & Afrashte, 2018). Yapılan araştırmalar, Tanrı'nın varlığının hatırlatılması koşullarında bireylerin ahlakla ilgili olmayan risk alma alanlarındaki davranışlarında artışa neden olduğunu göstermiştir. Tanrı hatırlatmasının, bireylerin Tanrı'ya atfettikleri güven ve korunma duygusuyla etik ile ilgili olmayan risk alma davranışlarında arttırıcı bir etki yarattığı belirtilmektedir. Etik ile ilgili alanlarda ise Tanrı'nın hatırlatıldığı koşulda olan bireylerin risk alma davranışlarında azalma olduğu gösterilmiştir (Kupor, Laurin & Levav, 2015).

Kanser tanısı almış bireylerin sahip oldukları bağlanma türünün yaşadıkları stres üzerine etkisi araştırılmıştır. Bartholomew ve Horowitz (1991) tarafından tanımlanmış olan korkulu bağlanma türüne sahip hastaların diğer bağlanma türlerine sahip hastalara kıyasla depresyon belirtilerini daha fazla gösterdikleri bulunmuştur. Bu hastaların bağımsızlıklarını devam ettirmeye çalışma ya da bir başkasından yardım isteme seçenekleri arasında seçim yaparken yaşadıkları zorlukların stres seviyelerinin artmasına neden olduğu görülmüştür. Bu bireyler için bir başkasından yardım istemenin, hayat kontrollerini yitirdiklerini düşünmelerine neden olduğu bulunuştur. Bu kontrol yitimi hissinin bireylerde yetersizlik hissine yol açtığı söylenmektedir. Stres seviyesinde yaşanan artış, hastalardaki depresyon belirtilerinin daha şiddetli görülmesine neden

olabilmektedir. Aynı araştırmada, kaygılı bağlanan bireylerin hissettikleri ölüm kaygılarının, herhangi bir ihtiyaç anında diğerlerine ulaşıp ulaşamayacakları konusunda yaşadıkları endişe ile doğrudan ilişkili olduğu görülmüştür. Kayıtsız-kaçıngan bağlanan kanser hastalarının, güvenli bağlanma özellikleri taşıyan hastalara göre fiziksel semptom gösterme oranlarının daha fazla olduğu görülmüştür (Scheffold vd., 2017).

Yetişkin bireylere eşik altı düzeyde verilen tehdit edici (ayrılık ve başarısızlık kelimeleri) ya da nötr (şapka) uyaranın bilişsel düzeyde bireylerin bağlanma figürleri aktivasyonlarında yarattığı etki leksikal karar verme ve Stroop testi ile incelenmiştir. Tehdit edici uyaranın olduğu durum nötr uyaranın olduğu durum ile karşılaştırıldığında, bireylerin leksikal karar verme testinde bağlanma figürlerinin isimlerini tanımadaki tepki sürelerinin hızlı olduğu; Stroop testinde ise bağlanma figürlerinin olduğu renkleri okumadaki tepki sürelerinin yavaş olduğu bulunmuştur. Kaygılı bağlanma türüne sahip bireylerin, koşulun tehdit edici olmasından bağımsız olarak bağlanma figürlerine karşı kısa zamanda tepki gösterdikleri görülmüştür. Kaçıngan bağlanma türüne sahip olan bireylerin tehdit edici uyaranın ayrılık kelimesi olduğu durumda bağlanma figürlerine karşı verdikleri tepki süresinde yavaşlama yaşadıkları görülmüştür (Mikulincer, Gillath & Shaver, 2002).

69-85 yaş aralığında, güvenli bağlanma özellikleri taşıyan, olumlu ben ve olumlu diğerleri algısına sahip bireylerin aldıkları sosyal destek ile ölüm korkuları karşısında kendilerini daha güçlü hissettikleri bulunmuştur. Diğerleri hakkında olumlu bir algıya sahip olmak ya da olmamaktan bağımsız olarak, olumsuz benlik algısına sahip olmanın ölüm korkusu karşısında bireyin kendini korunmasız hissetmesi ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Besser & Priel, 2008). Ölümün hatırlatılması kaygı ve kaçınma davranışı yüksek olan korkulu bağlanma türüne sahip bireylerde sorunlu aile ilişkilerini düzeltmek için çaba gösterme oranlarında artışa neden olmuştur. Gelecek zamanda bu ilişkilerinden memnun olma beklentisi ise kaygı oranları yüksek bireylerde düşük bulunmuştur (Anglin, 2014).

Ölümlülüğün hatırlatılması karşısında sahip olunan bağlanma türlerinin, bireylerin cinsel ilişkiye girme arzularında ve motivasyonlarında yaratacağı farklılıklar araştırılmıştır. Ölümlülüğün hatırlatılması, kaygı boyutu düşük olan bağlanma özelliğine sahip bireylerin cinsel ilişki yaşama arzularında azalmaya neden olduğu bulunmuştur.

Bağlanmanın kaçınma boyutunun yüksek olduğu kadın bireylerde ise ölümlülüğün hatırlatılmasının kadınların cinsel ilişki yaşama arzularında azalmaya neden olduğu görülmüştür. Ölümlülüğün hatırlatılması ile yabancı biri ile cinsel ilişki yaşama arzusu, bağlanmanın kaçınma boyutu yüksek olan erkeklerde arttırıcı bir etken olurken; kaçınma boyutu düşük olan erkeklerde bu arzuda azaltıcı bir etken olmuştur. Ölümlülüğün hatırlatılmasının, kaygı boyutu düşük olan bağlanma türüne sahip bireylerin cinsel ilişki yaşama arzularında azalmaya neden olduğu görülmektedir (Birnbaum ve ark., 2010).

Ölümün hatırlatılmasının bireylerin cinsel ilişki yaşama motivasyonları üzerindeki etkisi farklı alanlarda incelenmiştir. Ölüm, yüksek kaygı ile bağlanmış olan bireylerin cinsel ilişkiden haz alma motivasyonlarında artışa neden olmuştur. Ölümlülüğün hatırlatılmasının, kaygılı bağlanma özelliğine sahip bireylerde, bireylerin güven duygusundan uzak, ‘’Partnerim ile cinsel ilişkiye girmezsem onun tarafından sevilmem.’’ gibi düşüncelerin temelinin oluşturduğu cinsel ilişki yaşama motivasyonlarında artışa neden olduğu görülmektedir. Ölümlülüğün hatırlatılması kaçıngan bağlanmış olan bireylerin cinsel ilişki yaşama motivasyonlarında, kendilerini değerli görme ve bu değeri kanıtlama arzularında artışa neden olmaktadır. Bağlanmanın kaçınma boyutu yüksek olan erkek bireylerin düşük olan erkek bireylere göre cinsel ilişkiyi üzüntüleri ile baş etmede kullanma oranları yüksek bulunmuştur (Birnbaum, Hirschberger & Goldenberg, 2010).

1.4. Karanlık Üçlü Kişilik Özellikleri

Karanlık Üçlü’yü narsisizm, Makyavelizm ve psikopati kişilik özellikleri oluşturmaktadır. Karanlık üçlü kişilik özelliğine sahip olan bireylerin stresli bir durum karşısında dışa vurma, çözülme ve bölünmeyi içeren olgunlaşmamış savunma mekanizmalarını ortak kullandıkları bulunmuştur (Richardson & Boag, 2016). Bu kişilik özelliklerinden narsisizm kendi içinde açık ve kapalı narsisizm olmak üzere iki türe ayrılmaktadır. Diğerlerinin ihtiyaçlarını ihmal ederken onların ilgisine karşı talepkar olmak, sosyal ilişkilerinde büyüleyici ve çekici davranışlar sergilemek ve büyüklenmeci benlik algısına sahip olmak açık narsisizm kişiliğinin özelliklerini oluşturmaktadır. Kapalı narsisizm özelliğindeki bireylerin ise derinlerde kendilerini diğer bireylerden daha değersiz gördükleri, başkalarının değerlendirmelerine karşı aşırı hassas davrandıkları ve kendilerini genellikle tatminsiz hissettikleri görülmüştür (Rose, 2002).

Bireylerin kendileri hakkındaki olumlu düşüncelerini sürdürecek şekilde davranmalarının, bu olumluluğu sürdürmek için var olan kanıtları değiştirmenin ya da kanıtlar ile oynama davranışnını karanlık üçlü kişilik yapılanmasının ortak alanlarından olduğu gösterilmiştir. Başarı ve güç (otorite, zenginlik) değerlerinin Makyavelizm ve narsisizm ile pozitif bir ilişki gösterdiği bulunmuştur. Faydacılık ve güç değerlerinin ise psikopati kişilik özelliği ile pozitif bir ilişki gösterdiği bulunmuştur (Kajonius, Persson & Jonason, 2015).

Karanlık üçlü kişilik özelliğine sahip bireylerin, kendilerine, başkalarının onlara ve onların başkalarına nasıl baktığı üzerine bir araştırma yapılmıştır. Bu üç kişilik özelliğinin de açık yürekli ve içten olmayı kendi kişilik özellikleri ile uyumsuz olarak nitelendirdikleri görülmüştür. Narsisist bireylerin, vicdanlı olmak konusunda diğer bireyleri eksik gördükleri bulunmuştur. Psikopati kişilik özelliğine sahip olan bireylerin başkaları hakkında iyi ya da kötü olarak herhangi bir değerlendirmeye sahip olmadıkları görülmüştür. Makyavelistlerin ise yardımsever ve merhametli olma; neşeli, arkadaş canlısı ve fikirlere açık olma ile kişilerarası ilişki yetenekleri bakımından diğer bireyleri yetersiz gördükleri bulunmuştur. Başkalarının görüşlerine göre ise; narsisistik bireyler içtenlik konusunda negatif; Makyavelistler etki altına alma, farklılıklara açık olma, neşeli ve arkadaş canlısı olma konusunda negatif; psikopati kişilik özelliğine sahip olan bireyler etki altına alma konusunda pozitif; merhametli olma, yardımsever olma, kurnaz ve sinsi olmama konusunda negatif kişilikler olarak değerlendirilmişlerdir. Diğerleri ile ilişki kurma, takım çalışması yapma konusunda yalnızca Makyavelist bireylerin diğerlerine karşı negatif bir bakış açısında olduğu bulunmuştur (Rauthmann, 2011).

Karanlık üçlü kişilik özelliğine sahip bireyler, kişileri ve toplumu etkilemek adına bir takım manipülasyon teknikleri kullanmaktadırlar. Bir başkasına herhangi bir işi, görevi yaptırmak adına o bireye yalan söyleme, tehdit etme, zor kullanma ile o bireyi övme, ona büyüleyici ve etkileyici şekilde davranma tekniklerinin karanlık üçlü kişilik özellikleri için ortak olduğu bulunmuştur. Makyavelizm ve psikopati kişilik özelliğine sahip olmak ile ilişki kurulan bireye büyüleyici şekilde davranma eğiliminde olmak arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Psikopati kişilik özelliğine sahip olmak ile insanlara karşı talepkar olma, onlara bağırma ve herhangi bir iş yapılmadığında bireylere karşı eleştirel olma arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu gösterilmiştir. Narsisizm kişilik özelliğine sahip olmak ile bireyleri diğer bireyler ile kıyaslama eğiliminde olmak

arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bir işi yaptırmak adına surat asmak, sızlanmak gibi tekniklerin kullanılması ile karanlık üçlü kişilik yapılanması arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Makyavelizm kişilik özelliğine sahip bireylerin hemcins arkadaşları ile güç birliği kurabilmek adına onlara hediyeler almak, kur yapmak, onları övmek gibi teknikler kullandıkları görülmüştür. Narsisizm kişilik özelliği yüksek olan bireylerin sosyal statülerini koruma, statülerini yükseltme amacı ile nedenselliği ve mantığı öne çıkarttıkları görülmüştür. Bu bireylerin, isteklerinin yapılması için onların mantıksal açıklamalarını yapmaya yönelmek ve kişilere bir işi ya da görevi yapmaları adına nedenler sunmak gibi etkileme tekniklerinden yararlandıkları bulunmuştur (Buss, Gomes, Higgins & Lauterbach, 1987; Jonason & Webster, 2012; Buss, 1992).

Özgecilik, diğerlerine karşı empatik bir tutum içinde olmak ve diğerleri ile işbirliği kurmak gibi özellikler karanlık üçlü kişilik yapılanmasının ortak özelliği olarak görülmektedir. Psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin, düşük oranda duygusal dengesizlik yaşama ve kaygı hissetme özellikleri taşıdıkları bulunmuştur. Psikopati ve narsisizm kişilik özelliğine sahip bireyler yeni deneyimler yaşamaya, ilgi odağı olmaya daha eğilimli bir yapı sergilemektedirler. Makyavelizm ve psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin ise davranışlarının sonuçlarının başka bireyleri ne şekilde etkileyeceğini düşünmeden hareket etmeye, önemli detayları fark etmemeye yatkın oldukları gösterilmiştir. Bireyin kendisini iyi hissetmesi, var olan özgüvenini korumaya yönelik davranışlar sergilemesi ve bunu yaparken gerçeklikten uzaklaşarak değerlendirmelerde bulunması narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerde en yüksek oranda bulunmuştur (Paulhus & Williams, 2002).

Yapılan araştırmada kişilerarası ilişkilerde manipülatif davranma ile hissiz, duyarsız olma halinin karanlık üçlü kişilik özelliklerinin ortak noktaları olduğu bulunmuştur. Bireyin negatif olması, kendisini stresli hissetmesi ile bazı zamanlar kendini yetişkin bir birey olarak hissederken bazı zamanlar hissetmemesi ve diğerlerine odaklı olma gibi özelliklerinin psikopati kişilik özelliğini öngördüğü bulunmuştur. Negatif olma, ne yapacağını bilemez halde hissetme gibi özelliklerin Makyavelizm kişilik özelliğini öngördüğü gösterilmiştir. Negatif olma, kendine odaklı olma ve kendini arada hissetme gibi özelliklerin de narsisizm kişilik özelliğini öngördüğü bulunmuştur (Marcus, Preszler & Zeigler-Hill, 2018).

Gelen tehditlere karşı savunmacı olarak saldırganlık göstermenin tüm karanlık üçlü kişilik özelliklerini yordadığı; bir amaca yönelik gösterilen saldırganlığın ise psikopati ve narsisizm kişilik özelliklerini yordadığı gösterilmiştir. Bireylerin yaş almaları ile kimlik arayışlarında, kendilerini nasıl hissedeceklerini bilememe gibi alanlarda deneyimlemeye başladıkları durağanlık ve keşfetme davranışlarında yaşanan azalma ile negatif duygu hissetme oranlarında düşüş görülmektedir. Bunun sonucunda da bu bireylerin Makyavelizm, psikopati ve narsisizm kişilik özelliklerinde sahip oldukları özelliklerinin yoğunluğunda düşüş yaşandığı görülmüştür. Karanlık üçlü kişilik özelliğindeki yoğunluk düşüşünün bireylerin saldırganlıklarında azalmaya neden olduğu bulunmuştur (Barlett, 2016).

Jones ve Figueredo (2012) yaptıkları araştırmada karanlık üçlü kişilik özelliğinin erkeklerde kadınlardan daha yüksek oranda olduğunu; özellikle psikopati kişilik özelliğinin erkeklerde daha yüksek oranda olduğunu göstermişlerdir. Olay, durum ve kişileri manipüle etmek ile olay, durum ve kişilere karşı duyarsız olma özelliğinin kötü niyet taşıyan kişilik özelliklerinin ortak noktasını oluşturduğu bulunmuştur.

Erkeklerin karanlık üçlü kişilik özelliklerine sahip olma oranları kadınlara oranla daha yüksek bulunmuştur. Bu sonucu destekleyecek şekilde kadınların empati yapma oranları da erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Narsisizm ve psikopati kişilik özelliği empati yoksunluğu ile ilişkili bulunmuştur. Düşük empati oranının narsisizm kişilik özelliğine sahip kadınlar ve psikopati kişilik özelliğine sahip erkekler ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Jonason, Lyons, Bethell & Ross, 2013).

Wai ve Tiliopoulos (2012) tarafından yapılan araştırmada psikopati ve Makyavelizm kişilik özellikleri arasında güçlü bir ilişki olduğu gösterilmiştir. Bununla birlikte karanlık üçlü kişilik özelliğine sahip bireylerin duygusal empati oranları düşük bulunmuştur. Narsisizm özellikleri yüksek olan bireylerin üzgün bir yüze baktıklarında olumlu duygular hissetme eğiliminde oldukları bulunmuştur. Bu bireylerin kızgınlık ifadesini doğru tanıma oranları da düşük bulunmuştur. Psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin ise üzgün, kızgın ve korku içerikli resimlere baktıklarında kendilerini daha iyi hissettikleri fakat mutlu bir resme baktıklarında negatif duygular hissettikleri bulunmuştur. Bu bireylerin duyguları tanımlamadaki hata oranları düşük çıkmıştır. Makyavelizm kişilik özelliği yüksek olan bireylerin mutluluk ve üzüntü duygularını

tanımlama konusunda hata yapma eğiliminde oldukları gösterilmiştir. Bu bireylerin mutlu bir resim gördüklerinde kendilerini üzgün; üzüntü içerikli bir resim gördüklerinde ise kendilerini duygusal olarak olumlu hissettikleri bulunmuştur.

Narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin, yaptıkları seçimlerin doğru olmasından bağımsız olarak, bu seçimlerine karşı yüksek bir güven duygusu içinde oldukları bulunmuştur. Narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin verilen görevi diğerlerinden daha başarılı tamamladıklarına dair bir kanıta sahip olmadıkları ve performanslarının diğer bireylerden daha düşük olduğu durumlarda bile geçmiş ve gelecek performanslarını ortalamanın üstü olarak derecelendirdikleri bulunmuştur. Bu bireyler, performanslarını mevcut sonuçlardan ziyade kendilerinden bekledikleri başarı oranına göre değerlendirmektedirler. Bunun sonucunda narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin karar anlarında kendilerine karşı hissettikleri aşırı güven sebebi ile dikkat edilmesi gereken önemli noktaları kaçırdıkları bulunmuştur (Campbell, Goodie & Foster, 2004).

Narsisizm kişilik özelliği ve dürtüsellik arasındaki ilişkide, narsisistik bireylerin hem kendileri hem de çevrelerindeki insanlar tarafından doyumu erteleme, öz-denetim sağlama konusunda sorun yaşayan, sabırsız ve dürtüsel bireyler olarak tanımlandıkları görülmüştür. Dürtüsellik, öz denetim sağlamada problemlere neden olmaktadır. Bu durum bireyin kendi varlığı hakkında gerçeklikten uzak, abartılmış bir benlik anlayışı ile değerlendirmeler yapmasına sebep olmaktadır. Saldırganlığın ortaya çıkmasında dürtüselliğin önemli bir yere sahip olduğu bulunmuştur. Narsisistik bireylerin benliklerine karşı oluşan tehditler karşısında saldırgan bir tutum içine girebildikleri görülmüştür. Dürtüselliğin, hazzı erteleme konusunda sorunlara yol açtığı bilinmektedir. Narsisistik bireylerin sahip olduğu dürtüsellik özelliği, bu bireylerin kısa dönemli faydaya odaklanmalarına neden olmaktadır. Bunun sonucunda da narsisistik bireylerin kişilerarası ilişkilerinde ve başarılı olabilecekleri yaşam alanlarında uzun dönemde zorluklar ile karşılaştıkları bulunmuştur (Vazire & Funder, 2006).

Yapılan araştırmada psikopati ile militarizm ve suçlu kimliği alt ölçeği arasında güçlü ve tutarlı bir ilişki bulunmuştur: dürtüselliği yüksek ve empatisi düşük olan bireylerin savaştan, silah gibi tehlikeli nesnelerden ve aktivitelerden keyif aldıkları gösterilmiştir (James, Kavanagh, Jonason, Chonody & Scrutton, 2014).

Makyavelizm, psikopati ve narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin diğer insanlarda etkileyici bir ilk izlenim bırakmak adına iyi giyinmek gibi görünümlerini daha çekici hale getirecek yöntemler kullandıkları bulunmuştur. Diğer bireylerde yaratılmak istenen bu etki, özel olarak psikopati kişilik özelliğinin tanımlanması için de kullanılmaktadır (Holtzman & Strube, 2012).

Karanlık üçlü kişilik özelliğinin meslek seçimi üzerindeki etkisine bakılmıştır. Psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin gerçekçi, pratik olarak uygulanabilen; narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin sanat ile uğraşmayı içeren, girişimciliğin gerekli olduğu ve sosyal ilişkiler kurabileceği meslek seçimleri yaptıkları bulunmuştur. Makyavelizm kişilik özelliğine sahip bireylerin başka insanları önemsemeyi, onlar ile ilgilenmeyi içeren kariyer seçimlerinden uzak durma eğiliminde oldukları gösterilmiştir (Jonason, Wee, Li & Jackson, 2014).

Bütün bu araştırmalar ile karanlık üçlü kişilik özelliğine sahip olan bireylerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin hayatlarına olan etkileri bilimsel temellere dayandırılarak açıklanmıştır. Sahip olunan karanlık üçlü kişilik özelliğinin, bireyin kendine bakış açısını, diğer bireyler ile olan ilişkilerini, sorunlar ile baş etme şeklini ve meslek seçimine kadar birçok hayat alanını şekillendirdiği gösterilmiştir.

1.4.1. Bağlanma ve Karanlık Üçlü

Brewer vd. (2018) yaptıkları araştırmada Makyavelizm kişilik özellikleri yüksek olan kadınların Makyavelizm kişilik özellikleri düşük olan kadınlardan daha fazla kaçıngan bağlanma türüne sahip olduğunu göstermişlerdir. Birincil psikopati, yani hissiz, kendini düşünen ve duygusal soğukluk ile tanımlanan psikopati özelliğinin kaçıngan bağlanan kadın bireylerde fazla olduğu bulunmuştur. İkincil psikopati özelliklerine sahip, yani birincil psikopati özelliklerine sahip olan bireylere oranla daha çok korku ve saldırganlık gösteren psikopati tipinin de kaygılı ve kaçıngan bağlanan kadınlarda olduğu bulunmuştur. Narsisizm özellikleri yüksek olan kadınların ise kaygılı bağlanma türünün özelliklerini daha fazla taşıdıkları gösterilmiştir.

Ebeveynleri boşanmış olan üniversite çağındaki bireylerin, evlilikleri devam eden ebeveynlere sahip bireylere oranla narsisistik kişilik bozukluğuna sahip olma oranları yüksek bulunmuştur (Brennan & Shaver, 1998). Bağlılığın oldukça az hissedildiği tek

gecelik ilişki, bireylerin paylaşım içinde oldukları fakat temelini cinselliğin oluşturduğu ilişki ve duygusal bağı içermeyen yalnızca cinsel ilişkinin yaşandığı ilişki türleri karanlık üçlü kişilik özellikleri ile ilişkili bulunmuştur. Uzun dönemli ilişki türü ise bu kişilik özellikleri ile negatif yönde anlamlı bulunmuştur. Narsisizm, tek gecelik ve duygusal paylaşımın yaşanmadığı cinsel ilişki türü; psikopati, bireylerin paylaşım içinde oldukları fakat bu paylaşımın temelini cinselliğin oluşturduğu ilişki türü ile ilişkili bulunmuştur. Ciddi bir ilişki yaşamak ile narsisizm ve psikopati kişilik özelliğine sahip olmak arasında negatif yönde bir ilişki olduğu gösterilmiştir (Jonason, Luevano & Adams, 2012). Erkeklerde ve kadınlarda karanlık üçlü kişilik özelliğine sahip olma ile kısa dönemli ilişki kurma arasında ilişki bulunduğu gösterilmiştir. Karanlık üçlü kişilik özelliğine sahip erkek bireylerin kadın bireylere oranla kısa dönemli ilişki kurma eğilimleri daha yüksek bulunmuştur. Karanlık üçlü kişilik özelliğinin, erkeklerdeki sömürücü, karşısındaki kişiyi kullanmaya yönelik davranışlarda bulunmayı ve kısa dönemli ilişki kurma stratejisini kolaylaştıran bir etki yaptığı gösterilmiştir. (Jonason, Li, Webster & Schmitt, 2009).

Karanlık üçlü kişilik özelliği ile yaşanılan aşk tipi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Erkek bireylerin aşkı oyun olarak görerek, kazanma odaklı davranışlar temelinde yaşamaları hem de partnerinin ihtiyaçlarının farkında olarak özverili davranışlar sergileyerek aşkı yaşama oranları kadın bireylere oranla yüksek bulunmuştur. Aşkı oyun şeklinde değerlendirerek kazanma odaklı davranışlar temelinde ilişkiyi sürdürme ile partnerini duygusal ve diğer birçok alanda mantıksal açıdan değerlendirerek hareket edilen aşk tipleri karanlık üçlü kişilik özelliği ile bağlantılı bulunmuştur. Aşkın oyun temelinde yaşandığı türün, karanlık üçlü kişilik özellikleri içinde özellikle psikopati kişilik özelliğinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bireyin duygu yerine mantık temelinde aşk yaşıyor olmasının, bireyin empati duygusunda ve duygusal ifade kullanımında yaşamış olduğu bazı sınırlılıklar ile ilişkili olabileceği belirtilmiştir (Jonason & Kavanagh, 2010).

Narsisizm özellikleri yüksek olan erkekler, narsisizm özellikleri yüksek olan kadınlar ile karşılaştırıldıklarında uzun dönemli partner seçimlerinde partnerlerinin sosyal statülerini önemsedikleri bulunmuştur. Karanlık üçlü kişilik özelliğine sahip olan bireyler için nazik ve yaratıcı bir partner olmak bu bireylerin kısa dönemli ilişki stratejilerinde negatif bir ilişki oluşmasını desteklemektedir. Bu negatif korelasyona bakarak, karanlık üçlü kişilik yapısına sahip olan bireylerin, kısa dönemli ilişki içerisinde oldukları

partnerlerinin nazik ve yaratıcı kişilik özelliklere sahip olmalarının az ya da düşük olduğu sonucuna varabiliriz. Karanlık üçlü kişilik özelliği yüksek olan erkeklerin bu kişilik özellikleri düşük olan erkeklere göre kısa dönemli partner seçimlerinde daha az özellik arayışında oldukları ve partner seçimi standartlarının da daha düşük olduğu bulunmuştur (Jonason, Valentine, Li & Harbeson, 2011).

Katılımcılara yüksek ve düşük psikopati özelliğine sahip erkek ve kadın bireylerin yüzlerinin olduğu fotoğraflar gösterilmiş ve hangi fotoğraftaki birey ile iletişim kurmayı tercih ettikleri sorulmuştur. Dünyanın tehlikeli bir yer olduğuna dair inancı olan kadın bireylerin, psikopati kişilik özelliği düşük olan erkek bireylerin yüzlerini seçtikleri görülmüştür. Dünyanın tehlikeli bir yer olduğuna dair inancı olan erkek bireylerin de yüksek oranda psikopati kişilik özelliğine sahip kadın bireylerin fotoğraflarını seçtikleri görülmüştür (Brown, Sacco, Lolley & Block, 2017). Kadın bireylere, yüksek ve düşük oranda karanlık üçlü kişilik özelliklerini yansıtan yüz ifadelerinin olduğu erkek bireylerin fotoğrafları gösterilmiş ve kısa dönemli ilişki tercihlerini düşünerek seçim yapmaları istenmiştir. Yüksek oranda karanlık üçlü kişilik özelliklerini yansıtan erkek yüzü fotoğraflarının kadınlar tarafından daha tehlikeli bulunduğu ve kadınların kısa dönemli ilişki tercihlerinde bu özelliklere sahip erkek bireylerden kaçınma eğilimi gösterdikleri bulunmuştur. Alkol tüketmiş olmanın kadınların bu seçimlerinde herhangi bir değişim yaratıp yaratmayacağı incelenmiştir. Alkollü oldukları durumda da kadınların karanlık üçlü kişilik özelliği yüksek olan bireyleri daha tehlikeli buldukları ve bu bireyler ile kısa dönemli ilişkiye girme oranlarını düşük bildirdikleri gösterilmiştir (Brewer vd., 2017). Kadınlar, psikopati ve narsisizm kişilik özelliğine sahip erkeklerin yüzlerini bu özelliklerin düşük olduğu erkek yüzlerine oranla daha erkeksi bulmaktadırlar. Bu farklılık Makyavelizm kişilik özelliğine sahip erkek yüzlerinin değerlendirilmesinde bulunamamıştır. Kadın bireylerin, karanlık üçlü kişilik özelliklerinin yüksek olduğu erkek bireyler ile uzun ya da kısa dönemli ilişki kurmaktan kaçındıkları bulunmuştur. İlişkinin kısa ya da uzun dönemli olmasından bağımsız olarak Narsisistik kişilik özelliğine sahip olan erkek yüzlerinin, Makyavelizm ve psikopati kişilik özelliğine sahip erkek yüzlerine oranla kadınlar tarafından daha çok tercih edildiği gösterilmiştir (Lyons, Marcinkowska, Helle & Mcgrath, 2015).

Kadın ve erkeklerin kısa ve uzun dönemli ilişki tercihleri ile karanlık üçlü kişilik özelliklerinden narsisizm kişilik özelliğine sahip olmak arasında pozitif bir ilişki

bulunmuştur. Bu sonucun çıkmasında erkek bireylerdeki narsisizm kişilik özelliğinin dışa dönüklük; kadın bireylerdeki narsisizm kişilik özelliğinin fiziksel çekicilik ile olan ilişkisinin etkili olduğu belirtilmiştir (Jauk vd., 2016).

Arkadaşlık ilişkisinde olumlu sonuçlar yaratacak yaklaşma davranışları içerisinde bulunmak ile narsisizm arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Fakat ilişkideki olumsuz sonuçlardan kaçınmak adına durumlar içerisinde kaçınmacı davranışlar sergilemek ile narsisizm arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durumun oluşmasında narsisizm kişilik özelliğinin yaklaşma motivasyonunun güçlü, kaçınma motivasyonunun düşük olmasının etkili olduğu belirtilmektedir (Foster, Misra & Reidy, 2009).

Karanlık üçlü kişilik özelliklerine sahip olan bireyler ile sadakatsizlik arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Özellikle narsisizm ve ikincil psikopati özellikleri taşıyan kadınların, sadakatsizlik eğilimlerinin diğerlerinden daha fazla olduğu bulunmuştur. Herhangi bir sadakatsizlik durumu ile karşılaşıldığında birincil psikopati, ikincil psikopati ve narsisizm özelliklerine sahip olmak ile bu kişilik özelliğine sahip bireylerin partnerlerinden ve rakiplerinden aktif bir şekilde intikam alma arayışı içinde olmaları arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bir diğer araştırmada Makyavelizm ve psikopati özelliğine sahip olan bireylerin manipülatif bir kişilik yapısına sahip olmalarının da etkisi ile ilişkilerinde sadakatsizlik eğilimlerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Brewer, Hunt, James & Abell, 2015). Alavi, Mei ve Mehrinezhad (2018) tarafından yapılan araştırma sonucunda psikopati ve Makyavelizm kişilik özelliği ile aldatma eğilimi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu gösterilmiştir. Makyavelizm özelliğine sahip bireylerin içinde bulundukları ilişki türüne göre (ciddi ilişki ve beklentisiz/geleceği olmayan ilişki) partnerlerini aldatma eğilimlerine baktıklarında, bireylerin ciddi bir ilişkiye sahip olma ya da olmama durumlarının aldatma eğilimlerinde bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. Psikopati özellikleri gösteren bireylerde ise bireyin ciddi ya da geleceği olmayan bir ilişki içinde olmasının aldatma eğilimini etkilediği bulunmuştur. Beklentisiz bir ilişki türü içinde olmanın, psikopati kişilik özelliğine sahip bireyin aldatma eğilimini arttıran bir unsur olduğu görülmüştür.

1.4.2. Karanlık Üçlü Kişilik Özelliği ile Risk Alma Davranışı İlişkisi

Makyavelizm ve psikopati özellikleri ile kendini kontrol etmede zayıf olma ve gelecekte yaşanacak olayların sonuçlarını önceden düşünme arasında pozitif bir ilişki

bulunmuş ve bu özelliğe sahip bireylerin dikkat eksikliği bozukluğuna sahip olma oranları da yüksek bulunmuştur. Bilişsel yapılanmalarındaki bu zayıflıklardan dolayı bu tip kişilik özelliğine sahip bireylerin hızlı yaşam stratejileri kullandıkları görülmüştür (Jonason & Tost, 2010). Karanlık üçlü kişilik özelliği ile dürtüsellik ve heyecan arama davranışı içinde olmak arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu özelliklere sahip olmanın, bireylerin içinde bulundukları duruma göre riskli davranışlara olan eğilimlerini daha fazla arttırdığı bulunmuştur (Crysel, Crosier & Webster, 2013). Yapılan araştırmada psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin işlevsiz dürtüsellik gösterirken; narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin işlevsel dürtüsellik gösterdikleri bulunmuştur. Narsisizmin dürtüselliğini sosyal bir oluşuma ya da toplumsal hayata katılım atılganlığının; psikopati kişilik özelliğinin dürtüselliğini ise zayıf öz düzenlemenin oluşturduğu gösterilmiştir (Jones & Paulhus, 2011).

Cinsiyet farklılığı ile ilgili yapılan bir araştırmada Makyavelizm kişilik özelliğini taşıyan kadın ve erkek bireylerin zarardan kaçınma davranışlarında farklılık bulunmuştur. Makyavelizm özellikleri gösteren kadınların, bu özelliğe sahip erkekler ile karşılaştırıldıklarında endişeli ve ürkek bir yapı gösterdikleri bulunmuştur (Czibor vd., 2017). Psikopati ve Makyavelizm kişilik özelliğine sahip olmanın atletlerin doping kullanma davranışlarını öngördüğü gösterilmiştir (Nicholls, Madigan, Backhouse & Levy, 2017).

Karanlık üçlü kişilik özelliğine sahip olan acemi sürücülerin riskli araba kullanma davranışları incelenmiştir. Makyavelizm ve psikopati kişilik özelliği, erkek bireylerde kadın bireylerden daha yüksek oranda bulunmuştur. Tüm risk alanlarında, acemi erkek sürücüler, acemi kadın sürücülerden daha riskli araba sürme davranışı göstermiş ve yapılan riskli davranışlar kuralları bozuyor olsa da bu davranış kalıplarını kabul etme oranları daha yüksek bulunmuştur. Makyavelizm kişilik özelliği erkek katılımcılarda hız yapma, sürüş yeteneklerini gösterme, çalıntı araba ile hız yapma ve trafik kurallarını bozma ile ilişkili bulunmuştur. Psikopati kişilik özelliği, başkalarına gösteriş yapacak şekilde araba kullanmak dışında tüm riskli araba sürüş koşulları ile ilişkili bulunmuştur. Kadınlarda psikopati kişilik özelliğine sahip olmak ile tüm riskli araba kullanma alanları arasında; Makyavelizm kişilik özelliğine sahip olmak ile trafik kurallarını çiğnemek dışındaki riskli araba kullanım alanları arasında; narsisizm kişilik özelliğine sahip olmak ile trafik kurallarını çiğnemek, hız yapmak ve trafik akarken kuralları çiğnemeyi

sürdürmek arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrı olarak narsisizm kişilik özelliği araba sürme ve çalıntı araba ile gösteriş yapmak için hız yapma davranışı ile ilişkili bulunmuştur. Psikopati kişilik özelliği ise kuralları çiğneme ve alkollü araba kullanma davranışı ile ilişki bulunmuştur (Endriulaitienė, Šeibokaitė, Žardeckaitė-Matulaitienė, Markšaitytė & Slavinskienė, 2018).

Karanlık üçlü kişilik özelliğine sahip olan bireylerin sorun yaratan, zarar veren davranışlar ile ilgili olma oranlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu bireylerin zorbalığa maruz kalma oranlarını da yüksek bildirdikleri gösterilmiştir. Araştırmacılar bu bireylerdeki yüksek orandaki zorbalığın nedeninin, bireylerin karanlık üçlü karakter özelliklerine bağlı olarak göstermiş oldukları eylemlerinin bir sonucu olduğunu belirtmektedirler (Flexon, Meldrum, Young & Lehmann, 2016).

Karanlık üçlü kişilik özelliklerinin hedef odaklı davranış sergileme ile pozitif bir ilişki gösterdiği bulunmuştur. Davranışların rahatsız edici sonuçlarından kaçınma temelli davranış sistemini benimseme psikopati kişilik özelliği ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Narsisizm ve psikopati kişilik özelliklerinin madde kullanımı ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Rahatsız edici sonuçlardan kaçınma temelli davranışları benimseme ile madde kullanımı arasında da negatif yönde bir ilişki olduğu gösterilmiştir (Stenason & Vernon, 2016).

Araştırmacılar psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin hedef odaklı davranış sergileme eğilimlerinin yüksek, davranış inhibisyonu eğilimlerinin ise düşük olduğunu belirtmektedir. Davranışlarının olumsuz sonuçları ile karşılaşacak olmalarına rağmen dürtüsellik, heyecan arayışı içinde olma ve hedef odaklı davranış eğilimleri nedeni ile psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin madde kullanım ve madde ile olan deneyim oranlarının yüksek olduğu söylenebilmektedir. Psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin, riskli davranışlar sergilerken daha az kaygı hissettikleri gösterilmiştir. Bu durumlarda bu bireylerin davranış inhibisyonları daha az olmaktadır. Narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin hedef ve ödül odaklı davranışlar sergilemeye eğilimli oldukları bulunmuştur. Bu bireylerin sosyal ortamlardaki dışa dönük yapılarının altında, sosyal kabullerini sağlayarak öz imgelerini desteklemenin yattığı belirtilmiştir. Bu sebep ile alkol ve madde kullanımının olduğu ortamlarda özelikle genç yaştaki narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin, bu maddeleri kullanmaya eğilimli oldukları gösterilmiştir.

Risk içeren davranışlar ve bu davranışların sonucunda başarısızlık ile karşılaşma olasılığı ile Makyavelizm kişilik özelliğine sahip bireylerin madde kullanım eğilimleri düşük oranda bulunmuştur. Narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin davranışlarını inhibe etmede yaşadıkları problemlerden kaynaklı olarak riskli davranışlarda bulunmadıkları, asıl nedenlerinin heves ve isteklerinin fazla olmasının olduğu belirtilmektedir. Bu bireylerin riskli davranışlar sonucunda yaşayacakları olumsuz ya da cezalandırıcı durumlara karşı duyarsız olmaları sebebiyle değil, elde edecekleri ödüle ve faydaya odaklanmaları sebebiyle riskli davranışlara olan eğilimlerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Foster, Shenesey & Goff, 2009).

Narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin herhangi bir davranışı sergilemede düşük oranda kaçınma ve yüksek oranda o davranışı sergileme motivasyonu bildirdikleri belirtilmiştir. Narsisizm ve düşük orandaki kaçınma ilişkisi yetişkin bireylerde genç bireylere oranla daha güçlü bulunmuştur. Narsisizm ile işlevsel yani hızlı davranılması ya da karar verilmesi gereken durumlardaki dürtüsellik arasında anlamlı bir ilişki olduğu gösterilmiştir. İşlevsel dürtüselliğin, düşük kaçınma davranışı ve yüksek oranda herhangi bir davranışa eğilimli olma ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. İşlevsiz dürtüsellik herhangi bir davranışa yüksek oranda eğilimli olma ile ilişki bulunurken; kaçınma davranışı ile arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Açık ve kapalı narsisizm özelliklerinin herhangi bir durum karşısında bireylerin kaçınma ya da o davranışı sergileme davranışları üzerindeki etkisine bakılmıştır. Açık narsisizm kişilik özelliği ile yüksek özgüven arasındaki ilişki, bu bireylerin kaçınma davranışlarının düşük ve yaklaşma eğilimlerinin yüksek olmasını yordadığı gösterilmiştir. Kapalı narsisizm ile düşük özgüven arasındaki ilişkinin de bu bireylerin kaçınma davranışlarının yüksek olmasını yordadığı bulunmuştur (Foster & Trimm, 2008). Büyüklenmeci, görkemli ve sömürücü kişilik özelliklerinin risk alma davranışları ile eşleştirilmesi nedeniyle açık narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin riskli davranışlarda bulunma oranları yüksek bulunmuştur. Hak sahibi olma özellikleri ise miktarı az fakat anlık ödül alma davranışları ile ilişkilendirilmektedir (Buelow & Brunell, 2014).

Yaşam teorisi insan yaşamındaki yaşa özel doğurganlık ve ölüm modellerinin açıklanmasında kullanılmaktadır. Temelini biyolojiden alan bu teori doğurganlık, büyüme, gelişim hızı ve organizmanın ölümü olaylarında yaşanan farklılıkların açıklanması ile ilgilenmektedir (Hill, 2005). Araştırmacılar bireylerin hemen ve az kazanç

ile bir yıl sonra ve yüksek kazanç seçimleri üzerinden dolaylı olarak yaşam stratejilerini ölçmüşlerdir. Psikopati kişilik özelliğine sahip olmak ile hızlı yaşam stratejisi benimsemek arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Erkekler tüm karanlık üçlü kişilik özelliklerinde kadınlardan daha yüksek puanlar almış ve erkek bireylerin hızlı yaşam stratejisi benimseme oranları kadınlardan daha yüksek bulunmuştur. Erkek bireylerin durumları anlama ve bunlar ile baş etme yeteneklerine karşı kendilerine güvendikleri bulunmuştur. Kadınların, hızlı yaşam stratejisini erkeklerden daha az kullanmalarının nedenleri destekleyici, etkileşimli, seçici sosyal ve cinsel ilişkileri benimsemiş olmaları ile açıklanmaktadır (Jonason, Koenig & Tost, 2010). Psikopati kişilik özelliğine sahip olan bireylerin etik, finansal, güvenlik, sosyal ve rekreasyonel risk alma alanları içerisinden empati yoksunluğu ve kişilerarası ilişkilerde manipülatif olma özellikleri üzerinden en çok etik ile ilgili alanlarda risk alma davranışında bulundukları gösterilmiştir. Psikopati kişilik özelliğine sahip olan bireylerin değişken ve geleneksel düzenden bağımsız olarak benimsenmiş oldukları hayat şekillerinin de sağlık ve rekreasyonel risk alanlarındaki davranışlarını dolaylı olarak etkilediği bulunmuştur (Hosker-Field, Molnar & Book, 2016).

Özgüvenden ve kazançtan bağımsız olarak narsisizmin, bireylerin kumar oynama sıklıkları ile kumara yatırdıkları para miktarını öngördüğü bulunmuştur. Sık kumar oynayan bireylerin narsisizm kişilik özelliğine sahip olmaları, bu bireylerin kumar ile ilgili patolojiler geliştirmelerinde öngörücü bir etken olmaktadır. Narsisistik bireylerin seçimlerinden emin oluşları ile bu seçimlerin sonuçlarının doğru çıkması arasında tutarsızlıklar görülmektedir. Narsisizm kişilik özelliğine sahip bireyler, narsisizm kişilik özelliği göstermeyen bireyler ile karşılaştırıldıklarında yaptıkları seçimlerde alacakları anlık ödüle odaklı oldukları görülmüştür. Kumar oynayan narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin kısa dönemde alacakları ödüle odaklanmaları, kendilerine ve seçimlerine olan güvenleri sebebi ile riskli davranışlara olan eğilimlerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Lakey, Rose, Campbell & Goodie, 2008). Yüksek risk içeren durumlarda karar verirken narsisizm kişilik özelliği düşük olan bireylerin yüksek olan bireylere oranla davranışlarının sonuçlarını analiz ederek hareket etme eğilimlerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Yang vd., 2018). Finansal alanlarda, narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin yüksek kazanç yüksek kayıp stratejilerini diğer stratejilere oranla daha çok tercih ettikleri bulunmuştur. Narsisizm tarafından benimsenen yüksek orandaki yaklaşma

davranışı ve zayıf uzaklaşma davranışı ile riskli finansal stratejilerin seçilmesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu gösterilmiştir (Foster ve ark., 2009).

Psikopati ve narsisizm kişilik özelliği yüksek olan bireylerin, davranışları riskli olarak değerlendirme oranlarının düşük olduğu bulunmuştur. Bu bireylerin öz bildirimlerine bakıldığında, riskli aktivitelerde bulunma sıklıklarını yüksek oranda bildirdikleri bulunmuştur. Narsisistik bireylerin kesin olmayan fakat yüksek meblağda parayı, kesin fakat düşük meblağda paraya tercih etme oranları yüksek bulunmuştur. Tuşa her basışta balonun şiştiği ve balonun şişmesi ile kazanılan para miktarının arttığı; fakat balonun ne zaman patlayacağının bilinmediği ve patladığında bütün paranın kaybedildiği bir düzenekte, narsisistik bireylerin en fazla tuşa basma ve balonun patlamasına neden olma durumu içinde oldukları bulunmuştur (Malesza & Ostaszewski, 2016). Katılımcılar hem kendi oynadıkları oyundan kazandıkları bonus para ile hem de başka bir katılımcıya ait bonus para ile kumar oynamaya devam edebilecekleri iki koşula atanmış ve davranışları gözlemlenmiştir. Psikopati kişilik özelliği ile başka bir katılımcıya ait para ile riske girme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Narsisizm kişilik özelliği ile oyunda kaybedilen para miktarının da ilişkili olduğu gösterilmiştir. Manipülatif davranmanın, duygusal hissizliğin, düzenli olmayan hayat şeklinin başka bireylerin parası ile oyun oynamaya devam etme davranışında düzenleyici bir etken olduğu görülmektedir. Duygusal hissizliğin, manipülatif kişilik yapılanmasının ortak özelliği olmasına rağmen Makyavelizm kişilik özelliğine sahip bireylerin kötü niyetlerini uzun dönemli stratejiler üzerine kurmaları nedeni ile araştırmanın sonucunda Makyavelizm ile başkasının parası ile oyuna devam etme arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşılamamıştır. Düzensiz yaşam şekli ve antisosyal davranış eğilimleri ile psikopati kişilik özelliğine sahip olmak bir başkasının parasını kendi çıkarları için kullanmada yordayıcı bir işlev görmektedir. Narsisistik kişiliğin kendine duyduğu aşırı özgüvenin, bu bireylerin oyunda daha fazla para kaybetmelerine neden olduğu gösterilmiştir. Psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin can sıkıntısına olan yatkınlıkları ve kazanacakları paranın geçirecekleri zamana değmeyeceği düşüncesine sahip olmaları, psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin oyunda kaybettikleri para miktarının fazla olmasını engelleyen bir unsur olduğu bulunmuştur. İlk birkaç oyunda kaybeden psikopati kişilik özelliğine sahip bireyin kendini engellenmiş hissederek oyun oynamayı bıraktığı gösterilmiştir (Jones, 2013). Tüm karanlık üçlü kişilik yapılanmalarının kumar oynama bozukluğu ile ilişkili olduğu

bulunmuştur. Makyavelizm ve narsisizm kişilik özelliklerinden ayrı olarak psikopati kişilik özelliğine sahip olmanın, bireydeki kumar oynama bozukluğu riskini arttırıcı bir etken olduğu gösterilmiştir (Trombly & Zeigler-Hill, 2016).

Psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin, popülasyondaki bireyler ile kıyaslandıklarında daha genç yaşta öldükleri görülmüştür. Bu bireylerin ölüm şekillerinin psikopati kişilik özelliği taşımayan bireylerin ölümlerine oranla şiddet içeren daha sert ölümler şeklinde olduğu belirtilmiştir. Psikopati kişilik özelliğinin dürtüselliği, yenilik arayışı içinde oluşu, uyarıma ihtiyaç duyuşu ve davranış kontrolünde yaşadığı güçlükler ile bu özelliğe sahip bireylerin tehlikeli ve zarar görecekleri durumlar içerisinde bulunma olasılıklarını arttırmaktadır. (Vaurio, Repo-Tiihonen, Kautiainen & Tiihonen, 2017). Psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin, cesaretli ve atılgan olma yönleri ile kazanmanın yüksek olduğu koşullarda riskli seçimler yapabildikleri bulunmuştur. Kaybın yüksek olabileceği durumlarda ise bu bireylerin davranış ve duygu ketlemesinde yaşadıkları zorlukların etkisi ile risk alma davranışı gösterebilecekleri bulunmuştur (Maes, Woyke & Brazil, 2018).

Karanlık üçlü kişilik özellikleri ve bu özelliklerin bireylerin yaşamlarına olan etkileri farklı alanlara değinilerek açıklanmıştır. Karanlık üçlü kişilik özelliklerinin kadın ve erkek bireyler arasında özelliklere sahip olma açısından farklılıklar gösterdiği gösterilmiştir. Bu bireylerin hangi özellikleri nedeni ile belli davranışları gösterdiği ya da hangi davranışa daha eğilimli hala geldikleri araştırmalar ile açıklanmıştır.

1.5. Risk Alma Davranışı

Sosyal olarak kendilerini dışlanmış hisseden bireylerin, finansal alanda riskli fakat daha çok kazanç getiren seçimler yaptıkları görülmüştür. Bu reddedilişin, bireylerin parayı sosyal hayatlarını zenginleştiren bir araç olarak görmelerine neden olduğu ve bu durumun da bireylerin paraya atfettikleri değeri arttırdığı gösterilmiştir. Sosyal olarak reddedilmiş hisseden bireylerin, paraya atfettikleri araçsal değer manipüle edildiğinde bireylerin riskli finansal seçimler yapma oranlarında düşüş gözlemlenmiştir (Duclos, Wan & Jiang, 2013).

Sosyal reddedilme yaşayan üniversite öğrencilerinin kendilerine bir bağlantı, ait olma hissi verecek şekilde para harcama stratejisi içerisinde oldukları bulunmuştur.

Sosyal reddedilme yaşayan bireylerin, verilen para ile dayanışmanın ve grup üyeliğinin sembolü olan okul bilekliği satın alma davranışının sosyal reddedilme yaşamayan bireylere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kullanışlı ve kendine hediye olarak alınan ürünler açısından iki grup arasında herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Reddedilmiş olan bireylerin, yeni sosyal bağ kurma şanslarını arttıracak şekilde para harcama stratejisi içinde oldukları gösterilmiştir. Bireyler karşılarındaki partnerlerinin seçimleri ve eğilimleri hakkında bilgi sahibi olduklarında, kendini izleme ve sosyal olarak dışlanmış olma durumlarının davranış stratejilerini etkilediği belirtilmiştir. Öz izlemi yüksek ve sosyal olarak dışlanmış olan bireylerin, para harcama davranışlarında partnerlerinin eğilimleri doğrultusunda hareket ettikleri bulunmuştur. İletişim halinde oldukları partnerleri tutumlu davranış sergileyen sosyal olarak dışlanmış ve öz izlenimi yüksek bireylerin, tutumluluğun üniversite normları ile taban tabana zıt olması durumunda bile ellerindeki parayı koruma ve bu para ile yatırım yapma gibi davranışlar sergileme eğiliminde oldukları bulunmuştur. Savurgan partner ile iletişim halinde olunduğunda ise öz izlenimi yüksek ve sosyal olarak dışlanmış bireylerin, lüks harcama eğilimlerinde artış görülmektedir. Öz izlenimi düşük olan, başkaları tarafından kabul görme motivasyonu altında kendi davranışlarını değiştirmeyen bireylerde, iletişimde olunan partnerin eğiliminin bireyin üzerinde herhangi bir etki yaratmadığı görülmüştür. Yapılan deneyde katılımcılara partnerlerinin Çinli olduğu ve tavuk ayağı yemeğini sevdiği söylenmiş ve önlerine satın almaları adına tavuk ayağının da içinde olduğu farklı yemek isimleri sıralanmıştır. Araştırma sonucunda sosyal olarak dışlanmış, yaptığı seçimden partnerinin haberi olacağını ve yüz yüze geleceklerini bilen bireyler, partnerinin seçiminden habersiz olacağı fakat yüz yüze gelecekleri ve partnerinin yaptığı seçimden haberdar olacağı fakat yüz yüze gelmeyecekleri koşulda olan bireylere oranla tavukayağı yemeğine para verme isteklerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Bu farklılık kendini sosyal olarak dışlanmış hissetmeyen bireylerde görülmemiştir. Yasa dışı kokain kullanım senaryosunda ise kendisini sosyal olarak dışlanmış hisseden ve arkadaşlarının kokain kullandığı bir partide bulunan bireylerin, dışlanmış hissetmeyen ve hasta olduğu bir anı hatırlaması istenen bireylere oranla kokain kullanma eğilimleri yüksek bulunmuştur. Sosyal olarak dışlanmış hisseden bu bireylerin kokain kullanma eğilimlerinin tek başlarına oldukları koşulda düştüğü bulunmuştur. Bireylerin bu düşük puanları, sosyal

olarak dışlanma hissetmeyen ve hasta olduğu bir anı hatırlaması istenen bireylerden farklı çıkmadığı belirtilmiştir (Mead, Baumeister, Stillman, Rawn & Vohs, 2011).

Ergen bireyler ile yapılan araştırmada kadın katılımcıların AIDS hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukları, kondom kullanımı hakkında daha olumlu bir tutumda oldukları ve sosyal desteklerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Erkek katılımcıların ise daha fazla dürtüsellik, risk almaya eğilimlilik bildirdikleri; HIV ve cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunma konusunda daha olumlu bir tutumda oldukları gösterilmiştir (Pack, Crosby & Lawrence, 2001).

Bireyin sinirli ya da korku duyan bir yapıya sahip olmasının riskli durumlar karşısında yaptığı seçimler üzerindeki etkisine bakılmıştır. Korku duymaya yatkın kişilik özelliğine sahip olan bireylerin, belirsizliğin hakim olduğu seçimler yapmaktan uzak durduğu ve kesin görünen seçimler yapmaya çalışarak risk almaktan uzak bir davranış sergilemeye çalıştıkları bulunmuştur. Kişilik özelliğinde öfkeye yatkınlığı olan bireylerin ise riskli seçimler yapmaya daha yatkın oldukları ve var olan riski kabul ettikleri bulunmuştur. Değerlendirilen olay ya da durum belirsizlik içerdiğinde sinirli bir kişilik özelliğine sahip olan bireylerin, korku duymaya yatkın bireylere oranla değerlendirmelerini daha iyimser bir bakış açısı ile yaptıkları bulunmuştur. Durum belirsizlik içermediğinde ise bu iki farklı kişilik özelliği arasındaki değerlendirme farklılığının ortadan kalktığı gösterilmiştir. Bireylerde korku ya da öfke duygusu uyandırıldığında da korkuya oranla öfke duygusunun, durumların kesinliği üzerine karar vermeyi, durumları değerlendirirken bireysel kontrol sahibi olmayı ve riskli durumları değerlendirirken iyimser bir bakış açısına sahip olmayı arttıran bir etki yaptığı gösterilmiştir (Lerner & Keltner, 2001).

Ülkeler arası yapılan bir araştırmada yaş arttıkça bireylerin risk alma davranışlarında da düşüş olduğu gösterilmiştir. Bu düşüşün kadın bireylerde erkek bireylere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Yaşam şartlarının zor olduğu bölgelerde yaşamanın risk alma davranışında artış göstermesi, kişilerin genç yetişkin bireyler olması ile ilişkili bulunmuştur; fakat çevre şartlarının kötü olmasının risk alma davranışında genç ya da yaşlı olmanın yarattığı farkta azaltıcı bir etken olduğu görülmüştür. Bireylerin çevresel kaynakları sınırlı ya da kıt olduğunda ortaya çıkan rekabet ile bireyin hangi yaşta ve cinsiyette olduğundan bağımsız olarak risk alma

davranışında artış görülmektedir (Mata, Josef & Hertwig, 2016). Yapılan araştırmalar, ergen bireylerin yetişkin bireylere oranla riskli davranışlara olan eğilimliliklerinin ve riskli kararlar verme oranlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bireylerin ergenlik döneminde artış gösteren yüksek riskli davranışların bir kısmında akran etkisinin önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Uzaina & Srivastava, 2016).

Kaygı ve üzüntü bireylerde farklı karar verme mekanizmalarının aktive olmasına neden olmaktadır. Kaygı, karar verme anlarında bireyin yaşadığı belirsizliği azaltması; üzüntü ise karar anlarında bireyin kazanma üzerine davranışlar sergilemesine zemin hazırlamaktadır. Bireylerin nötr, endişeli ve üzüntülü oldukları üç farklı durumda şans oyunlarında yapmış oldukları seçimler incelenmiş ve sonuçta kaygılı bireylerin riski ve kazanımı az; hüzünlü olan bireylerin riski ve kazanımı yüksek seçimler yapma oranları yüksek bulunmuştur. Yüksek risk ve kazanç seçiminin üzüntülü bireylerde en yüksek, endişeli bireylerde en düşük ve nötr duygu durumunda olan bireylerde de kaygılı ve üzüntülü hisseden bireylerin arasında bir oran aldığı bulunmuştur. Yapılması istenen seçim yüksek maaş–düşük iş güvenliği ve ortalama maaş–yüksek iş güvenliği arasında olduğunda üzüntü hisseden katılımcılar yüksek maaş–düşük iş güvenliği seçimini, kaygılı hisseden katılımcılar ise ortalama maaş–yüksek iş güvenliği seçimini daha çok tercih etmişlerdir. Nötr koşulda olan katılımcıların tercihleri ise kaygılı ve üzüntülü katılımcıların ortasında bir değer almıştır. Temelde her iki duygunun da olumsuzluk içermesine rağmen bireylerde tetikledikleri motivasyonel eğilimlerin birbirlerinden farklılık gösterdiği bulunmuştur (Raghunathan & Pham, 1999).

Wang, Kruger ve Wilke (2009) beş farklı alanda bireylerin risk alma davranışlarını incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre: erkek bireyler, kadın bireylere oranla daha fazla risk alma eğilimde olmuşlardır. Katılımcılardan daha yaşlı olan, ebeveyn olan ve daha fazla çocuk sahibi olma arzusu içerisinde olan bireylerin grup içi ve gruplar arası rekabet durumlarında daha az risk alma eğiliminde oldukları görülmüştür. Aile içinde doğan son çocuğun çevresel risk alanlarında ve genlerini devam ettirebilme adına risk alma eğiliminin daha fazla olduğu bulunmuştur. Yaşam beklenti süresini kısa bildiren bireylerin de soyunu devam ettirebilme adına risk alma eğilimlerinin daha fazla olduğu gösterilmiştir. Bireyin, geleceği yüksek oranda belirsizlik ile ilişkilendirmesinin ve yaşam süresinin kısa olacağı hakkında inanca sahip olmasının risk alma davranış sıklığı ile ilişki olduğu gösterilmiştir (Hill, Ross & Low 1997). Bireyin yetiştiği ortamın

özelliğine göre belirsizlik durumlarına karşı gösterdiği davranışın da değiştiği belirtilmiştir. Ekonomik belirsizliğin yaşandığı bir durumda, çocukluğunda yoksulluk yaşamış bireylerin varlıklı çevrede büyüyen bireylere oranla daha dürtüsel davrandıkları görülmüştür. Yoksul çevrede büyüyen bireylerin, belirsiz durumlar karşısında kontrol hislerinde yaşamış oldukları düşüşün dürtüsel davranışları ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Mittal & Griskevicius, 2014).

Kişilik özelliklerinin bireylerin farklı alanlardaki risk alma davranışlarında yarattığı etki incelenmiştir. Hayatın farklı alanlarında risk alırken bu riskli seçimlerinde tutarlılık gösteren bireylerin duygusal dengeyi sağlayabilme, koşullar ve diğer insanlar ile uyumlanabilme, sorumluluk duygusu taşıma ve var olan dürtülerinin kontrolünü sağlayarak bunlara yön verebilme gibi kişilik özelliklerinin baskın olduğu bulunmuştur. Bu bireylerin, riskler üzerinde kazanç ve kayıp değerlendirmesi yaparken daha az değişken kullanarak karar verdikleri bulunmuştur. Farklı risk alanlarında, tutarlı risk alma davranışı gösteren bireylerin risk almaktan kaçınan ve risk almaktan kaçınmayan olarak iki gruba ayrıldığı görülmüştür. Dışa dönük olma ve yeni fikirlere, olaylara, durumlara açık olma kişilik özelliğinin risk alma davranışını öngördüğü; sorumluluk duygusu taşıma ve var olan dürtülerinin kontrolünü sağlayarak bunlara yön verebilme kişilik özelliğinin de risk almaktan kaçınma davranışını öngördüğü bulunmuştur. Risk alanlarında tutarlılık gösteremeyen bireylerin ise duygusal dengelerini kurmakta zorlanma, yeni fikirlere, olaylara, durumlara açık olma, sorumluluklarının farkında olmama özelliklerinin baskın olduğu; koşullar ve insanlar ile uyumlu olabilme özelliklilerinin ise düşük olduğu bulunmuştur. Bu kişilerin algıladıkları risk ile yaptıkları kazanç-kayıp hesaplamasının da birbiri ile tutarsız olduğu gösterilmiştir. Uyumlu olmanın özgeci, işbirliği içinde ve başkalarının duygularını anlama motivasyonuna sahip olma yönleri ile; sorumluluk sahibi olmanın ise riskli durumları değerlendirme ve beklenmedik sonuçların etkisinden kaçınma ile bireylerde seçim tutarlılığı sağladığı düşünülmektedir (Soane & Chmiel, 2005). Yapılan araştırma, öz denetim ile patolojik kumar oynama davranışı arasında negatif bir ilişkinin olduğunu göstermiştir. Genel kumar ilgisinin ise bireyin heyecan arayışı içinde oluşu ve dürtüselliği ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Mishra, Lalumière & Williams, 2010).

18-21 yaş kadın ve erkek bireyler ile riskli araba kullanma davranışı üzerine yapılan araştırma sonuçlarına göre erkek bireylerin araba kullanırken kadın bireylere

oranla daha fazla risk içeren davranış sergiledikleri bulunmuştur. Riskli araba kullanma davranışının erken dönem yıkıcı davranış problemleri, ergenlik dönemindeki madde kullanımı ve suç oluşturan davranışlarda bulunma, yanlış kişiler ile yakın arkadaşlıklar kurma ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Hız yapmanın ve alkollü iken araba kullanmanın en fazla yapılan riskli araba kullanma davranışı olduğu gösterilmiştir. Erkek bireyler sokak yarışı yapma ve kırmızı ışıkta geçme davranışı ile kadın bireylerden ayrılmıştır (Fergusson, Swain-Campbell & Horwood, 2003).

Bireyin bir davranışa eğilimli olmasını, davranışını inhibe etmesini ve davranıştan kaçınması gibi özelikleri içeren sistemin, bireyin risk alma davranışı üzerine etkisi incelenmiştir. Kazanmaya olan duyarlılığın ve dürtüselliğin etik alanlarda risk alma davranışını yordadığı bulunmuştur. Duygusal hissizleşmenin ve ödül tepkiselliğinin, finansal risk alma davranışı ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Sağlık alanındaki risk davranışının, bireyin yüksek orandaki dürtüselliği ve düşük oranda hissettiği korku duygusu ile bağlantılı olduğu bulunmuştur. Kuruntuya olan eğilimliliğin, ödül arayışı içinde olmanın ve korku duygusunu hissetmemenin eğlence ile ilgili alanlardaki risk alma davranışını yordadığı gösterilmiştir. Sosyal alanlardaki risk alma davranışının ise düşük oranda var olan korku ve kaygı duyguları, benmerkezci dürtüsellik ve yüksek orandaki ödül arayışı ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Satchell, Bacon, Firth & Corr, 2018). Deneyime açık olma kişilik özelliğinin risk alma davranışı ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Bu kişilik özelliğinin sosyal ve rekreasyonel risk alanlarında alınan riskin faydalı yönlerinin görülmesini etkilediği belirtilmektedir. Kibirli olarak tanımlanan ve dürüst olarak nitelendirilemeyen kişilik özelliklerinin ise sağlık ve etik risk alma alanları ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Weller & Tikir, 2010). Kişilik boyutlanmasında dürüstlük-alçakgönüllülük özellikleri düşük olan bireylerin yüksek olan bireylere oranla risk alma davranışları yüksek olarak bulunmuştur. Duyarlılık özelliği yüksek olan bireylerin risk alma davranışları genel olarak düşük bulunur iken yalnızca kaygıya karşı duyarlı olmanın kazanılacak başarı temelinde risk alma davranışındaki artış ile ilişki olduğu gösterilmiştir. Davranışların sonucundaki kayıplara odaklanılması ile eşleştirilen duygusallığın ise risk alma davranışlarında azalmaya neden olduğu görülmüştür. Sorumluluk sahibi olma özelliği düşük olan bireylerin de başarı elde etme amacı ile risk alma davranışlarının yüksek olduğu bulunmuştur (Weller & Thulin 2012).

Zhang, Chan, Teng ve Zhang (2015) kişilerarası güven hissinin güvenli bağlanma türünde hissedilen güven ve sevgi hissi ile benzer olduğunu belirtmişlerdir; fakat güvenli bağlanma bireyin yakın ilişkide olduğu birey ile arasındaki güçlü duygusal bağ ile ilişkili iken kişilerarası güven, bireyin geçici olarak ilişki kurduğu yabancı bireyler ile olan deneyimleriyle ilişkilidir. Bireylerin sosyal ilişkiler yolu ile hissettikleri sevgi, korunma ve önemsenme hissi kişilerarası güven hissi olarak tanımlanmaktadır. Yardıma ihtiyacı olduğu bir anda yabancı birinden gelen yardım teklifinin bireyde yaratmış olduğu ben önemseniyorum hissi kişilerarası güvene örnek olarak gösterilebilir. Yapılan araştırmada, kişilerarası güven hissinin yokluğu ile bireyin risk alma eğilimi arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur; fakat risk alma alanı işbirliği içinde olmayı gerektiren bir durum ise risk alma ile kişilerarası güven hissi yokluğunun negatif bir ilişki gösterdiği bulunmuştur. Grup içi ve grup dışı üyeler arasındaki kişilerarası güven hissi yokluğunun risk alma ile ilişkisine bakılmıştır. Grup içi üyeler arasındaki kişilerarası güven hissi yokluğunun risk alma davranışı ile pozitif ilişki gösterirken; grup dışı üyeler arasındaki kişilerarası güven hissi yokluğunun risk alma davranışı ile negatif ilişki gösterdiği bulunmuştur (Lu, Zhang & Liu, 2018).

Farklı risk alanlarında riskli davranışlar göstermenin eş seçimini etkilediği görülmüştür. Erkek bireyin rekreasyonel risk alanlarındaki aldığı riskli davranışın kadın bireylerdeki eş seçimini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Bu alandaki risk davranışının yapmış olduğu etkinin, bireyin fiziksel olarak güçlü ve cesaretli olduğu gibi ipuçlarını içermesi yönüyle etkilediği bilinmektedir. Sosyal alanda alınan riskli davranışların da eş seçiminde etkileyici bulunduğu gösterilmiştir. Sağlık, etik ve finansal alanda alınan riskli davranışlar ise alınan risklerin sonuçlarının aileye verebileceği uzun dönemli zarar ihtimali yönü ile eş seçimini olumsuz olarak etkilediği bulunmuştur. Her iki cinsiyette de sosyal ve rekreasyonel risk alanlarındaki risk alma davranışlarının eş seçimini olumlu olarak etkilediği görülmüştür. Sağlık, etik ve finansal alanlardaki risk alma davranışlarının ise her iki cinsiyet için de eş seçiminde olumsuz bir etki yarattığı gösterilmiştir (Wilke, Hutchinson, Todd & Kruger, 2006). Kadın bireylere oranla erkek bireylerin kumar, sağlık ve rekreasyonel risk alanlarında daha fazla risk alma davranışı içine girdikleri bulunmuştur. Kadın bireylerin bu üç risk alanında alınan riskli davranışların olumsuz sonuçlarını daha olası olarak değerlendirdikleri; sağlık ve kumar alanlarındaki risk alma davranışlarının olumsuz sonuçlarını ise daha sert ve zorlu olarak

nitelendirdikleri gösterilmiştir. Davranışların negatif sonuçlarının ortadan kaldırıldığı koşulda da riskli davranışlarda bulunmanın bireye yaşatmış olduğu zevk alma hissinin de erkek bireylerde kadın bireylere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur (Harris & Jenkins-Guarnieri, 2006).

1.6. Ölüm Farkındalığı ve Risk Alma Davranışı İlişkisi

Ölümlülüğün sanal gerçeklik kullanılarak hatırlatıldığı bir araştırmada, sanal gerçeklik manipülasyonundan sonra bireylerin kendilerine ve diğer bireylere karşı oluşabilecek riskli durumları algılamalarında son test sonuçlarının, ön test sonuçlarına göre artış gösterdiği bulunmuştur (Chittaro, Sioni, Crescentini & Fabbro, 2017).

Ölümün hatırlatılması sonucunda iç ve dış kontrol odaklı bireylerin risk alma durumlarına bakılmıştır. Ölümün hatırlatıldığı grupta olan yaptığı bir davranışın ya da olayın kendi davranışı ya da karakter yapısı sonucunda oluştuğuna inanan iç kontrol odaklı bireylerin, yaptığı bir davranışın sonucunun şans, fırsat, kader gibi güçlerin kontrolünde gerçekleştiğine inanan dış kontrol odaklı bireylere oranla daha az risk alma davranışı içinde oldukları bulunmuştur. Ölüm hatırlatıldığında, iç kontrol odaklı bireylerin risk değerlendirmeleri ve risk alma davranışı içinde bulunma oranlarının tutarlı olduğu bulunmuştur. Aynı durumda, durumu çok riskli bulmalarına rağmen dış kontrol odaklı bireylerin, riskli davranışta bulunma oranlarını yüksek bildirdikleri görülmüştür (Miller & Mulligan, 2002; Rotter, 1966). Araştırmacılar, ölümlülük hissinin bireyin yetiştiği ortamdaki kaynakların verimli ya da kıt olmasına göre bireyin davranışlarında farklılığa neden olacağını göstermişlerdir. Ölümlülüğün hatırlatılması, kaynakların kıt olduğu bir ortamda büyümüş bireyin şimdiki zamana verdiği önemin daha yüksek olduğunu ve kısa vadede yüksek meblağlı kumar oynama davranışlarına eğilimli olduğunu bulmuşlardır. Kaynakların verimli olduğu ortamda büyümüş olan bireyin ise gelecek zamana daha fazla önem verdiği ve riskli kumar oynama davranışından kaçındığı gösterilmiştir (Griskevicius, Tybur, Delton & Robertson, 2011).

Ölümlülüğün hatırlatıldığı durumda, heyecan arayışı fazla ve az olan bireylerin risk alma davranışlarına bakılmıştır. Heyecan arayışı az ve ölümün hatırlatıldığı grupta olan bireylerin, ölümün hatırlatılmadığı grupta olan bireylere oranla risk alma oranlarını daha düşük bildirdikleri görülmüştür. Heyecan arayışı fazla olan bireylerde ise ölümün hatırlatıldığı grupta olup olmamak risk alma konusunda belirgin bir farklılığa neden

olmamıştır; fakat ölümlülüğün hatırlatıldığı grupta olan bireylerin risk alma oranları daha yüksek bulunmuştur. Ölümlülüğün hatırlatılması kişilerde farklı mekanizmaların aktive olmasına neden olmaktadır. Bireyler, ölümlülüğün yarattığı kaygıya karşılık kendilik değerlerine odaklanmakta, değerlerini yükseltmekte ve bununla paralel olarak riskli bir davranışta bulunarak ölüm kaygıları ile baş etmeye çalışmaktadırlar (Rosenbloom, 2003).

Ölümlülük farkındalığı yaşayan bireylerin, risk alma davranışlarında özgüvenlerinin yarattığı etkiye bakılmıştır. Ölümlülüğün hatırlatıldığı koşulda yüksek özgüvene sahip bireylerin, düşük özgüvene sahip bireylere oranla daha riskli seçimler yaptıkları görülmüştür. Ölümlülüğün hatırlatıldığı durumda yüksek özgüvene sahip bireylerin yapmış oldukları bu riskli seçimlerin, ölümlülüğün hatırlatılmadığı durumdan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Düşük özgüvene sahip bireyler ise ölümlülüğün hatırlatıldığı durumda daha güvenli seçimler yapma eğilimde olmuşlardır. Bireyler, belirsizlik hissi ve ölümlülüğün hatırlatılması koşullarında karşılaştırılmıştır. Yüksek özgüvene sahip bireylerin, ölümlülük koşulunda riskli seçimler yapma oranlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yüksek özgüvene sahip bireylerin, özgüvenlerinin desteklendiği ve ölümlülüklerinin hatırlatıldığı durumda, özgüvenlerinin onaylanmadığı koşula göre risk alma davranışlarında azalma yaşandığı gözlemlenmiştir. Araştırma katılımcılara ellerindeki farklı materyaller ile verilen alanı istedikleri gibi dizayn etmelerinin istendiği gerçek bir deneyim üzerinden yeniden yapılmıştır. Ölümlülüğün hatırlatıldığı ve yüksek özgüvene sahip bireylerin, fiziksel acı grubundaki yüksek özgüvene sahip bireylere oranla boş alanları daha riskli yani farklı şekiller ve renkler kullanarak doldurdukları bulunmuştur. Düşük özgüvene sahip bireylerin de ölümlülüğün hatırlatıldığı durumda kontrol grubuna oranla boş alanları daha risksiz bir şekilde doldurdukları görülmüştür. Bu bireylerin, ölümün varlığında riskli davranışlar sergileyerek düşük olan özgüvenlerini daha fazla zedeleme durumlarından kaçınmak istedikleri belirtilmiştir. Ölümlülük karşısında özgüveni düşük bireylerin, kendilerini korumaya aldıkları ve riskli seçimlerden uzak durdukları bulunmuştur (Landau & Greenberg, 2006).

Araba kullanma ile özgüven arasında yüksek bir ilişki olduğunu düşünen bireylerin ölümlülük hatırlatıldığında dikkatsiz araba kullanma eğilimlerinde kontrol grubundaki bireylere göre artış yaşandığı bulunmuştur. Özgüven ve araba kullanma arasında anlamlı bir ilişki olmadığını düşünen bireylerin ise ölümlülük hatırlatıldığında

kontrol grubundaki bireylere oranla dikkatsiz araba kullanma oranlarında düşüş olduğu gözlemlenmiştir. Ölümlülüğün hatırlatılmasının yalnızca araba kullanmayı özgüven ile ilişkilendiren bireylerde dikkatsiz araba kullanma eğilimini arttırdığı görülmüştür. Araştırma araba simülasyonu ile gerçeğe yakın deneyime çevrildiğinde ölümün hatırlatıldığı ve araba kullanmayı özgüven ile ilişkilendiren bireylerin araba sürme hızlarının birinci test sürüşünden beşinci test sürüşüne doğru artış gösterdiği bulunmuştur. Bu artış ölümlülüğün hatırlatılmadığı ama araba kullanmayı özgüven ile ilişkilendiren bireylerde, ölümün hatırlatıldığı ve hatırlatılmadığı grupta olup araba kullanma ile özgüveni ilişkilendirmeyen bireylerde görülmemiştir. Bireylere verilen pozitif geri bildirimin yarattığı farklılığa bakılmıştır. Ölümün hatırlatılmasının pozitif geri bildirim alan ve araba sürme ile özgüven arasında bir ilişki olduğunu düşünen bireylerde riskli araba sürme davranışını azalttığı bulunmuştur (Ben-Ari, Florian, & Mikulincer, 1999). Yapılan bir diğer araştırmada da sonuçlar benzer bulunmuş, hızlı araba kullanmayı özgüven ile eşleştirmiş olan ölümlülüğün hatırlatıldığı grupta olan genç erkek bireylerin kontrol gurubunda olan bireylere oranla hızlı araba kullanma davranışlarında artış bulunmuştur (Jessop, Albery, Rutter & Garrod, 2008).

Ölümlülüğün hatırlatıldığı durumlarda kadın bireylerin güneş koruyucu krem kullanım davranışları incelenmiştir. Ölüm hatırlatılması sonrası herhangi bir dikkat dağıtıcı göreve maruz kalmayan bilinçli farkındalıkta olan kadın bireylerin güneş kremi kullanma davranışları ölümün hatırlatılmadığı grupta olan kadın bireylerle karşılaştırıldıklarında daha yüksek bulunmuştur. Ölüm hatırlatılması sonrası dikkat dağıtıcı göreve maruz kalan kadın bireylerin ise güneş kremi satın alma oranlarında düşüş görülmüştür. Bronz ten ve özgüveni eşleştiren kadın bireylerin de ölüm hatırlatılması sonrası güneş kremi kullanma oranlarında azalma görülmüştür. Bireylerin ölüm kaygıları karşısında kültürel dünya görüşünde değer bulan görüşlere göre hareket ettikleri ve ölüm kaygıları karşısında özgüvenlerini koruyacak şekilde riskli davranışlar sergiledikleri gösterilmiştir (Routledge, Arndt & Goldenberg, 2004).

Västfjäll, Peters ve Slovic (2014) tarafından Güney Asya'da 2004 yılında yaşanan tsunami afetinden 2-3 ay sonra, afet sonucu yaklaşık olarak 500 İsveçli vatandaşın öldüğü ya da kaybolduğu bilgisi ile 733 İsveçli vatandaş ile araştırma yapılmıştır. Bireylerin tsunami ya da nötr koşula atandığı durumlardaki risk alma davranışlarına bakılmıştır. Tsunaminin hatırlatıldığı yani deney grubunda olan bireylerin risk alma davranışlarının

arttığı bulunmuştur. Bireylerin, örneğin arkadaşı ile tartışmayı içeren sosyal risk alanındaki ve sınavda kopya çekmeyi içeren etik risk alanındaki risk davranışlarının fayda yönlerini değerlendirmelerinde azalma gösterdikleri bulunmuştur. Tsunaminin hatırlatıldığı gruptaki bireylerin uzun dönemli bireysel sağlık yatırımlarına, kariyer hedeflerinin peşinde ilerlemeye ve herhangi bir materyali elde etmeye verdikleri önemde azalma görülmüştür. Bu hatırlatma sonunda bireylerin yakın ilişkilerine, paralarını sosyal yardım kuruluşlarına bağışlamaya ve kişisel hedeflerindeki başarılarına verdikleri önemde kontrol grubundaki bireylerle karşılaştırıldıklarında artış gözlemlenmiştir.

11 Eylül sonrasında Manhattan'da yaşayan bireylerin saldırıdan 1 ve 6 ay sonraki sigara, alkol ve esrar kullanım oranları araştırılmıştır. Bireylerin saldırıdan sonraki birinci aydaki kesitlerinde %30 oranında, altıncı aydaki kesitlerinde ise %27 oranında bir kullanım artışı bulunmuştur. Araştırmacılar, yaşanılan bu artışta saldırı sonrası bireylerde ortaya çıkan ruh sağlığı bozulmalarının ve kronik olarak ortaya çıkan rahatsızlıkların kontrol edilmesi temelinde olduğunu gözlemlemişlerdir (Vlahov, Galea, Ahern, Resnick & Kilpatrick, 2004).

Yapılan araştırmalar bireylerin varoluşsal kaygı yaşadıkları durumlarda, kaygılarından kaçınmak için daha riskli davranışlar sergilediklerini ve kararlar içerisinde olduklarını göstermektedir. Ölümün hatırlatılması sonrası bireylerin kumar masasında aldıkları kararlar incelenmiş ve ölümün hatırlatıldığı grupta olan bireylerin kontrol grubunda olan bireylere oranla daha riskli seçimler yaptıkları gösterilmiştir (Hart, Schwabach & Solomon, 2010). Ahlaki ikilemlerle karşılaşan ölüm farkındalığı altındaki bireylerin kontrol grubundaki bireylere oranla ikilemleri çözümlerken daha az faydacı bakış açısı ile değerlendirme yaptıkları görülmüştür (Trémolière, Neys & Bonnefon, 2012).

Araştırma bulguları ölümlülüğün hatırlatılması sonucunda hissedilen yaşam tehdidi ile risk alma davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ölümlülüğün hatırlatıldığı koşullara maruz kalan bireylerin alkol, madde kullanım oranlarında ve korunmasız cinsel ilişki yaşama davranışlarında da artış olduğu gösterilmiştir. Sonuçlar ölümün hatırlatıldığı durumlarda erkek bireylerin kadın bireylere oranla daha riskli davranışlar sergilediklerini ve bu artışın özgüven ile risk alma

davranışını eşleştirmiş olan bireylerde daha yüksek olduğunu göstermektedir (Ben-Zur & Zeidner, 2009).

1.7. Araştırmanın Amacı

Ölümlülüğün bireylerin risk alma davranışı üzerindeki etkisini araştırmak araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bağlanma türlerinin ve karanlık üçlü kişilik özelliklerinin, ölümlülük ve risk alma davranışı arasındaki ilişki üzerinde etkilerinin olup olmadığını saptamak araştırmanın bir diğer amacıdır. Bireylerin bağlanma türleri ve karanlık üçlü kişilik özellikleri ile risk alma davranışı arasındaki ilişkiyi saptamak; bağlanma türleri ile karanlık üçlü kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek bu araştırmanın amaçlarını içermektedir. Araştırma örnekleminin demografik özelliklerine göre risk alma davranışlarının incelenmesi de bu araştırmanın amacı kapsamındadır. Bu amaçlar doğrultusunda oluşturulmuş olan hipotezler şu şekildedir:

1. Ana hipotezi, ölümlülüğün hatırlatılmasının bireylerin genel risk alma davranışlarında artışa neden olacağı oluşturmaktadır.
2. Ölümün hatırlatılmasının finansal, sağlık/güvenlik alanlarında risk alma davranışında artışa neden olacağı beklenmektedir.
3. Ölümün hatırlatılmasının etik alanında risk alma davranışında azalmaya neden olacağı beklenmektedir.
4. Ölümlülük manipülasyonu sonrası kaygılı bağlanma türüne sahip olan bireylerin risk alma davranışlarında azalma görülmesi beklenmektedir.
5. Ölümlülük manipülasyonu sonrası kaçıngan bağlanma türüne sahip olan bireylerin risk alma davranışlarında artış görülmesi beklenmektedir.
6. Ölümlümün hatırlatılmasının kaçıngan bağlanan bireylerin sağlık/güvenlik risk alma alanlarındaki risk alma davranışını arttırması beklenmektedir.
7. Ölümlülük manipülasyonu sonucunda narsisizm ve psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin Makyavelizm kişilik özelliğine sahip bireylere oranla risk alma davranışlarında artış görülmesi beklenmektedir.
8. Kaçıngan bağlanma türüne sahip olmak ile risk alma arasında pozitif bir ilişki bulunması beklenmektedir.
9. Kaygılı bağlanma türüne sahip olmak ile risk alma arasında pozitif bir ilişki görülmesi beklenmektedir.

10. Psikopati karanlık üçlü kişilik özelliği ile riskli davranışta bulunma arasında pozitif bir ilişki bulunması beklenmektedir.
11. Psikopati karanlık üçlü kişilik özelliği ile finansal ve etik alanlarında risk alma davranışı arasında pozitif bir ilişki bulunması beklenmektedir.
12. Narsisizm karanlık üçlü kişilik özelliği ile riskli davranışta bulunma arasında pozitif bir ilişki bulunması beklenmektedir.
13. Narsisizm karanlık üçlü kişilik özelliği ile sosyal, sağlık, finansal alanlardaki risk alma davranışı arasında pozitif bir ilişki bulunması beklenmektedir
14. Psikopati karanlık üçlü kişilik özelliği ile kaçıngan bağlanma türü arasında pozitif bir ilişki bulunması beklenmektedir.
15. Narsisizm karanlık üçlü kişilik özelliği ile kaygılı bağlanma türü arasında pozitif bir ilişki bulunması beklenmektedir.
16. Kaçıngan bağlanma türüne sahip olmak ile ilişki süresi arasında negatif bir ilişki görülmesi beklenmektedir.
17. Narsisizm ve psikopati kişilik özelliğine sahip olmak ile ilişki süresi arasında negatif bir ilişki görülmesi beklenmektedir.
18. Genç bireylerin yaşlı bireylere oranla risk alma oranlarının daha yüksek olması beklenmektedir. Yaş alma ile risk alma davranışı arasında negatif bir ilişki bulunması beklenmektedir.
19. Kadın bireylerin risk alma davranışlarının, erkek bireylere oranla daha düşük olması beklenmektedir.
20. Gelir seviyesi ile risk alma davranışı arasında negatif bir ilişki görülmesi beklenmektedir. Gelir seviyesi düşük olan bireylerin risk alma davranışlarının gelir seviyesi yüksek olan bireylere oranla daha yüksek olması beklenmektedir.
21. Dini inanç puanları yüksek olan bireylerin etik alanda risk alma davranışlarının dini inanç puanları düşük olan bireylere oranla daha düşük olması beklenmektedir.

1.8. Önem

Literatürde bireylerin sahip oldukları bağlanma türlerine göre ahlaki, finansal, sağlık/güvenlik, sosyal ve rekreasyonel risk alanlarında birbirlerinden ne şekilde farklı davranışlar sergilediklerini ve seçimler yaptıklarını gösteren belirgin bir araştırma

bulunamamıştır. Literatürde bu araştırmada kullanılan tüm değişkenleri içeren ve bu değişkenlerin birbiri ile ilişkisini inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmadığı için yapılan araştırmanın alana teorik anlamda bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar terapi akışında danışanın gidişatı hakkında terapiste bilgi vermesi kapsamında klinik açıdan önemlidir. Ölüm, insan hayatının bir parçasıdır ve her birey ölümün yarattığı kaygı ile baş edebilmek için birtakım psikolojik mekanizmaları kullanmaktadır (Pyszczynski ve ark., 1997). Bireyler bu kaygıyla baş etmeye çalışırken işlevsel olan ya da olmayan birçok davranış sergilemekte ve karar almaktadırlar (Hart ve ark., 2010; Rosenbloom, 2003). Bu araştırma, bireylerin ölüm ile ilgili deneyimler yaşamaları ve psikolojik destek alma ihtiyacı hissetmeleri halinde içinde bulundukları süreçte yaşayabilecekleri hakkında bireyin kendisine ve terapiste genel bir bilgi sağlaması açısından önemlidir. Bireyin sahip olduğı bağlanma türünün ve karanlık üçlü kişilik özelliğinin risk alma davranışlarında farklılık yarattığı görülmüştür (Jones, 2013; Maes ve ark., 2018; Mikulincer & Florian, 1995; Nguyen & Youssef, 2006). Ölümlülük kaygısı karşısında bireyin sahip olduğu bağlanma türüne ve karanlık üçlü kişilik özelliğine göre risk alma davranışlarında farklılık yaşandığı literatürdeki araştırmalar ile gösterilmiştir (Birnbaum ve ark., 2010; Flexon ve ark., 2016). Araştırmanın, ölümlülük kaygısı ile bireylerin sahip oldukları bağlanma türüne ve karanlık üçlü kişilik özelliklerine göre hayatlarında almış oldukları ya da almaya devam edebilecekleri riskler ve risk eğilimleri hakkında bilgi sağlayacak olmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Ölümün danışanlar üzerinde yarattığı etkinin, danışanın sahip olduğu bağlanma türüne göre risk alma davranışlarında farklılık göstermesi, böyle bir durumun içinde olan danışanın nasıl bir davranış sergileyeceği hakkında terapiste ipuçları vermesinin terapi akışında farklılıklar yaratacağı düşünülmektedir. Bu durum da terapistin terapi süresince danışanın davranışları hakkında bilimsel bir araştırmaya dayalı öngörülebilir yorumlar yapmasını sağlayabilir.

1.9. Varsayımlar

Bu araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcıların evreni temsil ettiği varsayılmaktadır. Araştırma kullanılan ölçeklerin kağıt-kalem üzerinde öz bildirime dayalı olması nedeni ile katılımcıların verdikleri cevapların gerçek ve doğru olduğu

varsayımına dayanmaktadır. Aynı zamanda araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının, ölçülmesi amaçlanan değişkenler için en uygun ölçüm araçları oldukları varsayılmaktadır.

1.10. Sınırlılıklar

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının en uygun ölçüm araçları olduğu düşünülmektedir fakat elde edilen bulgular yalnızca ölçekte sorulan sorular ile sınırlıdır. Risk alma davranışının uygulamalı olarak bir davranış üzerinden değil kağıt-kalem üzerinden ölçülmesi araştırmanın diğer bir sınırlılığını oluşturmaktadır. Kullanılan manipülasyonun etkisi hakkında nesnel bir veri elde edebilmek amacıyla manipülasyonun etkililiğini ölçen bir değişkenin araştırmada yer almaması bir diğer sınırlılığı oluşturmaktadır. Yapılan korelasyon analizlerinde düşük Cronbach alfa katsayısına sahip fakat anlamlı düzeye sahip ilişkilerin nedeninin örneklem büyüklüğü sebebi ile olabileceği belirtilmektedir.

BÖLÜM 2. YÖNTEM

Bu kısımda araştırma konusunun yürütülmesi için izlenmiş olan aşamalar hakkında bilgi verilmektedir. Araştırmanın örneklemi hakkında bilgi verilmesi, veri toplama araçlarının ve verilerin toplanma şeklinin açıklanması, verilerin işlenme yolu ve yorumlanması bahsedilen aşamaları oluşturmaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Çalışma nicel bir araştırma olup neden sonuç ilişkisinin ortaya konulması amacı ile deneysel çalışma modeli ile oluşturulmuştur. Deneysel çalışma modeli manipülasyonu, bağımsız değişkene etki edildiğinde bağımlı değişken üzerinde yarattığı etkinin incelenmesini; örneklemin evren içerisinden rastgele seçilmesini, seçilen örneklemdeki bireylerin gruplara seçkisiz olarak atanmasını ve kontrol grubunun varlığını içermektedir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014).

Araştırmada moderatör (düzenleyici) değişken etkisi incelenmiştir. Düzenleyici değişken bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkide, bağımsız olan değişkenin bağımlı değişken üzerindeki ilişki etkisini güçlendiren, zayıflatan ya da yönünü değiştiren bir etki olarak tanımlanmaktadır (Baron & Kenny, 1986). Bu araştırmada da karanlık üçlü ve bağlanma türleri değişkenlerinin düzenleyici değişken oldukları düşünülerek analizleri yapılmıştır. Çalışmanın bağımsız ve bağımlı değişkeni sırası ile ölümlüğün hatırlatılması ve risk alma davranışıdır. Araştırma deney ve kontrol grubu olarak iki grup üzerinden yürütülmüştür. Deney grubunda ölümlülüğün hatırlatılması kullanılırken, kontrol grubunda acı hatırlatılması kullanılmıştır.

Araştırmayı oluşturan bağlanma türleri, karanlık üçlü kişilik özellikleri ve risk alma davranışları değişkenlerinin birbirleri ile olan ilişkileri incelenmiş ve bunun için korelasyon analizleri uygulanmıştır.

2.2. Örneklem

Literatür taraması sonucu araştırmanın değişkenlerini barındıran bir meta-analiz çalışması bulunamadığı için orta büyüklükte bir etki için etki büyüklüğü (d) .35 olarak

belirlenmiş olup, etkiyi %80 güç oranında saptayabilmek için katılımcı sayısı en az 204 olarak belirlenmiştir (Faul, Erdfelder, Buchner & Lang, 2009).

Hedeflenen 204 katılımcı sayısı veri toplanması sırasında 419 katılımcı sayısına ulaşmıştır. Katılımcıların 214'ü deney, 205'i kontrol grubunda bulunmaktadır. Örneklemdeki bireyleri Alanya ve İstanbul şehirlerinde yaşayan ve gönüllülük esası ile araştırmaya katılmış olan katılımcılar oluşturmaktadır.

Araştırmadaki deney ve kontrol grubundaki bireylerin bilgileri ise tablo 1'de gösterildiği şekildedir.

Tablo 2.2.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Deney (n=214)				Kontrol (n=205)			
Değişkenler	n	%	Ort.	Aralık	n	%	Ort.	Aralık
Yaş			26.70	18-69			26.99	18-68
Cinsiyet								
Kadın	116	54.2			124	60.5		
Erkek	94	43.9			81	39.5		
Eğitim Durumu								
İlkokul	6	2.8			4	2		
Ortaokul	5	2.3			7	3.4		
Lise	28	13.1			48	23.4		
Üniversite	162	75.7			138	67.3		
Yüksek lisans/doktora mezunu	12	5.6			8	3.9		

Tablo 2.2.2. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler (devamı)

Tablo 2								
	Deney				Kontrol			
Değişkenler	n	%	Ort.	Aralık	n	%	Ort.	Aralık
Medeni Durum								
Evli	39	18.2			50	24.4		
Bekar	167	78			144	70.2		
Boşanmış	4	1.9			5	2.4		
Dul	3	1.4			5	2.4		
Aylık Gelir								
0 - 3.000 ₺	62	28.9			73	36,6		
3.000 - 7.000 ₺	98	45.8			92	44.8		
7.000 ₺ ve üzeri	52	24.3			36	17.6		
Ebeveyn Yaşam								
Anne Yaşıyor	201	93.9			190	92.7		
Anne Yaşamıyor	13	6.1			15	7.3		
Baba Yaşıyor	183	85.5			180	87.8		
Baba Yaşamıyor	30	14.0			25	12.2		
Ebeveyn Birliktelik								
Birlikte	169	79			179	87.3		
Boşanmış	21	9.8			12	6.3		
Ayrı	12	5.6			5	2.4		

Tablo 2.2.3. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler (devamı)

Tablo 3						
	Deney			Kontrol		
Değişkenler	n	%	Ort.	n	&	Ort.
İlişki Süresi (ay)			52.63			69.04
İlişki Durumu						
Devam	76	35.5		92	44.9	
Bitmiş	116	54.2		100	48.8	
İlişkisi Olmamış	19	8.9		11	5.4	
İlişkinin Niteliği						
Ciddi	129	60.3		133	64.9	
Ciddi Değil	61	28.5		55	26.8	
İlişkisi Olmamış	19	8.9		11	5.4	
Dini İnanç						
Hiç ya da kısmen inanmayan	60	28		52	25.4	
Ne inanan ne inanmayan	45	21.0		52	25.4	
Tamamen ya da kısmen inanan	106	49.5		93	45.3	

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet dağılımı incelendiğinde % 57.3'ü kadın (n = 240), % 41.8'i erkek (n = 175) katılımcılardan oluşmaktadır. % 1.0'ı (n = 4) ise herhangi bir cinsiyet bildirmemiştir. Örneklem 18-69 yaş aralığındaki bireylerden oluşmaktadır ve örneklemin yaş ortalaması %26.84 olarak tespit edilmiştir. Bireylerin %55.1'i (n = 231) 18-23 yaş aralığında, %43.2'si (n = 181) 24-69 yaş aralığında bulunmaktadır. % 1.7'si (n = 7) ise herhangi bir yaş bildirmemiştir.

Bireylerin eğitim durumları %2.4'ü (n = 10) ilkokul mezunu, %2.9'u (n = 12) ortaokul mezunu, %18.1'i (n = 76) lise mezunu, %71.6'sı (n = 300) üniversite mezunu, %4.8'i (n = 20) yüksek lisans/doktora mezunu şeklindedir. %0.2'si (n = 1) eğitim durum bilgisi vermemiştir.

Gelir seviyelerine göre katılımcıların aylık gelir dağılımının %32.3'ünün (n = 135) 0-3.000 Türk Lirası, %45.3'ünün (n = 190) 3.000-7.000 Türk Lirası ve % 21'inin (n = 88) 7.000 Türk Lirası ve üzeri olduğu tespit edilmiştir. %1.4'ü (n = 6) aylık gelir bildirmemiştir.

Katılımcıların % 21.2'si evli (n = 89) , %74.2'sı bekar (n = 311) %2.1'i boşanmış (n = 9) ve %1.9 'sı dul (n = 8) medeni durumunda olan bireyler tarafından oluşmaktadır. %0.5'i (n = 2) herhangi bir medeni durum bildirmemiştir.

Bireylerin %95.2'sinin (n = 399) bakımını doğumdan itibaren öz annesi ve babası üstlenmiştir.

Ebeveyn birliktelik durumları bakımından %83.1'i (n = 348) birlikte, %8.1'i (n = 34) boşanmış ve %4.1'i (n = 17) ayrı olarak bildirmiştir. %4.8'i (n = 20) ebeveyn birliktelik durum bilgisi bildirmemiştir.

Katılımcıların annelerinin eğitim durumları incelendiğinde %5'i (n = 20) okuma yazma bilmiyor, %30.5'i (n = 128) ilkokul, %18.9'u (n = 79) ortaokul, %29.8'i (n = 125) lise, %15.3'ü (n = 64) üniversite ve %0.2'si (n = 1) lisansüstü eğitim düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Baba eğitim düzeyleri %1'i (n = 4) okuma yazma bilmiyor, %21.2'si (n = 89) ilkokul, %17.7'si (n = 74) ortaokul, %32'si (n = 134) lise, %23.4'ü (n = 98) üniversite, %3.3'ü (n = 14) lisansüstü şeklinde bildirilmiştir. Katılımcıların %0.2'si (n = 1) anne eğitim durumu, %1.4'ü (n = 6) baba eğitim durumu hakkında herhangi bir bilgi vermemiştir.

Dini inanç puanlarına göre katılımcıların %26.7'si (n = 112) kendilerini hiç ya da kısmen inanmayan, %23.2'si (n = 97) ne inanan ne inanmayan, %47.6'sı (n = 199) tamamen ya da kısmen inanan olarak bildirmişlerdir. %2.6'sı (n = 11) ise inanç puanları hakkında herhangi bir bilgilendirmede bulunmamıştır.

Örneklemdeki katılımcıların 401'inin en uzun ilişki süre ortalaması 60.65 ay olarak bulunmuştur. Katılımcıların en uzun ilişkileri olarak tanımladıkları ilişkilerin %40.1'i (n = 168) devam, %51.6'sı (n = 216) ise bitmiş durumdadır. Bireylerin %7.2'sinin (n = 30) herhangi bir ilişkisi olmamış, %1.2'si (n = 5) ise konu hakkında bilgi vermemiştir. Bireylerin %62.5'i (n = 262) bahsettikleri ilişkinin ciddi olduğunu düşündükleri, %27.7'si (n = 116) ise bu ilişkinin ciddi olduğunu düşünmedikleri bilgisi vermiştir. %2.6'sı (n = 11) ise herhangi bir bilgi vermemiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacına ulaşılabilmek için veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan form, görev ve ölçekler hakkında detaylı bilgi bu kısımda verilecektir.

Bireylerin demografik bilgilerinin alınması amacı ile çalışmaya özel olarak kişisel bilgi formu oluşturulmuştur. Katılımcıların deney ya da kontrol grubunda olmasına göre ölüm ya da acı manipülasyonu kullanılmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II, Dirty Dozen Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği ve DOSPERT (Domain-Specific Risk-Taking) Risk Alma Ölçeği kullanılmıştır. Cevaplanan soruların etkisini katılımcıların üzerinden kaldırabilmek amacı ile dikkat dağıtıcı görev kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu, katılımcılar hakkında bilgi edinilmesi amacı ile çalışmanın konusu ile bağlantılı soruları da içeren ve araştırmacı tarafından hazırlanan 18 sorudan oluşmaktadır. Formda: yaş, cinsiyet, medeni durum, anne-baba eğitim durumu gibi kişinin demografik özelliklerine ilişkin sorular bulunmaktadır. Form Ek-1'de yer almaktadır.

2.3.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (Experiences in Close Relationships-Revised)

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II düzenlenmiş hali yetişkin bağlanma boyutlarını belirlemek amacıyla Fraley, Waller ve Brennan (2000) tarafından 18'i kaygı (Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım), 18'i kaçınmacı (Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim) bağlanma boyutlarını belirlemek üzere 36 maddeden oluşturulmuştur. Her madde 7'li Likert tipi ölçek kullanılarak hazırlanmıştır (1 = hiç katılmıyorum, 7 = tamamen katılıyorum). Ölçeğin güvenirlik Cronbach alfa değerleri kaygı boyutu için .91, kaçınma boyutu için .94 bulunmuştur.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçekte ters kodlanan maddeler: 4, 8, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 26, 30, 32, 34 ve 36'ncı maddelerdir. Kaçıngan bağlanma çift sayıya sahip soru maddelerinin ortalaması; kaygılı bağlanma tek sayıya sahip soru maddelerinin ortalaması alınarak hesaplanmaktadır. Ölçeğin kaçınma ve kaygı için iç tutarlılığının Cronbach alfa katsayıları .90 ve .86'dır. Ölçeğin kaygı ve kaçınma boyutlarının test-tekrar test tutarlılık sonuçları da sırasıyla .82 ve .81 olarak bulunmuştur. Ölçek Ek-2'de yer almaktadır.

Bu çalışmada envanterin iç tutarlık Cronbach alfa katsayısı .87 olarak bulunmuştur. Envanterin kaçıngan ve kaygılı bağlanma alt boyutları Cronbach alfa katsayıları sırasıyla .84 ve .84 olarak bulunmuştur.

2.3.3. Dirty Dozen Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği

Dirty Dozen Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği narsisizm, psikopati ve Makyavelizm kişilik özelliklerinin belirlenmesi için Jonason ve Webster (2010) tarafından dört maddesi narsisizm (Başkalarının beni dikkate almasını istemeye eğilimliyim), dört maddesi psikopati (Pişmanlık duymamaya eğilimliyim), dört maddesi Makyavelizm (İstediğimi elde etmek için başkalarını manipüle etmeye eğilimliyim) kişilik özelliğini belirlemek üzere on iki maddeden oluşturulmuştur. Her madde 5'li Likert tipi ölçek kullanılarak hazırlanmıştır (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum). Ölçeğin iç tutarlılık Cronbach alfa değeri .83 olarak bulunmuştur. Makyavelizm iç tutarlık Cronbach alfa katsayısı .77, psikopati iç tutarlık Cronbach alfa

katsayısı .69 ve narsisizm iç tutarlık Cronbach alfa katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test tekrar test güvenirlik Cronbach alfa katsayısı .97 bulunmuş ve alt boyutlarının test tekrar test güvenirlik Cronbach alfa katsayısı ise .79 ve .91 aralığında bulunmuştur.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Özsoy, Rauthmann, Jonason ve Ardıç (2017) tarafından yapılmıştır. Testin iç tutarlılık Cronbach alfa katsayıları narsisizm, psikopati ve Makyavelizm için sırası ile .80, .67 ve .81 olarak bulunmuştur. Ölçek Ek-3'te bulunmaktadır.

Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlık Cronbach alfa katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Ölçeğin narsisizm, psikopati ve Makyavelizm alt boyutları iç tutarlık Cronbach alfa katsayıları sırası ile .79, .69 ve .82 olarak bulunmuştur.

2.3.4. DOSPERT (Domain-Specific Risk-Taking) Risk Alma Ölçeği

DOSPERT (Domain-Specific Risk-Taking) Risk Alma Ölçeği 40 maddeden oluşan ilk hali ile Weber, Blais ve Betz (2002) tarafından oluşturulmuştur. Ölçek Blais ve Weber (2006) tarafından 30 maddeye indirilerek kısaltılmıştır. Ölçek beş ana risk alanı üzerinden (ahlaki, finansal, sağlık/güvenlik, sosyal ve rekreasyonal risk) risk alma ve risk algılama arasındaki risk getiri ilişkisini 30 soru üzerinden ölçmektedir. Her madde 7'li Likert tipi ölçek kullanılarak hazırlanmıştır (1= Çok düşük olasılıkla, 5= Çok yüksek olasılıkla). Testin görünür risk alma güvenirlik Cronbach alfa katsayısı .70 ile .84 aralığında (ortalama α = .78), risk algılama güvenirlik Cronbach alfa katsayısı .70 ile .80 aralığında (ortalama α = .77) bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarının risk alma güvenirlik katsayıları etik .68, finansal .80, sağlık/güvenlik .66, rekreasyonel .84 ve sosyal .70 olarak bildirilmiştir.

Ölçeğin Türkçe çevirisi Gürsel (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe versiyonunda testin güvenirlik Cronbach alfa değeri .89 olarak bulunmuştur (Aktaş & Erhan, 2015).

Ölçekteki numaralandırılmış 30 soru içerisinden 6, 9, 10, 16, 29, 30. sorular ahlaki; 3, 4, 8, 12, 14, 18. sorular finansal; 5, 15, 17, 20, 23, 26. sorular sağlık; 1, 7, 21, 22, 27, 28. sorular sosyal ve 2, 11, 13, 19, 24, 25. sorular eğlence (rekreasyonel) risk alanı hakkındadır (Gürsel, 2010). Ölçek Ek-4'te verilmiştir.

Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlık Cronbach alfa değeri .85 olarak bulunmuştur. Ölçek alt boyutlarının güvenirlik katsayıları ise etik .57, finansal .76, sağlık/güvenlik .62, rekreasyonel .82 ve sosyal .56 olarak bulunmuştur.

2.3.5. Ölüm ve Acı Manipülasyonu

Ölüm manipülasyonu iki açık uçlu sorudan oluşmaktadır (Rosenblatt, Greenberg, Solomon, Pyszczynski & Lyon, 1989). Katılımcılara, kendi ölümlerini düşünmelerinin onlarda yarattığı duygular ve fiziksel olarak artık ölü olduklarında onlara ne olacağını düşündükleri hakkında iki açık uçlu soru yöneltilmektedir.

İki açık uçlu sorudan oluşan acı manipülasyonu da yoğun bir acı hissetmenin katılımcıda uyandırdığı duygular ve fiziksel olarak yoğun bir acı hissedildiğinde katılımcının kendisine ne olacağını düşündüğü şeklinde iki sorudan oluşmaktadır. Manipülasyonlar Ek-5'da yer almaktadır.

2.3.6. Dikkat Dağıtıcı Görev

Dikkat dağıtıcı görev, Doğulu (2012) tarafından yüksek lisans tezinde kullanılmış olan 12x12'lik bir matrisle 12 kelimenin tespit edilmesinden oluşan kelime bulmacasıdır. Bu görev, araştırmada bulmacanın 7x12'lik boyutlarına ve 7 kelimeye indirilmiş hali ile kullanılmıştır.

2.4. İşlem

2.4.1. Veri Toplama

Veri toplama işlemi, etik kurul izninin alınması ile Eylül 2018 ve Ocak 2019 tarihleri arasında toplanmıştır. İşlem, katılımcıların kağıt kalem yöntemi ile anketleri doldurmaları üzerinden yapılmıştır. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalı olup, katılımcılara istedikleri zaman çalışmayı bırakabilecekleri bilgisi verilmiştir.

Anketlerdeki ölçeklerin sıralanış şekli ölümlülüğün ya da acının hatırlatılması, DOSPERT risk alma ölçeği, dikkat dağıtıcı görev olan kelime bulmacası, yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri –II, dirty dozen kısaltılmış karanlık üçlü ölçeği ve kişisel bilgi formu

şeklindedir. Uygulama araştırmacı tarafından yapılmış olup anketlerin doldurulma süresinin ortalama 20 dakika olduğu belirlenmiştir.

Katılımcılara öncelikle araştırmayla alakalı gerekli bilgiler verilmiş, anketler araştırmaya katılmak isteyen bireylere onam formu dağıtılarak verilmiştir. Anketler kontrollü bir şekilde gönüllülük esasına dayalı olarak, 18-70 yaş aralığındaki yetişkin bireylere dağıtılmıştır. Araştırma İstanbul ili ve Antalya'nın Alanya ilçesinde ikamet eden bireyler ile yapılmıştır. Katılımcıların bir kısmını Doğuş Üniversitesi'nde okuyan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Bu bireylere anketler gönüllülük esasına bağlı olarak sınıf içerisinde verilmiştir.

Araştırmanın konusu onam formunda kişilerin yakın ilişkilerdeki tutumları olarak belirtilmiştir. Katılımcının anketi bitirmesinin ardından uygulayıcı tarafından çalışmanın asıl amacı hakkında katılımcıya bilgi verilmiş ve araştırmanın asıl amacı aktarılmıştır.

2.4.2. Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen veriler kodlanarak, analizlerinin yapılması için Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi'ne (SPSS 21) aktarılmıştır.

Ana etkinin: ölümlülüğün hatırlatılmasının risk alma davranışlarında artışa neden olacağı hipotezi için bağımsız gruplar t-testi kullanılmıştır. Çoklu bağımsız gruplar içeren değişkenlerin analizinde tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırmadaki değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkilerini incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Ölümlülük ve risk alma davranışı arasındaki ilişkide moderatör etki olacağı düşünülen bağlanma türlerinin ve karanlık üçlü kişilik özelliklerinin analizi için moderatör regresyon analizi uygulanmıştır.

BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Bulgular

Bu bölüm araştırmanın hipotezlerine uygun olarak yapılan istatiksel analizlerin sonuçlarını içermektedir.

Yapılan istatiksel analizlerin sonuçları şu şekildedir:

3.1.1. Ölümlülük Farkındalığının Risk Almaya Etkisi

Ölümlülük manipülasyonunun risk alma davranışı üzerindeki etkisinin t-test analiz sonucuna göre ölümün hatırlatıldığı deney grubunda olan bireylerin (*Ort.* = 3.35, *ss* = .82) risk alma davranışlarının kontrol grubunda olan bireylere (*Ort*. = 3.18, *ss* = .90) göre sınırda anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur, *t* (381) = 1,961, *p* = .051. Analiz sonuçları Tablo 4 içerisinde yer almaktadır.

3.1.1.1. Araştırma Gruplarının Risk Alma Puanlarına Göre Karılaştırılmasını İçeren t Testi Sonuçları

Tablo 4

Deney ve Kontrol Gruplarının Genel Risk, Finansal, Sağlık ve Etik Risk Alma Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Yapılan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Değişkenler	Genel Risk	n	Ort.	ss	t	p
Grup	Deney	199	3.352	.825	1,961	.051
	Kontrol	191	3.180	,904		
Değişkenler	Finansal Risk	N	Ort.	ss	t	p
Grup	Deney	211	3.064	1.310	1.863	.063
	Kontrol	203	2.830	1.241		
Değişkenler	Sağlık Risk	N	Ort.	ss	t	p
Grup	Deney	213	3.283	1.212	2.105	0.36
	Kontrol	205	3.020	1.335		
Değişkenler	Etik Risk	N	Ort.	ss	t	p
Grup	Deney	207	1.915	.887	0.986	.325
	Kontrol	198	1.827	.908		

$*p < .05$

Tablo 4 içerisinde gösterildiği şekilde ölümün hatırlatıldığı grupta olan bireylerin (*Ort.* = 3.06, *ss* = 1.31) finansal alanda risk alma davranış puan ortalamalarının acı grubunda olan bireylere (*Ort.* = 2.83, *ss* = 1.24) göre anlamlı derecede farklılaşmadığı bulunmuştur, t (412) = 1,863, p = .063. Tablo 2'de gösterildiği şekilde ölüm grubunda olan bireylerin (*Ort.* = 3.28, *ss* = 1.21) sağlık/güvenlik konularında riskli davranışta bulunma puanlarının acı grubunda olan bireylere (*Ort.* = 3.02, *ss* = 1.33) oranla anlamlı derecede farklılaştığı bulunmuştur, t (409) = 2,105, p = .036. Her iki risk alanında da ölüm grubunda olan bireylerin risk alma davranışlarında artış olduğu saptanmıştır.

Ölümün hatırlatıldığı grupta olan bireylerin (*Ort.* = 1.91, *ss* = 0.88) etik alanda risk alma davranış puan ortalamalarının acı grubunda olan bireylere (*Ort.* = 1.82, *ss* = 0.90) göre anlamlı derecede farklılaşmadığı tespit edilmiştir, t (403) = 0,986, p = .325. Analiz sonucu Tablo 4 içerisinde gösterilmektedir.

3.1.2. Bağlanma Türünün ve Karanlık Üçlü Kişilik Özelliğinin Risk Alma Davranışında Moderatör Etkisi

Araştırmada ölümlülük manipülasyonu ile risk alma davranışı arasındaki ilişkide kaygılı ve kaçıngan bağlanma türlerinin ayrı ayrı moderatör etkisi incelenmiştir. Bu amaçla öncelikle iki kategorili nominal bir değişken olan manipülasyon kukla değişkene dönüştürülmüş ve ardından yordayıcı değişkenler ve yordanan değişken standart skorlara çevrilmiştir. Vaka sayısı dâhilinde (n = 419) verilerin normal dağıldığı ve homojenlik varsayımlarının karşılandığı varsayılmıştır.

Kaygılı bağlanmanın analiz sonuçlarına göre manipülasyon bağımsız bir şekilde risk alma davranışını yordamamaktadır (β = -.081, p = .123). Manipülasyonun moderatör değişkenle olan etkileşimi anlamsızdır (β = -.007, p = .896).

Kaçıngan bağlanmanın analiz sonuçlarına göre manipülasyon bağımsız bir şekilde risk alma davranışını yordamadığı (β = -.094, p = .075) ve manipülasyonun moderatör değişkenle olan etkileşiminin anlamsız olduğu görülmüştür (β = -.027, p = .614).

Araştırma hipotezlerinden ölümlülük manipülasyonu ile sağlık alanında risk alma davranışı arasındaki ilişkide kaçıngan bağlanma türünün moderatör etkisi incelenmiştir. Bu amaçla öncelikle iki kategorili nominal bir değişken olan manipülasyon kukla değişkene dönüştürülmüş ve ardından yordayıcı değişkenler ve yordanan değişken standart skorlara çevrilmiştir. Vaka sayısı dâhilinde (n = 419) verilerin normal dağıldığı ve homojenlik varsayımlarının karşılandığı varsayılmıştır. Analiz sonuçlarına göre manipülasyon bağımsız bir şekilde sağlık alanında risk alma davranışını yordarken (β = -.103, p = .044), manipülasyonun moderatör değişkenle olan etkileşimi anlamsızdır (β = -.067, p = .193).

Ölümlülük manipülasyonu ile risk alma davranışı arasındaki ilişkide psikopati, narsisizm ve Makyavelizm karanlık üçlü kişilik özelliklerinin moderatör etkisi incelenmiştir. Bu amaçla öncelikle iki kategorili nominal bir değişken olan manipülasyon

kukla değişkene dönüştürülmüş ve ardından yordayıcı değişkenler ve yordanan değişken standart skorlara çevrilmiştir. Vaka sayısı dâhilinde (n = 419) verilerin normal dağıldığı ve homojenlik varsayımlarının karşılandığı varsayılmıştır.

Psikopati için yapılan analiz sonuçlarına göre manipülasyon bağımsız bir şekilde risk alma davranışını yordamaktadır (β = -.100, p = .033). Manipülasyonun moderatör değişkenle olan etkileşimi anlamsızdır (β = -.066, p = .162).

Narsisizm için yapılan analiz sonuçları manipülasyon bağımsız bir şekilde risk alma davranışını yordadığı (β = -.100, p = .047) ve manipülasyonun moderatör değişkenle olan etkileşiminin anlamsız olduğunu göstermektedir (β = .051, p = .309).

Makyavelizm için yapılan analiz sonuçlarına göre manipülasyon bağımsız bir şekilde risk alma davranışını yordamadığı (β = -.086, p = .065) ve manipülasyonun moderatör değişkenle olan etkileşiminin de anlamsız olduğunu göstermektedir (β = .026, p = .576).

3.1.3. Değişkenler Arası İlişkiler ve Karşılaştırmalar

Bireyler cinsiyetlerine göre bağlanma ve karanlık üçlü kişilik özellikleri üzerinden analiz edilmiştir. Yapılan t testi analiz sonucuna göre kaygılı bağlanma puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılık göstermediği görülmüştür (p = .276). Kaçıngan bağlanma puan ortalamaları ise kadın (*Ort.* = 3.11, *ss* = 1.14) ve erkek (*Ort.*= 2.82, *ss* = .92) bireyler arasında anlamlı derecede farklılık göstermektedir, t (372) = 2,726, p = .007. Kadınların kaçıngan bağlanma puan ortalamaları erkek bireylerden daha yüksek bulunmuştur.

Karanlık üçlü kişilik özelliklerine göre ise sonuçlar şu şekilde çıkmıştır: Kadın (*Ort.* = 1.98, *ss* = 1.07) ve erkek (*Ort.* = 2.24, *ss* = 1.10) bireylerin Makyavelizm karanlık üçlü kişilik özellikleri puan ortalamaları anlamlı farklılık göstermektedir, t (410) = -2,326, p = .020. Erkek bireylerin Makyavelizm karanlık üçlü puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Psikopati puan ortalamalarına bakıldığında kadın (*Ort.* = 1.90, *ss* = .93) ve erkek (*Ort.* = 2.12, *ss* = .98) bireylerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir, t (411) = -2,289, p = .023. Erkek bireylerin psikopati puanlarının kadın bireylerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bireylerin narsisizm puan ortalamalarına bakıldığında kadın (*Ort.* =3.28, *ss* = 1.06) ve erkek (*Ort.* = 3.06, *ss* = 1.09) bireyler

Tablo 3.1.3.1. Karanlık Üçlü Kişilik Özelliği ile Risk Alma Alanları Korelasyon Analizi Sonuçları

Tablo 5

Karanlık Üçlü Kişilik Özelliği Alt Boyutları ile Risk Alma Alanları Arasındaki İlişki

Değişkenler	Etik	Finans	Sağlık/Güvenlik	Eğlence	Sosyal	Genel Risk
Makyavelizm	.466*	.345*	.321*	.181*	.198*	.408*
Narsisizm	.181*	.217*	.064	.072	.174*	.202*
Psikopati	.351*	.295*	.310*	.243*	.193*	.395*
Karanlık Üçlü	.426*	.368*	.288*	.212*	.264*	.433*

** $p < .001$*

arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Kadın bireylerin narsisizm puanlarının erkek bireylerden daha yüksek olduğu bulunmuştur, t (403) = -2,936, p = .004.

Bağlanmanın kaçıngan bağlanma alt boyutu ile genel risk alma davranışı arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, r = -.133, p = .012. Kaygılı bağlanma türüne sahip olmak ile genel risk alma davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, r = .052, p = .326.

Karanlık üçlü kişilik özelliğinin alt boyutu olan psikopati ile riskli davranışta bulunma arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, r = .395, p < .001. Psikopati karanlık üçlü kişilik özelliği ile finansal (r = .295) ve etik (r = .351) alanda riskli davranışta bulunmak arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (her iki durumda da p < .001). Narsisizm kişilik özelliği ile riskli davranışta bulunma arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, r = .202, p < .001. Narsisizm karanlık üçlü kişilik özelliği ile sağlık alanında riskli davranışta bulunma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, p = .199. Sosyal (r =.174) ve finansal (r = .217) risk alanlarında, riskli davranışta bulunma ile narsisizm karanlık üçlü kişilik özelliği arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilşki bulunmuştur (her iki durumda da p < .001). Tablo 5 bu bilgiyi göstermektedir.

Yapılan korelasyon analizinde psikopati ile kaçıngan bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, p = .197. Narsisizm ile kaygılı bağlanma arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır, r = .273, p < .001. Analiz sonuçları Tablo 6 içerisinde yer almaktadır.

Kişilik özellikleri ve bağlanma türleri ile ilişki süreleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Kaçıngan bağlanma ve ilişki süresi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır p = .12. Psikopati (r = -.09) ile ilişkinin süresi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, *p* = .066. İlişki süresi ile narsisizm karanlık üçlü kişilik özelliği (*r* = -.194) arasında ise negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır, *p* < .001. Bu bilgiler tablo 7 içerisinde gösterilmektedir.

Tablo 3.1.3.2. Karanlık Üçlü Kişilik Özelliği ile Bağlanma Türleri Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Tablo 6

Karanlık Üçlü Kişilik Özelliği Alt Boyutları ile Bağlanma Türleri Arasındaki İlişki

Değişkenler	Kaçıngan Bağlanma	Kaygılı Bağlanma
Makyavelizm	.038	.208*
Narsisizm	.018	.273*
Psikopati	.066	.050
Karanlık Üçlü	.028	.235*

**p < .001*

Yaş grupları bireylerin üniversiteden mezun olmaları beklenen 23 yaştan ayrılmıştır. Yaş grupları ve genel risk alma davranışı arasındaki ilişki için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre risk alma davranışı bakımından 18-23 yaş aralığında olan bireyler (*Ort* = 3.36, *ss* = .88) ile 24-69 yaş aralığında olan bireyler (*Ort* = 3.16, *ss* = .81) arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur, *t* (381) = 2,228, *p* = .026.

18-23 yaş aralığında olan bireylerin 24-69 yaş aralığında olan bireylere oranla risk alma davranış puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yaş ile risk alma davranışı arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır, *r* = -.184, *p* < .001. Bu bilgi Tablo 8'da gösterilmektedir.

Tablo 3.1.3.3. Bağlanma Türleri Alt Boyutu ve Karanlık Üçlü Kişilik Özellikleri Alt Boyutu ile İlişki Süresi Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Tablo 7

Kaçıngan Bağlanma, Narsisizm, Psikopati Kişilik Özelliği ile İlişki Süresi İlişkisi

Değişkenler	İlişki Süresi
Kaçıngan	-.081
Narsisizm	-.194*
Psikopati	-.092

**p < .001*

Tablo 3.1.3.4. Yaş Gruplarının Risk Alma Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları

Tablo 8

Yaş Gruplarının Genel Risk Alma Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Yapılan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Değişkenler	Genel Risk Alma	N	Ort.	ss	t	p
Yaş	18-23	219	3.3626	.88710	2.228	.026
	24-69	164	3.1652	.81654		

p < .05

Cinsiyetin risk alma davranışı üzerinde yarattığı farklılığa bakıldığında, kadın bireylerin (*Ort* = 3.04, *ss* = .80) risk alma davranış puan ortalamaları ile erkek bireylerin (*Ort* = 3.57, *ss* = .86) risk alma davranış puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır, *t* (385) = -6,166, *p* < .001. Kadın bireylerin risk alma puanlarının erkek bireylere oranla daha düşük olduğu görülmektedir. Analiz sonucu Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 3.1.3.5. Cinsiyetin Risk Alma Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına Yöenelik t Testi Sonuçları

Tablo 9

Cinsiyetin Genel Risk Alma Değişkenine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Yapılan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Değişkenler	Genel Risk Alma	n	Ort.	ss	t	p
Cinsiyet	Kadın	224	3.046	.803	-6.166	.001
	Erkek	163	3.574	.867		

p < .05

Gelir seviyesi ile risk alma davranışı değişkenleri arasında yapılan analizlerde ise; bireylerin gelir seviyeleri 0-3.000, 3.000-7.000, 7.000 Türk Lirası ve üzeri şeklinde üç ayrı gelir seviyesine ayrılmıştır. Gelir seviyesi ve genel risk alma davranışı karşılaştırması yapmak için yapılan ANOVA sonuçlarına göre puanların anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür, $F(2, 382) = 6.742$, $p = .001$. Yapılan Tukey HSD post hoc analizi sonuçlarına göre 0-3.000 Türk Lirası gelir seviyesine sahip bireylerin (*Ort* = 3.12, ss = .88) 7.000 Türk Lirası ve üzeri gelir seviyesine sahip bireylere (*Ort* = 3.56, ss = .84) oranla genel risk alma davranışlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Buna göre 7.000 Türk Lirası ve üzeri gelir seviyesine sahip bireylerin risk alma puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda risk alanlarından finansal risk alma alanı gelir seviyelerine göre anlamlı farklılık göstermiştir, $F(2, 405) = 8.642$, $p < .001$. Bu farklılığın genel risk almada olduğu gibi 0-3.000 Türk Lirası ve 7.000 Türk Lirası ve üzeri gelir seviyesine sahip gruplar arasında olduğu görülmüştür. Analiz sonuçları Tablo 10'da yer almaktadır.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda bireylerin dini inanç puanları ile etik alanda risk alma davranışları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r = -.154$, $p = .002$. Bu bilgi Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1.3.6. Gelir Seviyesine Göre Risk Alma Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 10

Gelir Seviyesine göre Genel Risk Alma ve Finansal Risk Alma Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Değişkenler	Genel Risk Alma	n	Ort.	ss	F	p	Tukey Testi
Gelir Seviyesi	0-3000 ₺	124	3.125	.887	6.742	.001	7000 ₺ ve üzeri > 0-3000 ₺
	3000 ₺ – 7000 ₺	178	3.248	.836			
	7000 ₺ ve üzeri	83	3.564	.845			
Değişkenler	Finansal Risk Alma	N	Ort.	ss	F	p	Tukey Testi
Gelir Seviyesi	0-3000 ₺	133	2.6842	1.239	8.642	.001	7.000 ₺ ve üzeri > 0-3000 ₺
	3000 ₺ - 7000 ₺	188	2.9557	.1752			
	7000 ₺ ve üzeri	87	3.4061	1.453			

Tablo 3.1.3.7. Dini İnanç Puanları İle Etik Risk Korelasyon Analizi Sonucu

Tablo 11	
Dini İnanç Puanları ile Etik Risk Alma Davranışı Arasındaki İlişki	
Değişkenler	Etik Risk Alma
Dini İnanç Puanı	-.154*

*p < .05

3.2. YORUMLAR

Bu çalışmada, bireylerdeki ölümlülük farkındalığı ve risk alma davranışı arasındaki ilişkide düzenleyici değişkenler olması beklenen bağlanma türleri ve karanlık üçlü kişilik özelliği etkisi araştırılmıştır. İlk olarak, bireylerin risk alma davranışları üzerinde ölümlülük farkındalığının yarattığı nedensel etki incelenmiştir. Ayrıca, ölümlülük ve risk alma davranışı arasındaki ilişkide bireylerin karanlık üçlü kişilik özelliklerinin ve bağlanma türlerinin düzenleyici etkileri incelenmiştir. Araştırmadaki değişkenlerin birbirleri ile kurdukları ilişkiler incelenmiş ve değişkenler arası karşılaştırmalar yapılmıştır.

3.2.1. Ölümlülüğün Risk Alma Davranışı Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi

Bireylerin ölümlü canlılar olduklarının farkında olmaları ve bu farkındalık ile var olan hayatta kalma içgüdüleri çatışma yaratmaktadır (Pyszczynski ve ark., 1997). Bireylerin ölümlülüğün yarattığı kaygı karşısında kültürel dünya görüşlerine tutunarak ya da öz saygılarını destekleyerek baş etmeye çalıştıkları bilinmektedir (Maxfield ve ark., 2014). Ölümlülük karşısında bireyin hissettiği kırılganlık ve bireyin yaşamı içerisinde kendini anlamlı ve değerli hissetme ihtiyacı arasında kurulmaya başlanan bağlantı kendini bir kültüre ait hissetme ihtiyacının zeminini oluşturmaktadır. Ölüm gibi kontrol edilemeyen durumlar karşısında hissedilen kaygı ile ne şekilde baş edileceği bireyin kontrolünün dışında çocukluğundan itibaren temelleri atılmaya başlanan bir süreci içermektedir. Araştırmalar terör yönetiminin bireyin yaşamında gelişimsel bir süreç içerisinde gerçekleştiğini göstermektedir (Greenberg ve ark., 1986). Çocuğun

ölümlülüğün yarattığı kaygı karşısında öncelikle ailesini bir güvenlik alanı görerek, daha sonra da kültür gibi daha büyük yapılardan destek alarak, o kültür yapısında bir yer edinerek hissettiği ölümlülük kaygısı karşısında baş etme mekanizmalarını geliştirdiği gösterilmektedir. Bu hali ile bireylerin rasyonelliklerini kullanmaya başlamadan çok daha önce ölümlülük kaygısı ile baş etmeye çalıştıkları görülmektedir (Simon vd., 1997).

Bu çalışmada ölümlülüğün bireylerin risk alma davranışları üzerindeki etkisine bakılmıştır. Analiz sonuçlarında ölümlülüğün hatırlatılmasının bireylerin genel risk alma davranışlarını sınırda anlamlı olarak arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada risk alt alanlarına bakıldığında ise ölümlülük farkındalığının sağlık ve güvenlik alanlarındaki risk davranışlarında artışa neden olduğu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde yapılan çalışmalarda ölüm farkındalığı yaşayan gruptaki bireylerin kültürel dünya görüşlerine ve özgüvenlerine göre güneş kremi kullanma oranlarının düştüğü, araba kullanma hızlarının arttığı, sağlıklarına verdikleri önemde azalma yaşadıkları gösterilmiştir (Jessop ve ark., 2008; Routledge ve ark., 2004; Västfjäll, Peters & Slovic, 2014). Finansal alandaki risk alma davranışındaki artış beklentisi, ölüm farkındalığının bireylerin herhangi bir materyali elde etmeye verdikleri önemde azalmaya neden olması, paralarını sosyal yardım kuruluşlarına bağışlama davranışlarındaki artış, kumar oyunlarında aldıkları artmış riskli kararları üzerine kurulmuştur (Hart ve ark., 2010; Västfjäll ve ark., 2014). Etik alanda görülmesi beklenen risk alma davranışındaki azalma, ölümün hatırlatılmasının bireylerin kalıp yargılarını harekete geçirmesi ve sosyal yaşam içerisinde bireylerin grup içi ve grup dışı sınırlarını keskinleştirmesi temelinde kurulmuştur (Schimel ve ark., 1999). Kişilerin değerlendirmede bulunmadan, kalıplaşmış hale gelen görüşleri ile hareket ederek etik alanda da risk almaya yatkın olacakları görülmüştür ancak ölümlülüğün birçok araştırmada bireyler üzerindeki etik alanda alınan riskli davranışları azaltan bir etki yarattığı görülmüştür (Kupor ve ark., 2015; Västfjäll ve ark., 2014).

Bulgular ölümlülüğün bireylerin finansal alanda risk alma davranışında artışa ve etik alanda risk adavranışlarında azalmaya neden olmadığını göstermiş ve ayrıca bu bireylerin acı grubundaki bireylerden daha farklı davranmadıkları bulunmuştur. Örneklem grubundaki bireylerin kültürel dünya görüşlerinde bireylerarası eşitliğe önem verilmesi gibi düşüncelerin yer alması ve bu düşüncelerin bireylerdeki önyargıların

azalmasına zemin hazırlaması ile başka bireyleri düşünmeye değer atfediyor oluşlarının etik risk alanındaki farklılığın çıkmaması ile bağlantılı olduğu düşünülebilir.

Kupor, Laurin ve Levav (2015) tarafından yapılan araştırma sonucu da bireylerin Tanrı'ya duydukları güven duygusu ve "Tanrı tarafından korunacağım" düşüncesi ile etik dışındaki diğer risk alanlarında risk alma davranışlarında artış gösterdiklerini bulmuştur. Elde edilen sonuçlar kapsamında bireylerin dini inanç puanları ve risk alma davranışları değerlendirildiğinde, dini inanç puanı yüksek olan bireylerin etik alanda riskli davranışta bulunmaktan kaçındıkları söylenebilmektedir. Bu araştırma sonuçları da kendini dini inanç bağlamında inanan olarak nitelendirmek ile etik alanda risk alma davranışı arasında ilişki bulmuştur.

3.2.2. Bağlanma Türünün ve Karanlık Üçlü Kişilik Özelliğinin Risk Alma Davranışında Moderatör Etkisi Analizinin Değerlendirilmesi

Literatürde ve bu çalışmada ölümlülük farkındalığının bireylerdeki risk alma davranışını arttırdığı gösterilmiştir. Var olan bu ilişkinin bu çalışmada düzenleyici değişkenler olarak incelenen bağlanma türleri ve karanlık üçlü kişilik özellikleri ile değişeceği düşünülmüştür. Ancak beklenenin tersine, analizler sonucunda ölümlülük manipülasyonu ve risk alma arasında moderatör etkide bulunması beklenen bağlanma türlerinin ve karanlık üçlü kişilik özelliklerinin etkisi anlamlı bulunmamıştır.

Kaygılı bağlanan bireylerin kendilerini daha çok olumsuz kelimelerle nitelendirdikleri ve özsaygılarında sorunlar yaşadıkları gösterilmiştir (Collins & Read, 1990; Mikulincer, 1998). Araştırmacılar kaygılı bağlanan bireylerin olumsuz duygudurum yaratan bir olay içerisinde bulunduklarında var olan güvensiz bağlanmaları ve hissettikleri ayrılık kaygıları ile risk alma davranışlarında azalma yaşadıklarını göstermişlerdir (Nguyen & Youssef, 2006). Kaçıngan bağlanan bireylerin, sorunlu durumlar karşısında baş etme mekanizmalarını işlevsel olarak kullanamadıkları görülmektedir. Kullanılan mekanizmaların ve sorunlar karşısında gösterilen davranışların işlevsiz olması bu bireylerin riskli seçimler yapmasını arttıran etkenler olmaktadır. Bu bireyler hissettikleri olumsuz duygularla baş edebildiklerini göstermek, hayatta karşılaştıkları sorunları tek başlarına çözebileceklerini ve herhangi birine ihtiyaç duymadıklarını kendilerine kanıtlayabilmek adına riskli seçimler yapmaya eğilimli bir davranış örüntüsü göstermektedirler (Cooper ve ark., 1998; Nguyen & Youssef, 2006).

Literatürde var olan bilgilerden hareket ile ölümlülük manipülasyonu ve bireylerin risk alma davranışları arasındaki ilişkinin kaçıngan bağlanma türü üzerinden güçlenen bir etki; kaygılı bağlanma türü üzerinden zayıflayan bir etki yaratması beklenmiştir. Araştırma bulguları kurulan bu ilişkinin anlamlı olmadığını göstermektedir. Kaçıngan bağlanan bireylerin madde kullanım oranlarının yüksek olduğu ve ölümlülüğün yarattığı kaygı karşısında cinselliği özgüvenlerini destekleyici bir araç olarak gördükleri bilinmektedir (Birnbaum ve ark., 2010; Tarı Cömert & Ögel, 2014). Araştırma hipotezi bu bilgiden hareket ile ölümlülük manipülasyonu ile sağlık alanındaki artan risk alma davranışının kaçıngan bağlanma türü ile güçleneceği şeklinde kurulmuştur. Ancak yapılan analizler sonucunda ise bu etki anlamsız bulunmuştur.

Ölümlülük manipülasyonu ve risk alma davranışı arasında güçlü bir moderatör etki göstermesi beklenen psikopati ve narsisizm karanlık üçlü kişilik özelliklerinin de anlamsız olduğu analizler sonucunda görülmüştür. Rosenbloom (2003), ölümlülüğün yarattığı kaygı karşısında bireylerin kendilik değerlerine odaklandıklarını, değerlerini yükseltme arayışlarına girdiklerini ve bu etki ile riskli davranışlarda bulunduklarını göstermiştir. Dürtüsel ve heyecan arayışı içinde olma yönleri ile karanlık üçlü kişilik özelliğine sahip bireylerin risk almaya eğilimli oldukları bilinmektedir (Crysel ve ark., 2013). Psikopati kişilik özelliğine sahip bireyler hızlı yaşam stratejisi benimseme yönleriyle; narsisizm kişilik özelliğine sahip olan bireyler ise kendilerine ve yaptıkları seçimlerine olan yüksek güvenleri ile risk almaya eğilimli olmaktadırlar (Jonason ve ark., 2010; Lakey ve ark., 2008). Bu bireylerin var olan durumların risklerini değerlendirme konusunda sorunlar yaşadıkları ve bu sebep ile risk değerlendirmelerinin zayıf olduğu gösterilmiştir (Malesza & Ostaszewski, 2016). Bu bilgiler doğrultusunda ölümlülük manipülasyonu ve risk alma davranışı arasında psikopati ve narsisizm karanlık üçlü kişilik özelliklerinin güçlü bir moderatör etki göstermesi beklenmiştir. Yapılan analiz sonucunda beklenen etki bulunamamıştır.

3.2.3. Değişkenler Arası İlişkiler ve Karşılaştırmalar

Dünyada yaşanılan olayların ve durumların öngörülebilir olup olmadığı bilgisinin erken dönem yaşantıları ile şekillendiği bilinmektedir (Maxfield ve ark., 2014). Çocuk bilişsel fonksiyonlarını kullanarak olayların öngörülebilir ve öngörülemez olduğuna karar vermeye başlamaktadır. Yapılan bu değerlendirmenin temeli ise çocuğun bakım vereni

ile kurduğu ilişki ile oluşmaktadır (Bowlby, 1973). Bakım veren ile kurulan ilişkinin tutarsızlık taşıması bireyin olaylar karşısında yaptığı değerlendirmelerini etkilemektedir. Yaşantılar karşısında öngörülebilir değerlendirmelerin yapılamamasının bireylerin risk alma olasılıklarını arttırıcı bir etken olabileceği gösterilmektedir (Ross & Hill, 2002). Benzer bakış açılarından hızlı yaşam stratejilerini benimseme sonucunda risk almada ve saldırganlıkta yaşanan artışın temelinde çevrenin öngörülemez ve güvensiz olmasının yattığı bilinmektedir. Çevre hakkında oluşturulan bu bilginin temeli de bireyin çocuklukta bakım vereni ile kurduğu ilişkiden temel almaktadır (Lu & Chang, 2019). Literatürdeki bu bilgilerden hareketle kaçıngan ve kaygılı bağlanma türleri ile risk alma davranışı arasında pozitif bir ilişki beklenmiştir. Araştırma sonuçları, kaçıngan bağlanma türüne sahip olmanın bireylerin risk alma puanlarının düşmesi ile ilişkili olduğunu göstermiş; kaygılı bağlanma ile risk alma davranışı arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, kaçıngan bağlanan bireylerin sosyal ortamlarda bulunmaktan hoşlanmamaları sonucunda riskli durumlarla karşılaşmamaları ve olumlu özbenlik algısına sahip olmalarının riskli davranış göstermeleri üzerinde azaltıcı bir etki yaratması temelinde kaçıngan bağlanma türü ile risk alma davranışı arasında negatif bir ilişkinin bulunabileceği söylenilebilir (Cooper ve ark., 1998; Morsünbül, 2009).

Bu çalışmada ayrıca karanlık üçlü kişilik özelliklerinin risk alma davranışı ile kurduğu ilişki incelenmiştir. Bu bölümde, narsisizm ve psikopati kişiliğini oluşturan özelliklerin risk alma davranışlarını ne şekilde etkilediği tartışılmıştır. Psikopati kişilik özelliği empati ve duygulanım eksikliği ile bilinmektedir. Çalışmalar psikopati kişilik özelliğine sahip bireylerin kendilerini merkezde konumlandıran bir dürtüselliğe sahip olduklarını, bireyleri manipüle ettiklerini, bu manipülasyon sırasında risk almaktan kaçınmadıklarını ve eylemlerinde duygu hissetmemeye eğilimli olduklarını bildirmektedir (Lanciano & Curci, 2019). Elde edilen bulgu da psikopati kişilik özelliğine sahip olmanın risk alma davranışı ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Analiz sonuçlarına göre psikopati kişilik özelliğine sahip olmanın finansal ve etik risk alanında riskli davranışta bulunmayı arttırabileceği söylenebilmektedir. Yapılan çalışmalar, psikopati kişilik özelliğine sahip olmanın diğer bireylerin yüzlerindeki ve gözlerindeki ifadeler ile ses tonlarından duygu ifadelerini yakalama ve bu duygularına empati yapma yönlerinden zayıf olduklarını göstermektedir (Ali & Chamorro-Premuzic, 2010). Kişilerarası

ilişkilerde manipülatif ve empati duygusundan uzak davranmaya eğilimli olmanın, bireylerin etik alanda riskli davranışlar göstermesini kuvvetlendiren kişilik özelliklerinden olduğu söylenebilmektedir. Psikopati kişilik özelliğine sahip olan bireylerin diğerleri ile değil kendileri ile ilgili oldukları, eylem gösterdikleri davranışların iyi ya da kötü olmasından bağımsız olarak eylemin onları kendi arzularına ulaştırıp ulaştırmadığı ile ilgilendikleri bilinmektedir. Diğer bireylerin sahip oldukları potansiyel kaynaklar ve yeterlilikler arzularına ulaşmada psikopati kişilik özelliğine sahip olan bireylerin kullandıkları araçlardır (Walker & Jackson, 2016). Hosker-Field, Molnar ve Book (2016) tarafından yapılan araştırmada da manipülatif olma ve empati yoksunluğu temelinde bu bireylerin etik alanda risk almaya eğilimli oldukları gösterilmiştir. Var olan bu özellikleri ile bu bireylerin risk almaya eğilimli oldukları literatür ve bu çalışma ile desteklenmektedir.

Karanlık üçlü kişiliğini oluşturan bir diğer özellik de narsisizm kişilik özelliğidir. Bu kişilik özelliğini gösteren bireylerin abartılmış bir olumlu benlik algısına sahip oldukları bilinmektedir. Bu bireyler gerçekçi olmayan olumlu benlik algılarını düzenleyebilmek adına başka bireylerin sınırlarına girebilmekte, bireyleri kontrol edebilmekte ve ortam içerisinde ilgi kaynağı olabilmektedirler. Sosyal bir ortamda iken diğer bireylere göstermiş oldukları yakınlığın temelinde ise kendilerini yükseltme çabalarının olduğu bilinmektedir (Brunell vd., 2008). Narsisistik kişiliğin dürtüselliğini oluşturan bileşenlerden birinin sosyal bir oluşumun içinde var olma, toplumun içinde yer edinme ihtiyacı olduğu bilinmektedir (Jones & Paulhus, 2011). Bu bilgiler temelinde narsisizm ve risk alma davranışı arasında anlamlı bir ilişki beklenmiş ve bu çalışmanın sonuçları bireyin narsisizm kişilik özelliğine sahip olmasının risk alma davranışı üzerinde arttırıcı bir etki yarattığını göstermiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin sosyal ve finansal alanlarda da risk alma davranışlarına eğilimli oldukları söylenebilmektedir. Bu durum narsisizm kişilik özelliğinin hedef ve ödül odaklı olma özelliklerini taşıması ile ilişkilendirilebilir (Foster ve ark., 2009). Bu bireylerin kumar masasında kısa dönemde en fazla hazzı getirecek seçimler yapmaya eğilimli olmaları ve finansal anlamda yüksek kazanç/yüksek kayıp stratejilerini seçmeleri çalışma bulgularını destekleyici niteliktedir (Foster ve ark., 2009; Lakey ve ark., 2008;). Çalışmalar bireydeki yüksek orandaki dürtüsellik özelliğinin, kibirli oluşun ve dürüst olmayışın sağlık alanında risk alma davranışı ile ilişkili olduğunu göstermektedir

(Satchell ve ark., 2018; Weller & Tikir, 2010). Bu bilgi ve narsisizmi tanımlayan kişilik özelliklerinden hareketle sağlık alanındaki risk alma davranışında artış beklenmiş; fakat çalışma bulguları bu iki değişken arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını göstermiştir.

Bağlanma türleri ve karanlık üçlü kişilik özelliği arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Narsisizm kişilik özelliğine sahip bireylerin diğer bireylerin ilgilerine karşı talepkar davranmaya eğilimli olmaları, başkalarının değerlendirmelerine karşı hassasiyet taşımaları gibi yönleri ve kaygılı bağlanmaya sahip olan bireylerin yakınlık kurmaya ve yakınlık ile ilgili düşüncelere karşı duyarlı olmaları arasında bağlantı kurulmuştur (Gillath ve ark., 2006; Rose, 2002). Elde edilen bulgu narsisizm kişilik özelliğine sahip olmak ile kaygılı bağlanma türü arasındaki ilişkiyi destekleyerek aralarında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Bağlanma türleri ve karanlık üçlü kişilik özellikleri ile bireylerin ilişki süreleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Pepping, MacDonald ve Davis (2018) kaçıngan bağlanan bireylerin partnerlerine karşı bağlılık hislerinin ve ilgilerinin zayıf olması yönleri ile bekarlık durumlarının uzun sürmesinin etkili olabileceğini söylemektedirler. Bir başka çalışmada ise yalnızlıktan duyulan rahatsızlığın kaçıngan bağlanan bireylerde en düşük seviyede olduğu bulunmuştur (Sümer & Güngör, 1999). Bu bilgilerden hareketle bireyin kaçıngan bağlanma türüne sahip olmasının ilişki sürdürülebilirliğini azaltabileceği düşünülmüştür. Analiz sonucunda beklenilen bir diğer ilişki kaçıngan bağlanma türü ile psikopati kişilik özelliği arasında pozitif bir ilişkinin kurulacağıdır. Sonuçlar, kaçıngan bağlanmanın, ilişki süresi ve psikopati kişilik özelliği ile kurmuş olduğu ilişkinin anlamlı olmadığını göstermiştir.

Jonason, Li, Webster ve Schmitt (2009) karanlık üçlü kişilik özelliğine sahip erkek ve kadınların kısa dönemli ilişki kurmaya eğilimli olduklarını göstermişlerdir. Psikopati kişilik özelliğinin ilişkiyi mantık yönü ile ele alması ve partnerinin duygusal ihtiyaçlarının farkında olmaması; narsisistik bireylerin tek gecelik ve duygusal paylaşımın olmadığı ilişkiler kurmaya eğilimli olması ile ilişki sürelerinin kısa olması beklenmiştir (Jonason & Kavanagh, 2010; Jonason ve ark., 2012). Araştırma bulguları narsisizm kişilik özelliğine sahip olan bireylerin ilişki sürdürülebilirliklerinin zayıf olabileceğini üzerinden kurulmuş ve elde edilen bulgu bunu destelemiştir. Psikopati ile ilişki süresi arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

18-23 yaş grubundaki bireyler 23-69 yaş grubundaki bireylere oranla daha yüksek oranda risk alma davranışı göstermektedirler. Bu bulgu temelinde bireydeki yaş artışı ile bireyin risk alma davranışında azalma görülmesinin ilişkili olduğu söylenebilmektedir. Mata, Josef ve Hertwig (2016) tarafından yapılan araştırma da bireylerin yaşlarının artması ile risk alma davranışlarında azalma yaşandığını göstermiştir. Ayrıca gelişim süreci düşünüldüğünde bireylerin ergenlik döneminde olması ve bu dönemde akran etkisi ile riskli davranışlarda artış yaşanması da yapılan bir diğer araştırma ile desteklenmektedir (Uzaina & Srivastava, 2016). Yapılan analizlerde erkek bireylerin kadın bireylere oranla daha yüksek oranda risk aldıkları gösterilmiştir. Wang vd. (2009) tarafından yapılan araştırmada da bu çalışmada elde edilen sonucu destekleyen nitelikte erkek bireylerin kadın bireylerden daha fazla risk aldığı gösterilmiştir. Erkek bireylerin özellikle finans, sağlık ve eğlence alanlarında kadın bireylerden daha fazla risk aldıkları ve aldıkları risklerden heyecan duydukları bulunmuştur (Harris & Jenkins-Guarnieri, 2006). Yaşta meydana gelen artış ile erkek bireylerin risk alma davranışları negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Bu bulgulardan hareket ile erkek bireylerde yaşın artması ile risk alma davranışında yaşanan düşüşün kadın bireylere oranla daha keskin yaşandığı söylenebilmektedir.

Yaşam şartlarının zor olduğu, bireylerin kaynak kısıtlılığı yaşadığı bölgelerde risk alma davranışlarının yüksek olduğu gösterilmiştir (Mata ve ark., 2016). Bu bilgiden hareket ile gelir seviyesi düşük olan bireylerin risk alma davranışlarının yüksek olacağı düşünülmüştür. Fakat bireylerin gelir seviyelerine göre risk alma davranış karşılaştırmalarının analizine göre gelir seviyesi 3.000 Türk Lirası'ndan az olan bireylerin gelir seviyesi 7.000 Türk Lirası'ndan yüksek olan bireylere oranla daha az risk alma davranışı gösterdikleri bulunmuştur. Bu bulgudan hareketle gelir seviyesi düşük olan bireylerin daha az risk alma davranışı sergiledikleri söylenebilmektedir. Bu iki gelir seviyesi arasında özellikle finansal alanda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Gelir seviyesi yüksek olan bireylerin finansal risk alma davranışlarının daha yüksek olduğu gösterilmiştir. Analizlerde elde edilen bu sonucun finansal risk alma alanındaki ölçek soruları ile ilgili olduğu söylenebilmektedir. Finansal risk alanını içeren soruların bireylerin gelir seviyeleri ile karşılaştırıldığında yaşamları için rasyonel bir risk davranışı olmadığı söylenebilir. Gelir seviyesi düşük olan bireyler kısıtlı olan kaynaklarını daha

fazla kaybetmemek ve var olan kaynaklarını koruyabilmek adına gelir seviyesi yüksek olan bireylerden daha az risk alma davranışı göstermiş olabilirler.

BÖLÜM 4. SONUÇ

Bu bölüm araştırmada elde edilen bulguların özetlenerek verildiği özet; elde edilen bulguların yorumlanması sonucunda araştırmanın alana olan katkılarını içeren yargı ve mevcut araştırmadan yola çıkarak gelecekte yapılacabilecek araştırmalar için tavsiyelerde bulunulan öneriler kısmından oluşmaktadır.

4.1. Özet

Bu araştırmada ilk olarak ölümlülüğün bireyin risk alma davranışı üzerindeki etkisi incelenmiştir. İkinci olarak ölümlülük ve risk alma davranışı arasındaki ilişkide bağlanma türlerinin ve karanlık üçlü kişilik özelliklerinin zayıflatıcı ya da güçlendirici etkisi araştırılmıştır. Son olarak araştırma değişkenlerinin birbirleri ile kurdukları ilişkiler incelenmiştir.

Araştırma sonuçları ölümlülüğün bireylerin risk alma davranışlarında sınırda anlamlı olarak arttırıcı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Risk alt alanlarında ise bu davranışı arttıran etkinin özellikle sağlık ve güvenlik risk alanında olduğu görülmüştür. Ölümlülük ve risk alma davranışı arasındaki ilişkide karanlık üçlü kişilik özelliklerinin ve bağlanma türlerinin ilişkiyi zayıflatıcı ya da güçlendirici bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Kaçıngan bağlanma türü ve risk alma davranışı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu; kaygılı bağlanma türü ve risk alma davranışı arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı gösterilmiştir. Psikopati kişilik özelliği ile genel, finansal ve etik risk alma alanları arasında pozitif bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Narsisizm kişilik özelliği ile genel, sosyal ve finansal risk alma alanları arasında pozitif bir ilişkinin; sağlık risk alma alanı arasında negatif bir ilişkinin olduğu gösterilmiştir.

Psikopati kişilik özelliği ile kaçıngan bağlanmanın anlamlı bir ilişki kurmadığı; narsisizm kişilik özelliği ile kaygılı bağlanma arasında ise pozitif bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. İlişki süresi ile psikopati kişilik özelliği arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı; narsisizm kişilik özelliği arasında negatif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Yaş grupları ve risk alma davranışı arasındaki sonuçlar ise 18-23 yaş aralığındaki bireylerin 24-69 yaş aralığındaki bireylere oranla daha fazla risk aldıklarını göstermiştir.

Cinsiyet ve risk alma davranış sonuçlarına göre erkek bireylerin kadın bireylerden daha yüksek oranda risk alma davranışı gösterdikleri bulunmuş ve her iki cinsiyetin de yaşın artması ile risk alma davranışında azalma gösterdikleri tespit edilmiştir.

Gelir seviyesine göre ise yüksek gelir seviyesine sahip bireylerin düşük gelir seviyesine sahip olan bireylere oranla risk almaya daha çok eğilimli oldukları ve bu risk alma davranışının finansal alanda yüksek olduğu bulunmuştur.

Din ile ilgili alanda inanç puanlarını yüksek bildiren bireylerin ise etik alanda alınacak olan riskli davranışlardan kaçınmaya çabaladıkları söylenebilmektedir.

4.2. Yargı

Yapılan bu araştırmada ölümlülük farkındalığının bireyin risk alma davranışına etkisi incelenmiştir. Kişilik özelliklerinin ve bağlanma türlerinin ölüm ve risk alma davranışı arasındaki ilişkideki gücü etkileyip etkilemeyeceği üzerine analizler yapılmıştır. Sonuçta ölümlülüğün bireylerin genel risk alma davranışını sınırda anlamlı olarak arttırdığı bulunmuştur. Bu araştırmadaki sonuçlar ölümlülük karşısında bireylerin gösterebileceği davranış örüntüleri hakkında yorum yapılabilmesini sağlamaktadır. Ölüm ve ölümlülük hakkında düşünen ya da ölüm ile ilgili deneyimleri olan bireylerin davranışları hakkında bilgi sahibi olunması, yaşanabilecek olumsuz durumları engellemede koruyucu sağlık hizmeti işlevi görebilir. Eğitim kurumlarında, şirketlerde, bireylerin katılım gösterebileceği alanlarda araştırmanın konusuyla bağlantılı olarak bireylere verilecebilecek seminer ya da eğitimler ile kişilerin davranışlarında bir farkındalık oluşturularak hayatlarında alabilecekleri risklerin olumsuz sonuçları karşısında bozulabilecek işlevsellikleri hakkında hazırlanacak içeriklerde bir kaynak olabilmesi ile koruyucu sağlık hizmeti görebilir. Araştırmacılar güvensiz bağlanma türüne sahip olmanın, intihar düşüncesi ve bu düşünceyi gerçekleştirme ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Boroujerdi, Kimiaiee, Yazdi & Safa, 2018). Bu bilgiler ile araştırma sonuçlarının, terapi sürecinde bulunan danışanın alabileceği riskler hakkında terapiste bilgi sağlaması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Diğer bir açıdan da danışanın işlevselliğinin bozulmasına neden olan ya da onu olumsuz etkileyen konular ölüm ve yaşam içerisindeki risk alanları hakkında ise psikoeğitim verilmesi sürecinde terapistin kullanabileceği bir kaynak niteliği taşımaktadır. Terapi sürecinde terapist, benimsediği yaklaşımın terapi tekniklerinden faydalanmaktadır. Varoluşçu terapi insanı ve insanın

özünü merkeze alan bir terapi yaklaşımıdır. İnsanın özü, bireyin derinlerinde varolan gerçekliğini ve benzersizliğini temel almaktadır (Längle & Klaassen, 2019). Bu açıdan değerlendirildiğinde ölümlülüğün araştırma konusunda yer alması, insanın ölümlülüğü ve bu ölümlülük karşısında sergilediği davranışlar hakkında bilgi vermesi varoluşçu yaklaşım literatürüne de teorik ve pratik anlamda katkı sağlamaktadır. Danışan ile terapötik ilişkinin kurulması ve bu ilişkinin devamlılığı için terapist bazı unsurlara önem vermelidir. Bunlar, danışana paylaşacakları için güvenli bir ortamın sağlanmasını, terapistin empatik bir dinleyiş içerisinde olmasını, danışana onun bağlamında cevap verebilmesini, danışanla terapist olarak kurduğu yakınlığın farkında olmasını ve seans içerisinde danışana karşı olabilecek güçlü duygularını yönetebilmesini içermektedir (Hill & Knox, 2009). Bu unsurların sağlanabilmesinin bir yolunun da terapistin bilimsel çalışmalardan faydalanarak kendisini geliştirmesi olduğu söylenebilir. Elde edilen bilimsel verilerin yorumlanması ve danışanın yaşamı kapsamında bütünleştirilerek aktarılması terapinin psikoeğitim süreci için faydalı olabilir aynı zamanda bu teröpötik ilişkiyi güçlendirici bir etki yarabilir. Bu kapsamda araştırma bulgularının terapist tarafından kullanılabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın kişilik özellikleri ile ilgili bulgularının eğitim ve iş hayatında kullanılabileceği düşünülmektedir. Eğitim kurumlarında ya da iş yerlerinde bireylere uygulanan kişilik testlerinin sonuçlarına göre kurum tarafından verilmesi planlanan eğitim içeriklerine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Elde edilen bulgular eğitim içeriklerinde kullanılabilir ya da eğitim içeriklerinin düzenlenmesinde yol gösterici olabilir. Karanlık üçlü kişilik özelliğine eğilimi olan öğrencilere yaşamda karşılaşabilecekleri riskler hakkında bilgi verilebilir. Bu riskler karşısında bireylerin ne şekilde önlem alabilecekleri ya da bunlarla ne şekilde baş edebilecekleri hakkında eğitim programları oluşturularak bireylerde bilinçli bir farkındalık yaratılabilir.

Araştırma birlikte kullanılan değişkenler kapsamında literatüre teorik bir katkı sağlamaktadır. Bu araştırma risk alma alanlarını beş farklı alanda değerlendirmiş, kişilik özellikleri ve bağlanma türleri kapsamında birtakım sonuçlar elde etmiştir. Elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak araştırmanın birden fazla çalışmaya ayrılabileceği düşünülmektedir. Kişilik özellikleri ve bağlanma türleri kapsamında her risk alanının uygulamalı olarak incelendiği farklı araştırmalar düzenlenebilir ve elde edilen sonuçlar

ile teorik anlamda çeşitliliğin artmasına katkı sağlanabilir. Bu da araştırmanın teorik anlamının pratik alanda da destekleyici bir etkisinin olabileceğini göstermektedir.

4.3. Öneriler

Araştırma değişkenlerinin anket yöntemi ile kağıt kalem üzerinden ölçülmesi bu çalışmanın yöntem sınırlılığını oluşturmaktadır. Anketler üzerinden öz bildirimde bulunuluyor olması bireylerin kendilerini oldukları gibi değil olmak istedikleri gibi göstermeleri ya da gerçek bilgiler vermemeleri gibi durumları olası hale getirebileceği düşünülebilir. De Groot ve Thurik (2018) DOSPERT ölçeğinin risk alma hakkında karar vermeyi değil belirsizlik hakkında karar vermeyi ölçtüğü eleştirisini yapmaktadırlar. Ölçek üzerinden risk alma davranışının ölçülmesi birçok farklı risk alanının değerlendirilmesini sağlamaktadır; fakat risk alma davranışının uygulamalı olarak incelenmesi farklı risk alanlarının değerlendirilmesinde kısıtlıklar yaratsa dahi bireylerin gerçek davranışlarının incelenmesi açısından daha güçlü bir etki yaratabileceği düşünülmektedir.

Ölüm kaygısı karşısında bireyin özgüveninin ve dürtüselliğinin risk alma davranışını etkileyen bir unsur olduğu birçok araştırmada gösterilmiştir (Ben-Ari ve ark., 1999; Collins & Read, 1990; Crysel ve ark., 2013; Ferraro, Shiv & Bettman, 2005; Landau & Greenberg, 2006; Routledge ve ark., 2004). Bu araştırmada bireylerin özgüvenleri ve dürtüsellikleri hakkındaki bilgi, karanlık üçlü kişilik özelliklerinin ve bağlanma türlerinin genel özellikleri üzerinden verilebilmektedir. Bu sebeple ölüm farkındalığı ile ilgili yapılacak başka bir çalışmada, bireylerin özgüvenleri ve dürtüsellikleri hakkında da bilgi alınabilecek bir ölçeğin kullanılması önerilmektedir.

Aynı şekilde bir sonraki çalışmada ölümlülük manipülasyonunun bireylerin üzerinde yaratmış olduğu duygunun niteliği hakkında bilgi edinilmesi ve bunun bir değişken olarak araştırmaya eklenmesi önerilmektedir. Bu şekilde karanlık üçlü ve bağlanma türlerine göre bireylerin ölüm karşısında ne hissettikleri ve hangi duygu ile risk alma davranışı gösterdikleri ya da göstermedikleri bulgular üzerinden yorumlanabilir.

Araştırmada ölümlülük kaygısı bireylere kendi ölümlerini düşünmeleri üzerinden verilmiştir ve sonuçlar bunun üzerinden değerlendirilmiştir. İleride yapılacak bir araştırmada da diğer bir kontrol grubu yakın birinin ölümünün düşünülmesini içerebilir.

Bu şekilde ölümlüğün yarattığı kaygının hangi grupta daha yüksek olduğu, bireyin kendi ölümlülüğünün mü yoksa sevdiği birinin ölümlülüğünün mü daha kaygı verici olduğu ve bağlanma türlerine ve karanlık üçlü kişilik özelliğine göre gruplar arası farklılıkların ne şekilde olduğu araştırılabilir.

EK'LER

EK-1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU
1. CİNSİYETİNİZ: Kadın ( ) Erkek ( )
2. YAŞINIZ: …….
3. MEDENİ DURUMUNUZ : Evli …. Bekar …… Boşanmış ….. Dul ……
4. EĞİTİM DURUMUNUZ: İlkokul ….. Ortaokul ….. Lise ……
Üniversite…. Yüksek lisans/Doktora …..
5. KARDEŞ SAYINIZ (Kendinizi saymayın): …..
6. DOĞUMDAN İTİBAREN BAKIMINIZI ÜSTLENEN KİŞİ:
Öz Anne Babam …… Üvey Anne Babam ….. Büyük anne ve/veya büyük babam …..
Çocuk esirgeme yurdu ….. Öğrenci yurdu ….. Yakın akrabam ….. Bakıcı …. Kreş …. Diğer…….
7. ANNE : Yaşıyor …. Yaşamıyor …..
8. BABA : Yaşıyor …. Yaşamıyor …..
9. ANNENİZİN ÖĞRENİM DURUMU:
Okuma-yazma bilmiyor …… İlkokul ….. Ortaokul …. Lise ….. Üniversite ….. Lisansüstü …..
10. BABANIZIN ÖĞRENİM DURUMU:
Okuma-yazma bilmiyor …… İlkokul ….. Ortaokul …. Lise ….. Üniversite ….. Lisansüstü …..
11. AİLENİZİN AYLIK GELİRİ YAKLAŞIK NE KADARDIR? (Lütfen karşısına çarpı işareti koyunuz)
1000 TL ve altı……
1000-2000 arası ……..
2000-3000 arası……
3000-5000 arası……...
5000-7000 arası……
7000-10000 arası……
10.000 TL ve üstü…….
12. ÇOCUKLUĞUNUZDAKİ GELİR SEVİYENİZİ TANIMLAR MISINIZ?
Çok Kötü….. Kötü….. Fena Değil…. İyi….. Çok İyi….
13. ANNE VE BABA : Birlikte ….. Boşanmış ……. Ayrı …….
14. KENDİNİZİ DİNDAR/İNANAN BİRİ OLARAK NİTELENDİRİR MİSİNİZ?
1---------2---------3---------4---------5---------6----------7
Hiç dindar değilim Evet çok dindarım
15. AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ SİZİN DİNİ/İNANÇ SİSTEMİNİZİ EN İYİ İFADE ETMEKTEDİR?
……Tanrı'ya inanmam (Ateistim)
……Tanrı'ya inanıyor ama bir dini tercih etmiyorum
……Hıristiyan
……Yahudi

……Müslümanım
……Diğer _____

16. EN UZUN İLİŞKİNİZ NE KADAR SÜRMÜŞTÜR ? …….
17. BAHSETTİĞİNİZ İLİŞKİ DEVAM ETMEKTE Mİ ? Evet ….. Hayır …….
18. BU İLİŞKİNİZİN CİDDİ BİR İLİŞKİ OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ ? Evet ……. Hayır ……

EK-2

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyla ya da neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Maddelerde sözü geçen "birlikte olduğum kişi" ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Eğer halihazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılarındaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz.

1----------2----------3----------4----------5----------6----------7
Hiç katılmıyorum — Kararsızım/ fikrim yok — Tamamen katılıyorum

1.Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
2.Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
3.Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
4.Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
5.Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
6.Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5	6	7
7.Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsediğim kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
8.Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7

9.Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	1	2	3	4	5	6	7
10.Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	1	2	3	4	5	6	7
11.İlişkilerimi kafama çok takarım.	1	2	3	4	5	6	7
12.Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
13.Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7

14.Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
15.Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
16.Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
17.Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.	1	2	3	4	5	6	7
18.Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez.	1	2	3	4	5	6	7
19.Romantik ilişkide olduğum kişi kendimden şüphe etmeme neden olur.	1	2	3	4	5	6	7
20.Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	1	2	3	4	5	6	7
21.Terk edilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5	6	7
22.Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.	1	2	3	4	5	6	7
23.Birlikte olduğum kişinin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
24.Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.	1	2	3	4	5	6	7

25.Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.	1	2	3	4	5	6	7
26.Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.	1	2	3	4	5	6	7
27.Çok yakın olma arzum bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5	6	7
28.Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
29.Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıkça, "gerçek ben"den hoşlanmayacağından korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
30.Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
31.Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkelendirir.	1	2	3	4	5	6	7
32.Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
33.Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım	1	2	3	4	5	6	7
34.Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
35.Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda önemser	1	2	3	4	5	6	7
36.Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	1	2	3	4	5	6	7

EK-3

Dirty Dozen Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği

Aşağıdaki sorulara size en uygun olan şekilde işaretleyiniz.
1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum

1. İstediğimi elde etmek için başkalarını manipüle etmeye eğilimliyim.

Kesinlikle Katılmıyorum Kesinlikle Katılıyorum

1___ 2___ 3___ 4___ 5___

2. İstediğimi elde etmek için hileye başvurmuşluğum ya da yalan söylemişliğim vardır.

1___ 2___ 3___ 4___ 5___

3. İstediğimi elde etmek için pohpohlamaya başvururum.

1___ 2___ 3___ 4___ 5___

4. Kendi çıkarım için başkalarını kullanmaya eğilimliyim.

1___ 2___ 3___ 4___ 5___

5. Pişmanlık duymamaya eğilimliyim.

1___ 2___ 3___ 4___ 5___

6. Davranışlarımın ahlaki boyutunu umursamamaya eğilimliyim.

1___ 2___ 3___ 4___ 5___

7. Duyarsız ya da duygusuz olmaya eğilimliyim.

1___ 2___ 3___ 4___ 5___

8. Alaycı davranmaya eğilimliyim.

1___ 2___ 3___ 4___ 5___

9. Başkalarının bana hayranlık duymasını istemeye eğilimliyim.

1___ 2___ 3___ 4___ 5___

10. Başkalarının beni dikkate almasını istemeye eğilimliyim.

1___ 2___ 3___ 4___ 5___

11. Prestij ya da statü arayışında olmaya eğilimliyim.

1___ 2___ 3___ 4___ 5___

12. Başkalarından özel iyilikler beklemeye eğilimliyim.

1___ 2___ 3___ 4___ 5___

EK-4

DOSPERT (Domain Specific Risk Taking) Risk Alma Ölçeği

Aşağıdaki her soru için, şayet o durumda bulunsaydınız, verilen davranışı ne olasılıkta yapacağınızı;

1- (Çok düşük olasılıkla) ve 5 - (Çok yüksek olasılıkla) arasında puanlayınız.

1. Arkadaşınıza zevklerinizin uyuşmadığını söylemek

   1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___

2. Issız bir yerde kamp yapmaya gitmek

   1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___

3. Bir günlük kazancınızı at yarışı oynamak için harcamak

   1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___

4. Yılık kazancınızın yüzde 10'uyla orta büyüklükte bir yatırım fonu almak

   1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___

5. Sosyal bir ortamda çok fazla alkol tüketmek

   1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___

6. Vergi iadesi formu doldururken bazı şaibeli mallar/maddeler yazmak

   1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___

7. Önemli bir konuda otorite konumundaki kişiye karşı çıkmak

   1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___

8. Bir günlük kazancınızı riskli bir poker oyununa yatırmak

   1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___

9. Evli biriyle ilişkiye girmek

   1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___

10. Başkasının yaptığı bir şeyi sanki kendiniz yapmışsınız gibi sunmak

    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___

11. Beceri düzeyinizin üstündeki bir kayak pistinden kaymak

    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___

12. Yıllık kazancınızın yüzde 5'iyle çok spekülatif bir hisse senedi almak
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
13. İlkbaharda, oldukça zorlu geçişleri olan, hızlı akışlı bir nehirde rafting yapmak
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
14. Bir günlük kazancınızla bir spor karşılaşmasının sonucuna dair iddiaya girmek
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
15. Korunmadan cinsel ilişkiye girmek
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
16. Bir arkadaşınızın sırrını bir başkasına söylemek
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
17. Emniyet kemeri takmadan araba kullanmak
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
18. Yıllık gelirinizin yüzde 10'unu yeni bir işe yatırmak
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
19. Paraşütle serbest atlayış dersi almak
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
20. Kasksız motosiklet kullanmak
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
21. Gerçekten keyif aldığınız bir mesleği, çok daha prestijli bir mesleğe tercih etmek
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
22. İş yerindeki bir toplantı sırasında, çok kabul görmeyecek bir görüşünüzü dile getirmek
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
23. Güneşten koruyucu krem kullanmadan güneşlenmek
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
24. Yüksek bir köprüden bungee-jumping yapmak
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
25. Küçük bir uçağı bizzat kullanmak
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
26. Şehrin güvenli olmayan bir bölgesinde, gece, eve yalnız yürümek
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
27. Ailenizden ve akrabalarınızdan uzak bir yere taşınmak
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
28. 30'lu yaşlarınızda yeni bir kariyer hayatına atılmak
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
29. Günlük bir işinizi yapmak için küçük çocuklarınızı evde yalnız bırakıp çıkmak
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___
30. Yolda bulduğunuz ve içinde 300 TL olan bir cüzdanı sahibine teslim etmemek
    1___ 2___ 3___ 4___ 5___ 6___ 7___

EK-5

Aşağıdaki iki madde, yakın zamanda geliştirilen yenilikçi bir kişilik değerlendirme aracı olarak oluşturulmuştur. Yapılan araştırmalar, yaşama dair duygu ve düşüncelerin kişilik hakkında çok önemli miktarda bilgi sağladığını göstermektedir. Aşağıdaki sorulara vereceğiniz yanıtlar, kişiliğinizin bazı boyutlarını değerlendirmek için analiz edilecektir. Lütfen, söz konusu maddeleri tam olarak cevaplayınız.

1. Lütfen, kendi ölümünüzü düşünmenin sizde uyandırdığı duyguları kısaca açıklayınız.

_____
_____

2. Lütfen, fiziksel olarak ölmekte olduğunuzda ve fiziksel olarak artık ölü olduğunuzda size ne olacağı konusundaki düşündüklerinizi olabildiğince açık bir biçimde yazınız.

_____
_____

Aşağıdaki iki madde, yakın zamanda geliştirilen yenilikçi bir kişilik değerlendirme aracı olarak oluşturulmuştur. Yapılan araştırmalar, yaşama dair duygu ve düşüncelerin kişilik hakkında çok önemli miktarda bilgi sağladığını göstermektedir. Aşağıdaki sorulara vereceğiniz yanıtlar, kişiliğinizin bazı boyutlarını değerlendirmek için analiz edilecektir. Lütfen, söz konusu maddeleri tam olarak cevaplayınız.

1. Lütfen, yoğun bir acı hissetmenin sizde uyandırdığı duyguları kısaca açıklayınız.

_____
_____

2. Lütfen, yoğun bir acı hissettiğinizde fiziksel olarak size ne olacağı konusundaki düşündüklerinizi olabildiğince açık bir biçimde yazınız.

_____
_____

KAYNAKÇA

Adams, G. C., Wrath, A. J., Mondal, P., & Asmundson, G. J. (2018). Depression with or without comorbid social anxiety: Is attachment the culprit? *Psychiatry Research, 269*, 86-92. doi: 10.1016/j.psychres.2018.08.037

Ahrens, K. R., Ciechanowski, P., & Katon, W. (2012). Associations between adult attachment style and health risk behaviors in an adult female primary care population. *Journal of Psychosomatic Research, 72*(5), 364-370. doi:10.1016/j.jpsychores.2012.02.002

Ainsworth, M. D. (1969). Object relations, dependency, and attachment: a theoretical review of the infant - mother relationship. *Child Development, 40*(4), 969-1025. doi:10.2307/1127008

Ainsworth, M. D. S. (1979). Attachment as related to mother-infant interaction. *Advances in the Study of Behavior, 9*, 1–51. doi:10.1016/s0065-3454(08)60032-7

Akbağ, M., & İmamoğlu, S. E. (2010). Cinsiyet ve bağlanma stillerinin utanç, suçluluk ve yalnızlık duygularını yordama gücünün araştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 10* (2), 651-682.

Aktaş, İ., & Erhan, E. S. (2015). Spor yapan ve spor yapmayan bireylerin benlik saygısı ve risk alma düzeylerinin incelenmesi (Erzurum ili örneği). *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 2*(2), 40-51.

Alavi, M., Kye Mei, T., & Mehrinezhad, S. A. (2018). The Dark Triad of personality and infidelity intentions: The moderating role of relationship experience. *Personality and Individual Differences, 128*, 49-54. doi:10.1016/j.paid.2018.02.023

Ali, F., & Chamorro-Premuzic, T. (2010). Investigating Theory of Mind deficits in nonclinical psychopathy and Machiavellianism. *Personality and Individual Differences, 49*(3), 169–174. doi:10.1016/j.paid.2010.03.027

Anglin, S. M. (2014). From avoidance to approach: The effects of mortality salience and attachment on the motivation to repair troubled relationships. *Personality and Individual Differences, 66*, 86-91. doi:10.1016/j.paid.2014.03.012

Arndt, J., Greenberg, J., Simon, L., Pyszczynski, T., & Solomon, S. (1998). Terror management and self-awareness: Evidence that mortality salience provokes avoidance of the self-focused state. *Personality and Social Psychology Bulletin, 24*(11), 1216-1227.

Barlett, C. P. (2016). Exploring the correlations between emerging adulthood, Dark Triad traits, and aggressive behavior. *Personality and Individual Differences, 101*, 293-298. doi:10.1016/j.paid.2016.05.061

Baron, R., & Kenny, D. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*, 1173-1182.

Bartholomew, K., & Horowitz, L. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology, 61*, 226-241.

Ben-Ari, O. T., Florian, V., & Mikulincer, M. (1999). The impact of mortality salience on reckless driving: A test of terror management mechanisms. *Journal of Personality and Social Psychology, 76*(1), 35-45. doi:10.1037/0022-3514.76.1.35

Ben-Zur, H., & Zeidner, M. (2009). Threat to life and risk-taking behaviors: A review of empirical findings and explanatory models. *Personality and Social Psychology Review*, *13*(2), 109–128. doi:10.1177/1088868308330104

Besser, A., & Priel, B. (2008). Attachment, depression, and fear of death in older adults: The roles of neediness and perceived availability of social support. *Personality and Individual Differences*, *44*(8), 1711-1725. doi:10.1016/j.paid.2008.01.016

Birnbaum, G. E. (2007). Attachment orientations, sexual functioning, and relationship satisfaction in a community sample of women. *Journal of Social and Personal Relationships*, *24*(1), 21-35. doi:10.1177/0265407507072576

Birnbaum, G., Hirschberger, G., & Goldenberg, J. (2010). Desire in the face of death: Terror management, attachment, and sexual motivation. *Personal Relationships*, *18*(1), 1-19. doi:10.1111/j.1475-6811.2010.01298.x

Bitarafan, L., Kazemi, M., & Afrashte, M. Y. (2018). Relationship between styles of attachment to god and death anxiety resilience in the elderly. *Salmand*, *12*(4), 446-457. doi:10.21859/sija.12.4.446

Blais, A.-R., & Weber, E. U. (2006). A Domain-Specific Risk-Taking (DOSPERT) scale for adult populations. *Judgment and Decision Making*, *1*(1), 33-47.

Bodner, E., Bergman, Y. S., & Cohen-Fridel, S. (2013). Do attachment styles affect the presence and search for meaning in life? *Journal of Happiness Studies*, *15*(5), 1041-1059. doi:10.1007/s10902-013-9462-7

Boroujerdi, F. G., Kimiaiee, S. A., Yazdi, S. A. A., & Safa, M. (2018). Attachment style and history of childhood abuse in suicide attempters. *Psychiatry Research*, *271*, 1-7. doi:10.1016/j.psychres.2018.11.006

Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Vol. 2. Separation, anxiety, an danger.* New York: Basic Books.

Brennan, K. A., & Shaver, P. R. (1998). Attachment styles and personality disorders: Their connections to each other and to parental divorce, parental death, and perceptions of parental caregiving. *Journal of Personality*, *66*(5), 835-878. doi:10.1111/1467-6494.00034

Brewer, G., Bennett, C., Davidson, L., Ireen, A., Phipps, A., Stewart-Wilkes, D., & Wilson, B. (2018). Dark triad traits and romantic relationship attachment, accommodation, and control. *Personality and Individual Differences*, *120*, 202-208. doi:10.1016/j.paid.2017.09.008

Brewer, G., Christiansen, P., Dorozkinaite, D., Ingleby, B., Ohagan, L., Williams, C., & Lyons, M. (2017). A drunk heart speaks a sober mind: Alcohol does not influence the selection of short-term partners with dark triad traits. *Personality and Individual Differences*. doi:10.1016/j.paid.2017.11.028

Brewer, G., Hunt, D., James, G., & Abell, L. (2015). Dark Triad traits, infidelity and romantic revenge. *Personality and Individual Differences*, *83*, 122-127. doi:10.1016/j.paid.2015.04.007

Brown, M., Sacco, D. F., Lolley, K. P., & Block, D. (2017). Facing the implications: Dangerous world beliefs differentially predict men and womens aversion to facially communicated psychopathy. *Personality and Individual Differences*, *116*, 1-5. doi:10.1016/j.paid.2017.04.018

Brunell, A. B., Gentry, W. A., Campbell, W. K., Hoffman, B. J., Kuhnert, K. W., & DeMarree, K. G. (2008). Leader emergence: The case of the narcissistic leader. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *34*(12), 1663–1676. doi:10.1177/0146167208324101

Buelow, M. T., & Brunell, A. B. (2014). Facets of grandiose narcissism predict involvement in health-risk behaviors. *Personality and Individual Differences*, *69*, 193–198. doi:10.1016/j.paid.2014.05.031

Buss, D. M. (1992). Manipulation in close relationships: Five Personality Factors in interactional context. *Journal of Personality*, *60*(2), 477-499. doi:10.1111/j.1467-6494.1992.tb00981.x

Buss, D. M., Gomes, M., Higgins, D. S., & Lauterbach, K. (1987). Tactics of manipulation. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*(6), 1219-1229. doi:10.1037/0022-3514.52.6.1219

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E. Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (14. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Campbell, W. K., Goodie, A. S., & Foster, J. D. (2004). Narcissism, confidence, and risk attitude. *Journal of Behavioral Decision Making, 17*(4), 297-311. doi:10.1002/bdm.475

Chittaro, L., Sioni, R., Crescentini, C., & Fabbro, F. (2017). Mortality salience in virtual reality experiences and its effects on users' attitudes towards risk. *International Journal of Human-Computer Studies*, *101*, 10-22. doi:10.1016/j.ijhcs.2017.01.002

Crysel, L. C., Crosier, B. S., & Webster, G. D. (2013). The Dark Triad and risk behavior. *Personality and Individual Differences*, *54*(1), 35–40. doi:10.1016/j.paid.2012.07.029

Collins, N. L., & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology, 58*(4), 644-663. doi:10.1037//0022-3514.58.4.644

Cooper, M. L., Shaver, P. R., & Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*(5), 1380-1397. doi:10.1037//0022-3514.74.5.1380

Costa, P. T., & Mccrae, R. R. (2008). The Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R). *The SAGE Handbook of Personality Theory and Assessment: Volume 2 - Personality Measurement and Testing*, 179-198. doi:10.4135/9781849200479.n9

Czibor, A., Szabo, Z. P., Jones, D. N., Zsido, A. N., Paal, T., Szijjarto, L., & Bereczkei, T. (2017). Male and female face of Machiavellianism: Opportunism or anxiety? *Personality and Individual Differences*, *117*, 221-229. doi:10.1016/j.paid.2017.06.002

De Groot, K., & Thurik, R. (2018). Disentangling risk and uncertainty: When risk-taking measures are not about risk. *Frontiers in Psychology*, *9*. doi:10.3389/fpsyg.2018.02194

Deniz, M., E. (2011). Karar verme stilleri ve beş faktör kişilik özelliklerinin bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *11*(1), 97-113.

Doğulu, C. (2012). *System justification and terror management: Mortality salience as a moderator of system-justifying tendencies in gender context* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Duclos, R., Wan, E. W., & Jiang, Y. (2013). Show me the honey! Effects of social exclusion on financial risk-taking. *Journal of Consumer Research, 40*(1), 122-135. doi:10.1086/668900

Ein-Dor, T., Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2011). Attachment insecurities and the processing of threat-related information: Studying the schemas involved in insecure

people's coping strategies. *Journal of Personality and Social Psychology, 101*(1), 78–93. doi:10.1037/a0022503

Endriulaitienė, A., Šeibokaitė, L., Žardeckaitė-Matulaitienė, K., Markšaitytė, R., & Slavinskienė, J. (2018). Attitudes towards risky driving and Dark Triad personality traits in a group of learner drivers. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour, 56*, 362-370. doi:10.1016/j.trf.2018.05.017

Erözkan, A. (2011). Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve karar stratejileri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*(3), 60-74.

Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., & Lang, A. G. (2009). Statistical power analyses using G* Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Research Methods*, *41*(4), 1149-1160.

Fergusson, D., Swain-Campbell, N., & Horwood, J. (2003). Risky driving behaviour in young people: Prevalence, personal characteristics and traffic accidents. *Australian and New Zealand Journal of Public Health*, *27*(3), 337-342. doi:10.1111/j.1467-842x.2003.tb00404.x

Ferraro, R., Shiv, B., & Bettman, J. R. (2005). Let us eat and drink, for tomorrow we shall die: Effects of mortality salience and self-esteem on self-regulation in consumer choice. *Journal of Consumer Research*, *32*(1), 65–75. doi:10.1086/429601

Flexon, J. L., Meldrum, R. C., Young, J. T., & Lehmann, P. S. (2016). Low self-control and the Dark Triad: Disentangling the predictive power of personality traits on young adult substance use, offending and victimization. *Journal of Criminal Justice, 46*, 159-169. doi:10.1016/j.jcrimjus.2016.05.006

Florian, V., Mikulincer, M., & Bucholtz, I. (1995). Effects of adult attachment style on the perception and search for social support. *The Journal of Psychology*, *129*(6), 665-676. doi:10.1080/00223980.1995.9914937

Florian, V., Mikulincer, M., & Hirschberger, G. (2001). Validation of personal ıdentity as a terror management mechanism: Evidence that sex-role ıdentity moderates mortality salience effects. *Personality and Social Psychology Bulletin, 27*(8), 1011-1022. doi:10.1177/0146167201278008

Florian, V., Mikulincer, M., & Hirschberger, G. (2002). The anxiety-buffering function of close relationships: Evidence that relationship commitment acts as a terror management mechanism. *Journal of Personality and Social Psychology*, *82*(4), 527-542. doi:10.1037//0022-3514.82.4.527

Foster, J. D., Misra, T. A., & Reidy, D. E. (2009). Narcissists are approach-oriented toward their money and their friends. *Journal of Research in Personality*, *43*(5), 764-769. doi:10.1016/j.jrp.2009.05.005

Foster, J. D., Shenesey, J. W., & Goff, J. S. (2009). Why do narcissists take more risks? Testing the roles of perceived risks and benefits of risky behaviors. *Personality and Individual Differences*, *47*(8), 885-889. doi:10.1016/j.paid.2009.07.008

Foster, J. D., & Trimm, R. F. (2008). On being eager and uninhibited: Narcissism and approach–avoidance motivation. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *34*(7), 1004-1017. doi:10.1177/0146167208316688

Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, *78*(2), 350-365. doi:10.1037//0022-3514.78.2.350

Fung, H. H., & Carstensen, L. L. (2006). Goals change when life's fragility is primed: Lessons learned from older adults, the September 11 attacks and sars. *Social Cognition*, *24*(3), 248–278. doi:10.1521/soco.2006.24.3.248

Gailliot, M. T., Stillman, T. F., Schmeichel, B. J., Maner, J. K., & Plant, E. A. (2008). Mortality salience increases adherence to salient norms and values. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *34*(7), 993-1003. doi:10.1177/0146167208316791

Greenberg, J., Pyszczynski, T., & Solomon, S. (1986). The causes and consequences of a need for self-esteem: a terror management theory. *Public Self and Private Self*, 189-212. doi:10.1007/978-1-4613-9564-5_10

Greenberg, J., Pyszczynski, T., Solomon, S., Rosenblatt, A., Veeder, M., Kirkland, S., & Lyon, D. (1990). Evidence for terror management theory II: The effects of mortality salience on reactions to those who threaten or bolster the cultural worldview. *Journal of Personality and Social Psychology*, *58*(2), 308-318. doi:10.1037/0022-3514.58.2.308

Griskevicius, V., Tybur, J. M., Delton, A. W., & Robertson, T. E. (2011). The influence of mortality and socioeconomic status on risk and delayed rewards: A life history theory approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, *100*(6), 1015–1026. doi:10.1037/a0022403

Gillath, O., Mikulincer, M., Fitzsimons, G. M., Shaver, P. R., Schachner, D. A., & Bargh, J. A. (2006). Automatic activation of attachment-related goals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *32*(10), 1375–1388. doi:10.1177/0146167206290339

Gürsel, S. (2010). *Tehlikeyi kanıksama ve risk alma arasındaki ilişkinin özel güvenlik personeli üzerinde incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğrentim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 350044)

Harmon-Jones, E., Simon, L., Greenberg, J., Pyszczynski, T., Solomon, S., & McGregor, H. (1997). Terror management theory and self-esteem: Evidence that increased self-esteem reduced mortality salience effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, *72*(1), 24-36. doi:10.1037/0022-3514.72.1.24

Harris, C., & Jenkins-Guarnieri, M. (2006). Why do men take more risks than women? *Judgment and Decision Making*, *1*(1), 48–63. doi:10.1037/e511092014-212

Hart, J., Schwabach, J. A., & Solomon, S. (2010). Going for broke: Mortality salience increases risky decision making on the Iowa gambling task. *British Journal of Social Psychology*, *49*(2), 425–432. doi:10.1348/014466610x485465

Hazan, C, & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, *52*, 511-524.

Hill, C. E., & Knox, S. (2009). Processing the therapeutic relationship. *Psychotherapy Research*, *19*(1), 13–29. doi:10.1080/10503300802621206

Hill, E. M., Ross, L. T., & Low, B. S. (1997). The role of future unpredictability in human risk-taking. *Human Nature*, *8*(4), 287–325. doi:10.1007/bf02913037

Hill, K. (2005). Life history theory and evolutionary anthropology. *Evolutionary Anthropology: Issues, News, and Reviews*, *2*(3), 78–88. doi:10.1002/evan.1360020303

Holmberg, D., Lomore, C. D., Takacs, T. A., & Prıce, E. L. (2010). Adult attachment styles and stressor severity as moderators of the coping sequence. *Personal Relationships*, *18*(3), 502–517. doi:10.1111/j.1475-6811.2010.01318.x

Holtzman, N. S., & Strube, M. J. (2012). People with dark personalities tend to create a physically attractive veneer. *Social Psychological and Personality Science*, *4*(4), 461-467. doi:10.1177/1948550612461284

Hosker-Field, A. M., Molnar, D. S., & Book, A. S. (2016). Psychopathy and risk taking: Examining the role of risk perception. *Personality and Individual Differences*, *91*, 123-132. doi:10.1016/j.paid.2015.11.059

James, S., Kavanagh, P., Jonason, P., Chonody, J., & Scrutton, H. (2014). The Dark Triad, schadenfreude, and sensational interests: Dark personalities, dark emotions, and dark behaviors. *Personality and Individual Differences*, *68*, 211-216.

Jauk, E., Neubauer, A. C., Mairunteregger, T., Pemp, S., Sieber, K. P., & Rauthmann, J. F. (2016). How alluring are dark personalities? The dark triad and attractiveness in speed dating. *European Journal of Personality*, *30*(2), 125-138. doi:10.1002/per.2040

Jessop, D. C., Albery, I. P., Rutter, J., & Garrod, H. (2008). understanding the ımpact of mortality-related health-risk information: A terror management theory perspective. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *34*(7), 951–964. doi:10.1177/0146167208316790

John, O. P., & Srivastava, S. (1999). The Big-Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. In L. A. Pervin & O. P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (s. 102–138). New York: Guilford Press.

Jonas, E., Schimel, J., Greenberg, J., & Pyszczynski, T. (2002). The scrooge effect: Evidence that mortality salience increases prosocial attitudes and behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *28*(10), 1342-1353. doi:10.1177/014616702236834

Jonason, P. K., & Kavanagh, P. (2010). The dark side of love: Love styles and the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, *49*(6), 606-610. doi:10.1016/j.paid.2010.05.030

Jonason, P. K., Koenig, B. L., & Tost, J. (2010). Living a fast life: The Dark Triad and life history theory. *Human Nature*, *21*(4), 428-442. http://dx.doi.org/10.1007/s12110-010-9102-4

Jonason, P. K., Li, N. P., Webster, G. D., & Schmitt, D. P. (2009). The dark triad: Facilitating a short-term mating strategy in men. *European Journal of Personality*, *23*(1), 5-18. doi:10.1002/per.698

Jonason, P. K., Luevano, V. X., & Adams, H. M. (2012). How the Dark Triad traits predict relationship choices. *Personality and Individual Differences*, *53*(3), 180-184. doi:10.1016/j.paid.2012.03.007

Jonason, P. K., Lyons, M., Bethell, E. J., & Ross, R. (2013). Different routes to limited empathy in the sexes: Examining the links between the Dark Triad and empathy. *Personality and Individual Differences*, *54*(5), 572-576. doi:10.1016/j.paid.2012.11.009

Jonason, P. K., & Tost, J. (2010). I just cannot control myself: The Dark Triad and self-control. *Personality and Individual Differences*, *49*(6), 611-615. doi:10.1016/j.paid.2010.05.031

Jonason, P. K., & Webster, G. D. (2010). The dirty dozen: A concise measure of the dark triad. *Psychological Assessment*, *22*(2), 420-432. doi:10.1037/a0019265

Jonason, P. K., & Webster, G. D. (2012). A protean approach to social influence: Dark Triad personalities and social influence tactics. *Personality and Individual Differences*, *52*(4), 521-526. doi:10.1016/j.paid.2011.11.023

Jonason, P. K., Wee, S., Li, N. P., & Jackson, C. (2014). Occupational niches and the Dark Triad traits. *Personality and Individual Differences*, *69*, 119-123. doi:10.1016/j.paid.2014.05.024

Jonason, P. K., Valentine, K. A., Li, N. P., & Harbeson, C. L. (2011). Mate-selection and the Dark Triad: Facilitating a short-term mating strategy and creating a volatile environment. *Personality and Individual Differences, 51*(6), 759-763. doi:10.1016/j.paid.2011.06.025

Jones, D. N. (2013). What's mine is mine and what's yours is mine: The Dark Triad and gambling with your neighbor's money. *Journal of Research in Personality, 47*(5), 563-571.

Jones, D. N., & Figueredo, A. J. (2012). The core of darkness: Uncovering the heart of the dark triad. *European Journal of Personality, 27*(6), 521-531. doi:10.1002/per.1893

Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2011). The role of impulsivity in the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences, 51*(5), 679–682. doi:10.1016/j.paid.2011.04.011

Kajonius, P. J., Persson, B. N., & Jonason, P. K. (2015). Hedonism, achievement, and power: Universal values that characterize the Dark Triad. *Personality and Individual Differences, 77*, 173-178. doi:10.1016/j.paid.2014.12.055

Kupor, D. M., Laurin, K., & Levav, J. (2015). Anticipating divine protection? Reminders of God can increase nonmoral risk taking. *Psychological Science, 26*(4), 374-384. doi:10.1177/0956797614563108

Lakey, C. E., Rose, P., Campbell, W. K., & Goodie, A. S. (2008). Probing the link between narcissism and gambling: The mediating role of judgment and decision-making biases. *Journal of Behavioral Decision Making, 21*(2), 113-137. doi:10.1002/bdm.582

Lanciano, T., & Curci, A. (2019). Psychopathic traits and self-conscious emotions: What is the role of perspective taking ability? *Current Psychology*. doi:10.1007/s12144-019-0162-2

Landau, M. J., & Greenberg, J. (2006). Play it safe or go for the gold? A terror management perspective on self-enhancement and self-protective motives in risky decision making. *Personality and Social Psychology Bulletin, 32*(12), 1633-1645. doi:10.1177/0146167206292017

Längle, A., & Klaassen, D. (2019). Phenomenology and Depth in Existential Psychotherapy. *Journal of Humanistic Psychology*. doi:10.1177/0022167818823281

Lerner, J. S., & Keltner, D. (2001). Fear, anger, and risk. *Journal of Personality and Social Psychology, 81*(1), 146-159. doi:10.1037//0022-3514.81.1.146

Li, Y. J., Lu, S., Lan, J., & Jiang, F. (2019). Feel safe to take more risks? Insecure attachment increases consumer risk-taking behavior. *Frontiers in Psychology, 10*. doi:10.3389/fpsyg.2019.00874

Lifshin, U., Helm, P. J., Greenberg, J., Soenke, M., Ashish, D., & Sullivan, D. (2017). Managing the death of close others: Evidence of higher valuing of ingroup identity in young adults who have experienced the death of a close other. *Self and Identity, 16*(5), 580-606. doi:10.1080/15298868.2017.1294106

Lu, H. J., & Chang, L. (2019). Aggression and risk taking as adaptive ımplementations of fast life history strategy. *Developmental Science*, e12827. doi:10.1111/desc.12827

Lu, J., Zhang, Y., & Liu, J. (2018). Interpersonal insecurity and risk-taking propensity across domains and around the globe. *Evolutionary Psychology, 16*(3). doi:10.1177/1474704918795520

Lyons, M. T., Marcinkowska, U. M., Helle, S., & Mcgrath, L. (2015). Mirror, mirror, on the wall, who is the most masculine of them all? The Dark Triad, masculinity, and women's mate choice. *Personality and Individual Differences, 74*, 153-158. doi:10.1016/j.paid.2014.10.020

Maes, J. H., Woyke, I. C., & Brazil, I. A. (2018). Psychopathy-related traits and decision-making under risk and ambiguity: An exploratory study. *Personality and Individual Differences, 122*, 190-194. doi:10.1016/j.paid.2017.10.017

Malesza, M., & Ostaszewski, P. (2016). The utility of the Dark Triad model in the prediction of the self-reported and behavioral risk-taking behaviors among adolescents. *Personality and Individual Differences, 90*, 7-11. doi:10.1016/j.paid.2015.10.026

Mallinckrodt, B., & Wei, M. (2005). Attachment, Social Competencies, Social Support, and Psychological Distress. *Journal of Counseling Psychology*, *52*(3), 358-367. doi:10.1037/0022-0167.52.3.358

Marcus, D. K., Preszler, J., & Zeigler-Hill, V. (2018). A network of dark personality traits: What lies at the heart of darkness? *Journal of Research in Personality*, *73*, 56-62. doi:10.1016/j.jrp.2017.11.003

Mata, R., Josef, A. K., & Hertwig, R. (2016). Propensity for risk taking across the life span and around the globe. *Psychological Science*, *27*(2), 231-243. doi:10.1177/0956797615617811

Maxfield, M., John, S., & Pyszczynski, T. (2014). A terror management perspective on the role of death-related anxiety in psychological dysfunction. *The Humanistic Psychologist*, *42*(1), 35-53. doi:10.1080/08873267.2012.732155

Mead, N. L., Baumeister, R. F., Stillman, T. F., Rawn, C. D., & Vohs, K. D. (2011). Social exclusion causes people to spend and consume strategically in the service of affiliation. *Journal of Consumer Research*, *37*(5), 902-919. doi:10.1086/656667

Morsünbül, M. (2009). Attachment and risk taking: Are they interrelated? *World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Psychological and Behavioral Sciences*, *3*(7).

Mikulincer, M. (1998). Adult attachment style and affect regulation: Strategic variations in self-appraisals. *Journal of Personality and Social Psychology, 75*, 420-435.

Mikulincer, M., Dolev, T., & Shaver, P. R. (2004). Attachment-related strategies during thought suppression: Ironic rebounds and vulnerable self-representations. *Journal of Personality and Social Psychology, 87*(6), 940–956. doi:10.1037/0022-3514.87.6.940

Mikulincer, M., & Florian, V. (1995). Appraisal of and Coping with a Real-Life Stressful Situation: The Contribution of Attachment Styles. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *21*(4), 406-414. doi:10.1177/0146167295214011

Mikulincer, M., & Florian, V. (2000). Exploring individual differences in reaction to mortality salience: Does attachment style regulate terror management mechanisms? *Journal of Personality and Social Psychology*, *79*, 260–273.

Mikulincer, M., Florian, V., & Tolmacz, R. (1990). Attachment styles and fear of personal death: a case study of affect regulation. *Journal Of Personality and Social Psychology*, *58*, 273-280.

Mikulincer, M., Florian, V., & Hirschberger, G. (2003). The existential function of close relationships: introducing death into the science of love. *Personality and Social Psychology Review*, *7*(1), 20-40. doi:10.1207/s15327957pspr0701_2

Mikulincer, M., Florian, V., Birnbaum, G., & Malishkevich, S. (2002). The death-anxiety buffering function of close relationships: exploring the effects of separation reminders on death-thought accessibility. *Personality and Social Psychology Bulletin, 28*(3), 287-299. doi:10.1177/0146167202286001

Mikulincer, M., Gillath, O., & Shaver, P. R. (2002). Activation of the attachment system in adulthood: Threat-related primes increase the accessibility of mental representations of attachment figures. *Journal of Personality and Social Psychology*, *83*(4), 881–895. doi:10.1037/0022-3514.83.4.881

Mikulincer, M., & Nachshon, O. (1991). Attachment styles and patterns of self-disclosure. *Journal of Personality and Social Psychology, 61*(2), 321–331. doi:10.1037/0022-3514.61.2.321

Miller, R. L., & Mulligan, R. D. (2002). Terror management: The effects of mortality salience and locus of control on risk-taking behaviors. *Personality and Individual Differences*, *33*(7), 1203-1214. doi:10.1016/s0191-8869(02)00009-0

Mishra, S., Lalumière, M. L., & Williams, R. J. (2010). Gambling as a form of risk-taking: Individual differences in personality, risk-accepting attitudes, and behavioral preferences for risk. *Personality and Individual Differences*, *49*(6), 616-621. doi:10.1016/j.paid.2010.05.032

Mittal, C., & Griskevicius, V. (2014). Sense of control under uncertainty depends on people's childhood environment: A life history theory approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, *107*(4), 621–637. doi:10.1037/a0037398

Nicholls, A. R., Madigan, D. J., Backhouse, S. H., & Levy, A. R. (2017). Personality traits and performance enhancing drugs: The Dark Triad and doping attitudes among competitive athletes. *Personality and Individual Differences*, *112*, 113-116. doi:10.1016/j.paid.2017.02.062

Nguyen, H. P., & Youssef, E. M. (2006). Negative mood and risk taking tendency: The effect of attachment style. *Advances in Consumer Research*, *33*, 258-351.

Noftle, E. E., & Shaver, P. R. (2006). Attachment dimensions and the big five personality traits: Associations and comparative ability to predict relationship quality. *Journal of Research in Personality*, *40*(2), 179-208. doi:10.1016/j.jrp.2004.11.003

Özsoy, E., Rauthmann, J. F., Jonason, P. K., & Ardıç, K. (2017). Reliability and validity of the Turkish versions of Dark Triad Dirty Dozen (DTDD-T), Short Dark Triad (SD3-T), and Single Item Narcissism Scale (SINS-T). *Personality and Individual Differences*, *117*, 11-14. doi:10.1016/j.paid.2017.05.019

Pack, R. P., Crosby, R. A., & Lawrence, J. S. (2001). Associations between adolescents sexual risk behavior and scores on six psychometric scales. *Journal of HIV/AIDS Prevention & Education for Adolescents & Children, 4*(1), 33-47. doi:10.1300/j129v04n01_04

Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, *36*(6), 556-563.

Pepping, C. A., MacDonald, G., & Davis, P. J. (2018). Toward a psychology of singlehood: An attachment-theory perspective on long-term singlehood. *Current Directions in Psychological Science, 27*(5), 324–331. doi:10.1177/0963721417752106

Peters, H. J., Greenberg, J., Williams, J. M., & Schneider, N. R. (2005). Applying terror management theory to performance: Can reminding individuals of their mortality

increase strength output? *Journal of Sport and Exercise Psychology*, *27*(1), 111-116. doi:10.1123/jsep.27.1.111

Pooravari, M., Ghanbari, S., Mohammadi, A. Z., Panaghi, L., & Aghdasta, E. (2014) The comparison of tendency to risky behaviour, in secure/insecure attachment in parents. *International Journal of Scientific Research and Innovative Technology*, *1*(1).

Pyszczynski, T., Greenberg, J., & Solomon, S. (1997). Why do we need what we need? A terror management perspective on the roots of human social motivation. *Psychological Inquiry, 8*(1), 1-20.

Rauthmann, J. F. (2011). The Dark Triad and interpersonal perception: similarities and differences in the social consequences of narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Social Psychological and Personality Science*, *3*(4), 487-496. doi:10.1177/1948550611427608

Raghunathan, R. & Pham, M. (1999). All negative moods are not equal: Motivational influences of anxiety and sadness on decision making. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *79*(1), 56-77.

Richardson, E., & Boag, S. (2016). Offensive defenses: The mind beneath the mask of the dark triad traits. *Personality and Individual Differences*, *92*, 148-152.

Rose, P. (2002). The happy and unhappy faces of narcissism. *Personality and Individual Differences*, *33*, 379-392.

Rosenblatt, A., Greenberg, J., Solomon, S., Pyszczynski, T., & Lyon, D. (1989). Evidence for terror management theory: I. The effects of mortality salience on reactions to those who violate or uphold cultural values. *Journal Of Personality And Social Psychology*, *57*(4), 681-690. doi:10.1037/0022-3514.57.4.681

Rosenbloom, T. (2003). Sensation seeking and risk taking in mortality salience. *Personality and Individual Differences*, *35*(8), 1809-1819. doi:10.1016/s0191-8869(03)00031-x

Ross, L. T., & Hill, E. M. (2002). Childhood unpredictability, schemas for unpredictability, and risk taking. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, *30*(5), 453–473. doi:10.2224/sbp.2002.30.5.453

Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, *80*(1), 1-28.

Routledge, C., Arndt, J., & Goldenberg, J. L. (2004). A time to tan: proximal and distal effects of mortality salience on sun exposure intentions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *30*(10), 1347–1358. doi:10.1177/0146167204264056

Satchell, L. P., Bacon, A. M., Firth, J. L., & Corr, P. J. (2018). Risk as reward: Reinforcement sensitivity theory and psychopathic personality perspectives on everyday risk-taking. *Personality and Individual Differences*, *128*, 162-169. doi:10.1016/j.paid.2018.02.039

Scheffold, K., Philipp, R., Koranyi, S., Engelmann, D., Schulz-Kindermann, F., Härter, M., & Mehnert, A. (2017). Insecure attachment predicts depression and death anxiety in advanced cancer patients. *Palliative and Supportive Care*, *16*(03), 308–316. doi:10.1017/s1478951517000281

Schmeichel, B. J., & Martens, A. (2005). Self-affirmation and mortality salience: Affirming values reduces worldview defense and death-thought accessibility. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *31*(5), 658-667. doi:10.1177/0146167204271567

Schimel, J., Simon, L., Greenberg, J., Pyszczynski, T., Solomon, S., Waxmonsky, J., & Arndt, J. (1999). Stereotypes and terror management: Evidence that mortality salience enhances stereotypic thinking and preferences. *Journal of Personality and Social Psychology, 77*(5), 905–926. doi:10.1037/0022-3514.77.5.905

Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., & Uysal, A.(2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri-II'nin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları, 8*(16), 1-11.

Silva, C., Soares, I., & Esteves, F. (2012). Attachment insecurity and strategies for regulation: When emotion triggers attention. *Scandinavian Journal of Psychology, 53*(1), 9–16. doi: 10.1111/j.1467-9450.2011.00924.x

Simon, L., Greenberg, J., Harmon-Jones, E., Solomon, S., Pyszczynski, T., Arndt, J., & Abend, T. (1997). Terror management and cognitive-experiential self-theory: Evidence that terror management occurs in the experiential system. *Journal of Personality and Social Psychology, 72*(5), 1132–1146. doi:10.1037/0022-3514.72.5.1132

Simpson, J. A., Rholes, W. S., & Nelligan, J. S. (1992). Support seeking and support giving within couples in an anxiety-provoking situation: The role of attachment styles. *Journal of Personality and Social Psychology, 62*(3), 434-446. doi:10.1037/0022-3514.62.3.434

Soane, E., & Chmiel, N. (2005). Are risk preferences consistent? *Personality and Individual Differences, 38*(8), 1781-1791. doi:10.1016/j.paid.2004.10.005

Stenason, L., & Vernon, P. A. (2016). The Dark Triad, reinforcement sensitivity and substance use. *Personality and Individual Differences, 94*, 59-63. doi:10.1016/j.paid.2016.01.010

Strachman, A., & Schimel, J. (2006). Terror management and close relationships: Evidence that mortality salience reduces commitment among partners with different worldviews. *Journal of Social and Personal Relationships, 23*(6), 965-978. doi:10.1177/0265407506070477

Sümer, N., & Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemi üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikolojisi Dergisi, 14*(43), 71-106.

Sümer, N., & Anafarta Şendağ, M. (2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi, 24*(63), 86-101.

Tarı Cömert, I., & Ögel, K. (2014). Madde kullanan ergenlerin bağlanma stilleri. *The Turkish Journal on Addictions, 1*(1), 9-40, doi: 10.15805/addicta.2014.1.1.001

Trémolière, B., Neys, W. D., & Bonnefon, J.-F. (2012). Mortality salience and morality: Thinking about death makes people less utilitarian. *Cognition, 124*(3), 379–384. doi:10.1016/j.cognition.2012.05.011

Trombly, D. R. C., & Zeigler-Hill, V. (2016). The Dark Triad and disordered gambling. *Current Psychology, 36*(4), 740–746. doi:10.1007/s12144-016-9461-z

Uzaina, & Srivastava, A. (2016). A Study on Risk Taking Behaviour among Adolescents and Their Attachment with Parents and Peers, *International Journal of Indian Psychology, 3*(4).

Västfjäll, D., Peters, E., & Slovic, P. (2014). The affect heuristic, mortality salience, and risk: Domain-specific effects of a natural disaster on risk-benefit perception. *Scandinavian Journal of Psychology, 55*(6), 527–532. doi:10.1111/sjop.12166

Vaurio, O., Repo-Tiihonen, E., Kautiainen, H., & Tiihonen, J. (2017). Psychopathy and mortality. *Journal of Forensic Sciences*, *63*(2), 474-477. doi:10.1111/1556-4029.13566

Vazire, S., & Funder, D. C. (2006). Impulsivity and the Self-Defeating Behavior of Narcissists. *Personality and Social Psychology Review*, *10*(2), 154–165. doi:10.1207/s15327957pspr1002_4

Vehling, S., Tian, Y., Malfitano, C., Shnall, J., Watt, S., & Mehnert, A. vd. (2019). Attachment security and existential distress among patients with advanced cancer. *Journal of Psychosomatic Research*, *116*, 93-99. doi: 10.1016/j.jpsychores.2018.11.018

Vlahov, D., Galea, S., Ahern, J., Resnick, H., & Kilpatrick, D. (2004). Sustained increased consumption of cigarettes, alcohol, and marijuana among Manhattan residents after September 11, 2001. *American Journal of Public Health, 94*(2), 253–254. doi:10.2105/ajph.94.2.253

Wai, M., & Tiliopoulos, N. (2012). The affective and cognitive empathic nature of the dark triad of personality. *Personality and Individual Differences*, *52*(7), 794-799.

Walker, B. R., & Jackson, C. J. (2016). Moral emotions and corporate psychopathy: A review. *Journal of Business Ethics*, *141*(4), 797–810. doi:10.1007/s10551-016-3038-5

Wang, X., Kruger, D. J., & Wilke, A. (2009). Life history variables and risk-taking propensity. *Evolution and Human Behavior*, *30*(2), 77-84. doi:10.1016/j.evolhumbehav.2008.09.006

Weber, E. U., Blais, A.-R., & Betz, N. (2002). A domain-specific risk-attitude scale: Measuring risk perceptions and risk behaviors. *Journal of Behavioral Decision Making, 15*, 263-290.

Weller, J. A., & Thulin, E. W. (2012). Do honest people take fewer risks? Personality correlates of risk-taking to achieve gains and avoid losses in HEXACO space. *Personality and Individual Differences*, *53*(7), 923–926. doi:10.1016/j.paid.2012.06.010

Weller, J. A., & Tikir, A. (2010). Predicting domain-specific risk taking with the HEXACO personality structure. *Journal of Behavioral Decision Making, 24*(2), 180-201. doi:10.1002/bdm.677

Wilke, A., Hutchinson, J. M., Todd, P. M., & Kruger, D. J. (2006). Is risk taking used as a cue in mate choice? *Evolutionary Psychology*, *4*(1). doi:10.1177/147470490600400130

Yang, Z., Sedikides, C., Gu, R., Luo, Y. L., Wang, Y., & Cai, H. (2018). Narcissism and risky decisions: A neurophysiological approach. *Social Cognitive and Affective Neuroscience, 13*(8), 889-897. doi:10.1093/scan/nsy053

Zhang, H., Chan, D. K., Teng, F., & Zhang, D. (2015). Sense of interpersonal security and preference for harsh actions against others: The role of dehumanization. *Journal of Experimental Social Psychology, 56*, 165-171. doi:10.1016/j.jesp.2014.09.014